

GLAS

ANTIFAŠISTA DEMOKRATSKE HRVATSKE

Na pragu 2008.

**OČEKUJEMO
OSTVARIVANJE
NAŠIH
ZAHTJEVA**

Narodni zbor u Drežnici

**PROŠLOST NAS OBVEZUJE DA ČUVAMO
ANTIFAŠIZAM**

Obnova Muzeja AVNOJ-a

**AUTENTIČAN
PRIKAZ
POVIJESTI**

Društva »J. B. Tito«

**CILJ
NAM JE
SAMO
ISTINA**

ZNANSTVENA BIBLIOTEKA

U sklopu svoje izdavačke djelatnosti Savez društava »Josip Broz Tito« Hrvatske pokrenuo je Znanstvenu biblioteku. U toj će se ediciji objavljivati izlaganja i prilozi sa znanstvenih skupova, tematskih rasprava, okruglih stolova i stručnih tribina u organizaciji Saveza ili pojedinih društava.

Kao prvi svezak edicije iz tiska je izašao zbornik radova sa znanstvenog skupa »Bratstvo i jedinstvo - Suživot«, tiskan na 120 stranica džepnog formata. Knjiga sadrži priloge skupine sveučilišnih profesora, doktora znan-

sti i publicista Veselina Golubovića, don Ivana Grubišića, Vjerana Katunarića, Drage Roksandića, Branka Dubravice, Tomislava Badovinca i Davora Gjenera, koji su kao sudionici na skupu održanom 8. lipnja 2007. godine u Zagrebu dali znanstveno tumačenje pojmova bratstvo, jedinstvo i suživot.

Urednik biblioteke dr. sc. Tomislav Badovinac kaže da Savez planira i na druge teme organizirati slične znanstveno-stručne rasprave, koje će također

biti objavljene u sljedećim svescima ove edicije.

Potpore obnovi spomenika

Predsjednik Republike Stjepan Mesić boravio je 5. listopada u rodnoj Orahovici gdje se susreo s Jurajem Fofonjkom, kandidatom za saborskog zastupnika češke nacionalne manjine i lovциma Lovačke udruge »Vepar«, kojima je čestitao na 60. godišnjici uspješnog rada. U razgovoru sa Slobodanom Lukićem i Fofonjkom, podržao je njihovu inicijativu za obnovu oštećenih i postavljanje uklonjenih spomenika iz NOB-a.

- To su bili spomenici žrtvama fašizma s imenima ljudi koji su ubijeni kao civilne

žrtve ili kao zaslužni borci iz hrvatskog naroda i nacionalnih manjina. Podržavam sjajnu ideju da se spomenici vrate na njihovo mjesto, i da se obnove, izjavio je predsjednik Mesić, podržavši ideju da se brigadi »Jan Žiška« iz NOB-e u Humljanima podigne spomenik.

- Ova je Hrvatska stvorena na temeljima antifašističke borbe i Hrvati su dočekali kraj rata na pobjedičkoj strani, te time osigurali da danas imamo Hrvatsku koju smo u Domovinskom ratu obranili - naglasio je predsjednik Stjepan Mesić u Orahovici.

*Savez
antifašističkih boraca i antifašista
Republike Hrvatske
želi vama i vašim obiteljima
sretne Božićne blagdane i uspješnu
novu 2008. godinu*

SUSRET ANTIFAŠISTA

Od 5. do 7. listopada u talijanskom gradu Bariju održana je sjednica Stalnog foruma antifašističkih i partizanskih saveza i povijesnih instituta jadranskih i jonskih gradova, na kojoj su sudjelovali i predstavnici Saveza antifašističkih boraca i antifašista RH na čelu sa članom Predsjedništva prof. Milivojem Lalinom.

Glavne teme rasprave na tom susretu antifašista Mediterana bile su »Sjećanje na Pokret otpora za mirnu budućnost u Europi« i »Puna integracija u Europi i potvrda antifašističkih vrijednosti kao europskog identiteta«.

Posebna rasprava vodila se o početku šire europske kampanje za obnovu spomenika Pokreta otpora, kojoj će i Europske unija dati financijsku potporu. Sudjelujući u raspravi, prof. Lalin je izvjestio o oko tri tisuće srušenih spomenika iz narodnooslobodilačke borbe na području Hrvatske, kao i aktivnostima antifašističkih udruga i nadležnih državnih tijela na obnovi i zaštiti te spomeničke baštine.

Prema riječima prof. Lalina, ove teme za raspravu u Bariju nisu slučajno odabrane, jer treba trajno održati sjećanje na veliku borbu protiv fašizma, u kojoj su sadržani i temelji današnje europske slobode, demokracije, pravde i mira.

Fotografije na 1. stranici:

U Drežnicama je narodnim zborom obilježena godišnjica ustanka i osnivanje 6. i 14. Primorsko-goranske brigade (gore),

Druženje predstavnika SABA RH i SUBNOR-a Crne Gore sa članovima podružnice UABA i Društva perojskih Crnogoraca iz tog istarskog mjesa (dolje)

OČEKUJEMO OSTVARIVANJE NAŠIH ZAHTJEVA

Približio nam se kraj ove 2007. godine i dozvolite mi da podsjetim sve nas na glavne aktivnosti koje smo obavili. Ove smo godine zaista imali mnogo radnog elana.

Na izbornoj skupštini SABA RH, održanoj 29. ožujka ove godine izabran je novo Predsjedništvo i Nadzorni odbor. Predsjedništvo je izabralo predsjednicu, četiri potpredsjednika – Miljenka Benčića, Katicu Sedmak, Azura Sejdica i Josipa Skupnjaka, voditelje i članove komisija i sekcija - radnih tijela Izvršnog odbora.

Na početku godine Savjet antifašista Hrvatske izabrao je 15 članova Izvršnog odbora, te predsjednika prof. dr. sc. Branka Dubravici i zamjenika ambasadora dr. sc. Stanka Nicka. Savez društava »Josip Broz Tito« na svojoj izbornoj skupštini za predsjednika je ponovno izabrao dr. sc. Tomislava Badovinca. Savez ratnih vojnih invalida Hrvatske također je izabrao za novog predsjednika Ivana Medvedeca, potpredsjednike Antu Moriće i Antona Peranića i tajnika Radovana Vujoševića. Svi mi usko smo povezani i zajedno djelujemo na rješavanju naših zajedničkih problema. Nastavljamo realiziranje dosadašnjih planova rada, jer je još ostalo dosta neriješenih problema za poboljšanje životnog standarda našega članstva. Veseli nas da u tom nastojanju imamo suradnju Udruge mladih antifašista Zagreba, kao i suradnju pojedinih mladih antifašista iz političkih stranaka, kao što su SDP i SRP. Afirmiranje antifašističkog stila života naša je važna odrednica u radu. To je nužnost koja garantira održanje misli i načina života u kojem se borba za dobrotit postojanja i будуćnosti svih ljudi mora usmjeriti na **mir i ravnopravnost među ljudima**.

U ovoj godini obavili smo mnoge proslave i komemoracije najvažnijih zbivanja iz vremena NOB-a, a sudjelovali smo i u proslavama koje ste organizirali vi, drugarice i drugovi, u svojim sredinama. Od svih skupova izdvojila bih one koji su prihvaćeni i kao državne proslave. Na njima je govorio i predsjednik Republike Hrvatske Stjepan Mesić, a održale su se pod njegovim visokim pokroviteljstvom ili pod pokroviteljstvom Hrvatskoga sabora s učešćem predsjednika Vladimira Šeksa. Takva je svečanost bila u Topuskom povodom Trećeg zasjedanja ZAVNOH-a, komemoracija

dr. sc. Vesna Čulinović Konstantinović,
predsjednica SABA RH

proboja logoraša u Jasenovcu, svečanost Dana antifašističke borbe u Brezovici, u Puli povodom Pariških ugovora i pripojenja ranije otuđenih dijelova naše zemlje, te proslava godišnjice osnivanja Prvog korpusa NOV H u Karlovcu i dr. Usprkos nekim problemima realizacije tih skupova prošle su dostojanstveno sa velikim brojem učesnika. Uz ovo treba navesti i sudjelovanje članova i delegacija Izvršnog odbora, kao i predstavnika naših udruga u međunarodnim aktivnostima kod nas i izvan naše zemlje, npr.: u Sloveniji, gdje su se zajedno borili hrvatski i slovenski borci, zatim u Slavoniji gdje su zajedno s nama bile čete Madara, Čeha, Talijana, Njemaca i Rusa. Naši predstavnici, posebno iz Dalmacije i Istre, učestovali su na skupovima u Italiji i Bosni i Hercegovini. Intenzivne su bile posjete, suradnja i razgovori s antifašističkim borcima Mađarske, Rusije, Ukrajine, Srbije i Crne Gore. Naši su nas predstavnici zastupali na sjednicama Svjetske udruge veterana (WVF) te na sastancima logoraša i posjetama logorima (Mathausen, Rižarna i dr.). Uz aktivnu međunarodnu suradnju Izvršni odbor SABA suradivao je sa tri udruge branitelja Domovinskog rata kao i sa stranačkim republičkim i gradskim vodstvima SDP-a i HNS-a koji su nam mnogo pomogli u kontaktima s vlašću.

Osim »Bleiburga« priređene su za tisak još tri knjige i to: Ivan Fumić – Mišo Deverić »O logorima«, u kojoj je dokumentirana većina nacističkih

i ustaških logora kod nas. Nadalje, monografija o Josipu Krašu, rezultat je znanstvenih izlaganja sa održanog okruglog stola, a Rade Bulat priredio je knjigu o Milki Kufrin. Znanstveno vijeće Saveza društava »J. B. Tito« objavilo je brošuru sa izlaganjima iz okruglog stola o bratstvu i jedinstvu. Našu izdavačku djelatnost njegovat ćemo i dalje, posebno znanstvene analize dokumenata o NOR-u i značajnim ljudima koji su obilježili to razdoblje. U ovoj godini izdavali smo također naš dvomjesečnik »Glas antifašističke

Dokumenti i o Bleiburgu

Budući da se u najnovije vrijeme dešavaju pokušaji falsificiranja povjesne istine naš Izvršni odbor sa Savjetom antifašista i Znanstvenim vijećem Saveza društava »J. B. Tito« smatrao je potrebnim javnosti predložiti dokumente o istinitim zbivanjima. Održana su predavanja, okrugli stolovi i stručne tematske rasprave o bratstvu i jedinstvu, o stanju u Hrvatskoj u vezi globalizacije, a posebno o logorima u kojima su živote izgubili brojni antifašisti. Specijalno se radilo na obradi dokumenata koji rasvjetljuju situaciju oko Bleiburga 1945. godine. Reklabih da je najznačajniji rezultat izdavanje knjige »Bleiburg i Križni put 1945.« sa dokumentiranim znanstvenim raspravama sudionika na prošlogodišnjem okruglom stolu. Ta je knjiga izazvala eksploziju napada na nas i na antifašizam. Serviraju ih javnosti grupice ekstremista, ali na žalost i dio klera. Vjerujemo da će ipak dokumenti koji govore istinu nadvladati lažne i preveličane objede na našu prošlost. Mi naglašavamo da su krivci za zločine pojedinci koje treba procesuirati i da se ne može stvarati kolektivna krivnja ni za jedan narod. Sa tom mišlju tražit ćemo i dalje da istina dođe na vidjelo, pa da se otkriju i oni krivci koji su uništavali spomenike žrtvama palim od fašističke ruke.

Protiv iskrivljavanja povijesti

demokratske Hrvatske», koji je donosio najvažnije vijesti o našim aktivnostima i o značajnim događajima.

Naš je život u ovoj godini bio ispunjen i mnogim drugim djelatnostima, brigom o bolesnim članovima, nastojanjem da se provedu u djelo zaključci Deklaracije Hrvatskog sabora o antifašizmu iz 2005. godine i da se porušeni i oštećeni spomenici restauriraju u onom obliku u kojem su bili postavljeni. Iako smo napisali mnogo dopisa i imali dosta razgovora s raznim organima vlasti, iako smo od Vlade i Sabora dobili i materijalnu pomoć, u nekim dijelovima zemlje lokalna vlast nas opstruira.

Usprkos našem inzistiranju još se nije ostvarilo poboljšanje životnog standarda sudsionika NOR-a. Invalidima nisu vraćena obećana ranije stečena prava, mirovine su ostale iste, a materijalna dobra, kojih smo sljednici od Saveza boraca, nisu nam vraćena. Zadovoljstvo uspjeha u općem radu muti nam činjenica da nismo uspjeli riješiti neke od ovih najvažnijih problema u našem životu. Vidimo, da nam u slijedećoj godini predstoji još mnogo rada. Svjesni smo da smo samo **svi zajedno – borci, invalidi, stari i mladi antifašisti – jači** pa, kao i do sada, očekujemo vašu pomoć i suradnju. S dogovorima i usklajivanjem akcija, možemo mnogo postići jer mi propagiramo demokratski dijalog.

Iako imamo razloga za nezadovoljstvo, ipak je društveni položaj našeg Saveza i naših boraca ovih godina bolji nego što smo ga imali prethodnih godina. Medijska blokada očito popušta. Očekujemo da će javna glasila postati još objektivnija i da će se naša riječ sve češće čuti. Na primjer glavnog ravnatelja HRTV gospodina **Vanju Sutliću** zamolili smo da televizija i radio prati naše najvažnije događaje.

U afirmaciji antifašizma u Hrvatskoj i u poboljšanju položaja antifašista, pomaže nam težnja naše države prema Evropskoj uniji koja je zasnovana na antifašističkim postavkama. Perspektiva mnogonacionalne i multireligijske Europe i Svijeta je održanje **mira i stabilnosti unutar država, te međusobno razumjevanje i poštivanje razlika među narodima**. Jedino tako i Europa i Svet mogu opstati.

Dragi drugovi i drugarice, prijatelji, na kraju ove za nas burne 2007. godine, kad smo izabrali novo političko državno vodstvo, s optimizmom se nadam da će nam život u Novoj 2008. godini biti bolji i da ćemo uspjeti riješiti bar veći dio naših problema. S tom nadom u ime Izvršnog odbora i Predsjedništva našeg Saveza od srca Vam svima izražavam najljepše želje za zdravlje, dug i sretan život.

Druga redovna - izborna skupština Saveza društava »Josip Broz Tito« Hrvatske, održana 27. listopada u Zagrebu, usvojila je izvještaj o aktivnostima u protekle dvije godine, utvrdila programske smjernice za iduće razdoblje i izabrala novo rukovodstvo.

Od ukupno 38 članova, koji iz svih društava Tito u Hrvatskoj čine Skupštinu, prisutno je bilo njih 37 što je apsolutno primjeran, gotovo puni odaziv.

Prošlo je 11 godina od postojanja Društva »Josip Broz Tito« Zagreb pomoću kojeg smo nastojali i želimo da se organizirano i stalno odupiremo neviđenim pogrdama, lažima i tendencioznom iskrivljavanju povijesnih činjenica o liku i djelu Tita, rekao je u uvodnom izlaganju predsjednik Saveza društava »Josip Broz Tito« Hrvatske **dr. Tomislav Badovinac**.

Mi nećemo »veličati i uzdizati Tita u smislu njegovanja kulta ličnosti, u prvom redu zato, jer je Tito svojim radom i djelom, osigurao dostoјno i zavidno mjesto na svjetskoj rang listi. To je nedvosmisleno pokazala i izrazila njegova sahrana, tako veličanstvena kakvu sigurno više nećemo doživjeti. Svi oni strani državnici koji su došli da ga isprate, došli su zato jer su osjećali potrebu da mu izraze zahvalnost za napore, djela i čovječnost kojom je zračio. Zato naša društva trebaju nastojati da promoviraju njegova djela i na taj način odgovore na sve klevete i laži, jer se samo istinom može doći do istine«, naglasio je dr. Badovinac.

»Nastojali smo se suprotstavljati neistinama i prekrajnjima povijesnih

činjenica, koliko god smo mogli. Uspjeli smo okupiti znatan broj znanstvenika koji su nam pomogli svojim autoritetom osporiti tvrdnje i neistine, koje su nam servirali. Točno je da nismo uspjeli pro-

**Dr. Badovinac
ponovo
predsjednik**

Odmah po završetku Skupštine sastalo se novoizabrano Predsjedništvo i izabralo za predsjednika Saveza društava »Josip Broz Tito« Hrvatske ponovo **dr. Tomislava Badovinca** odujući na taj način i priznanje za njegov rad u dosadašnjem mandatu. Za zamjenika predsjednika izabran je **Ilija Labus**.

Formiran je i Izvršni odbor, kao organ Predsjedništva, u sastavu: **Dr. Tomislav Badovinac, Ilija Labus, Zdravka Vučković** i tajništvo, koje će se naknadno oformiti.

Izborna skupština Saveza društva »Josip Broz Tito« Hrvatske, održana u Zagrebu

biti medijsku blokadu, tako da nam nije uspijevalo da se pojavljujemo u javnosti, pa stoga nismo bili u mogućnosti da potpunije i šire prezentiramo svoja gledišta. Upravo iz tih razloga, na inicijativu Znanstvenog vijeća, Predsjedništvo je donijelo odluku o formiranju Znanstvene biblioteke, koja će publicirati sve priloge sa znanstvenih skupova i time trajno dokumentirati stavove Saveza društava Tito Hrvatske. Prvi svezak ste upravo primili o Bratstvu i jedinstvu – suživotu.

Nasuprot nama glasnogovornici antikomunističkih i profašističkih nazora imaju otvorena vrata u javnim glasilima i elektronskim medijima, tako da se stiče utisak da su njihova shvaćanja dominantna u Hrvatskoj, što je i za samu Hrvatsku štetno», upozorio je dr. Badovinac.

On je ocijenio da je u Hrvatskoj sada na sceni »verbalni antifašizam« koji, međutim,

Novi članovi Predsjedništva

Delegati Skupštine su javno izglasali kandidate u sastavu koje je predložila Kandidaciona komisija za Predsjedništvo, Nadzorni odbor i Statutarnu komisiju.

Prema Statutu članovi Predsjedništva su predsjednici društava Tito, kojih je sada 19 u Hrvatskoj: **Miljenko Benčić** (Pazin), **Đovani Broz** (Kumrovec), **Slobodan Colović** (Split), **Engels Devescovi** (Vodnjan, Fažana i Svetvinčenat), **Antun Gavranić** (Dubrovnik), **Ivica Jelenić** (Zabok), **Luka Kevra** (Pula), **Silvano Komar** (Buzet), **Lucijan Martinčić** (Labin), **Martin Matošević** (Poreč), **Romeo Matošević** (Rovinj), **Drago Mindoljević** (Trogir), **Štefanija Novak** (Varaždin), **Berislav Rubelj** (Šibenik), **Danilo Sirotić** (Umag), **Lino Šepić** (Buje), **Juraj Švenda** (Međimurje), **Branko Vlah** (Rijeka), **Zdravka Vučković** (Zagreb).

Pored predsjednika društava Tito, za članove Predsjedništva izabrani su i dr. **Tomislav Badovinac** i **Ilija Labus**.

U Nadzorni odbor izabrani su **Dragica Lovreković-Zagreb** (zamjenik: **Josip Balog**- Međimurje), **Augustin Bajčić** - Zagreb (zamjenik: **Boris Roman Blažinić**-Zabok) i **Terezija Bačun**-Zagreb (zamjenik: **Ivan Hranj**-Varaždin), a za Statutarnu komisiju **Miljenko Tepić** – Zagreb, **Domagoj Nobilo**– Zagreb i **Gligorije Savić** – Zagreb.

Izborna skupština Saveza društva »Josip Broz Tito« Hrvatske, održana u Zagrebu

»nije, osim Deklaracije o antifašizmu, potkrijepjen regulativom koja bi podržala ozračje antifašizma. Naprotiv, gubitničke snage filofašističkih oznaka organizirale su se i otvoreno ne nasrću na antifašizam, ali je zato usmjerjen napad na Tita. Nije ni prvi put, a nije ni začuđujuće, da je kler i to na najvišem nivou - Biskupska konferencija i biskupska elita – usurpirala, ove godine, Dan Velične Gospe da bi ispred oltara izrazili svoj »božji« stav o Titu, kao zločincu, vojskovođi bande-partizana i krvniku koji je pobio čak preko milijun ljudi. Nije u pitanju izmišljena statistika, već laži koje izlaze iz usta biskupa, a to je najblaže rečeno grijeh po osnovi Deset Božjih zapovjedi. No, nije riječ ni o blaćenju ni o neistinama »sveznajućih i natprirodnih čistunaca biskupa«, već o organiziranom napadu na vrednote antifašizma, čiji je predvodnik upravo Tito. Tako je crkvena hijerarhija predvodnik borbe protiv antifašističke NOB-e, u prvom redu zato, jer ju je predvodila Komunistička partija. Kler je, do danas, bio prisutan i na svim pronađenim ili prokazanim mjestima na kojima su stradali oni koji su, uglavnom, bili na strani fašizma, a još se nije dogodilo da su pohodili stratišta žrtava fašističkog, odnosno ustaškog i četničkog terora. Dakle, riječ je o kontra napadu na atmosferu prihvaćanja antifašizma, kao svakodnevнog načina življena.

Crkveni dužnosnici i već poznati eksponenti - glasnogovornici, udruženo pod krnikom antikomunizma, vode borbu i protiv antifašizma«.

»Mi u Kumrovcu, na manifestaciji Dana mladosti – radosti okupimo preko 10.000 ljudi, zatim svakog vikenda, barem dva autobusa posjeti rodnu kuću Josipa Broza Tita, a kod takvog ljudskog potencijala imamo manje od 4.000 članova Saveza društava »Josip Broz Tito«. To kazuje da

Proslava u Kumrovcu 24. svibnja

U Programskim smjernicama, koje su usvojili delegati Skupštine, za iduće dvije godine naznačeno je da su u 2008. godini navršavaju godišnjice značajnih povijesnih događanja.

Središnja proslava Dana Mladosti-radosti u Kumrovcu, održat će se u subotu 24. svibnja 2008., a njome će biti obilježena, kako je istaknuto, i 60. godišnjica od sukoba poznatog kao INFORMBIRO ili popularno »Ne!« Staljinu, kao i 160. godišnjica od pojave knjige K. Marxa i F. Engelsa »Komunistički manifest«.

Naglašeno je da svako društvo Tito treba dostoјanstveno obilježiti događaje iz NOB-e na području svog djelovanja te sudjelovati u manifestacijama iz programa udruga SABA.

U narednom periodu završit će se knjiga pod radnim naslovom »Titovo doba – Hrvatska prije, za vrijeme i poslije«, u kojoj će biti kritički izložena temeljna obilježja društveno-političkog, ekonomskog i kulturnog života u Hrvatskoj u periodu od 1918-2006. godine.

Prihvaćen je prijedlog Znanstvenog vijeća da se formira Znanstvena biblioteka, koja bi štampala publikacije, posebno sa znanstvenih skupova, a društva Tito bi financirala štampanje. Brošure će društva Tito prodavati – najviše po 5 kuna ili besplatno dijeliti, prvenstveno srednjoškolcima, studentima i mladim radnicima.

nismo bili dovoljno aktivni kako programski tako i mobilizatorski», kritički je upozorio dr. Badovinac.

»Sva društva Tito svoju djelatnost razvijaju na tekovinama antifašizma i poštivanju djela Tita, međutim, struktura članova društava sa svega 17% mlađih ne može biti zadovoljavajuća, jer i u našem slučaju na mlađima svijet ostaje, budući da su antifašistički borci, po biološkim zakonima, svaki dan sve malobrojniji, naša je budućnost u većoj masovnosti, posebno mlađih.

Ta dva pitanja su naš najznačajniji zadatak i nadam se da ćete se na njemu, u narednom periodu, maksimalno angažirati«, zaključio je dr. Badovinac.

Suradnja s listom »Glas«

Društva Tito nedovoljno surađuju s listom »Glas«, upozorenje u Izveštaju o radu. »Potrebno je svaku akciju društava Tito kratkom informacijom opisati (ako je moguće i podkrijepiti fotografijom) i poslati preko Izvršnog odbora ili neposredno listu. Na taj način je najsigurnije javno dokumentirati i prikazati našu aktivnost, međusobno informirati društva i članstvo. Inače, ne možemo očekivati da netko u ime nas informira list.

»U idućem periodu treba posvetiti posebnu pozornost tom, veoma značajnom djelovanju, posebno kad je u pitanju naš »Glas« i uopće štampa, radio, televizija i internet. Bilo bi dobro da u svakom društvu Tito bude netko zadužen za prikupljanje informacija (iz sredstava informiranja), ali i da bude glasnogovornik (za međusobno informiranje, za Izvršni odbor, za tisak i javnost)«.

Kritika je u Izveštaju upućena i na račun podmlađivanja. »Rasprialjano je o podmlađivanju kadrova i zaključeno da predsjednik Saveza društava »Josip Broz Tito« Hrvatske, Tomislav Badovinac, ostane još do ove Skupštine, 2007. godine, a da se u tom periodu predlože iz svakog društva Tito, barem, po jedan mlađi čovjek za kadrovsku osnovu. Nažalost, to se nije ni pokušalo realizirati. To je nesumnjivo ozbiljan problem, jer je uzajamno povezan s brigom o podmlađivanju«, rečeno je, uz ostalo, u Izveštaju, kojeg je podnijelo Predsjedništvo.

Svjetska povijest priznaje Tita

Delegate na Skupštini pozdravila je predsjednica Saveza antifašističkih boraca i antifašista Republike Hrvatske dr. Vesna Čulinović-Konstantinović i izrazila zadovoljstvo što Savez društava »Josip Broz Tito« djeluje sa SABA RH kao jedno tijelo u afirmaciji antifašizma. Zajedno se moramo boriti za istinsko vrednovanje NOB-a i Tita, rekla je dr. Čulinović-Konstantinović, dodajući da se danas borba vodi riječima naspram profašističkih grupica. Naglasila je potrebu većeg okupljanja mlađih za daljnju afirmaciju antifašizma u Hrvatskoj.

Skup je, kao gost, pozdravio i Vedran Žuvela u ime gradonačelnika Zagreba Milana Bandića. Informirao je delegata Skupštine da u SDP-u grada Zagreba postoji Odbor za njegovanje tradicija NOB-e i Domovinskog rata i da nude suradnju Savezu društava Tito. Žuvela je naglasio da je bio partizanski kurir, a da je danas predsjednik Seniora SDP-a grada Zagreba.

Milan Habjan (Međimurje), osvrnuo se na pitanje povećanja članstva u Savezu društava Tito Hrvatske, rekavši da se od članarine ne mogu osigurati dovoljna sredstva za aktivnosti. Stoga smatra da bi se morali obraćati sponzorima, koji poštuju Tita i njegova djela. Tako čini Društvo Tito Međimurje, rekao je on i naglasio da treba povećati broj privlačnih sadržaja jer se na taj način najlakše dolazi do većeg broja članova u društвima Tito.

Martin Matošević, predsjednik društva Tito Poreč i koordinator društava u Istarskoj županiji, naveo je da u Istri ima devet društava Tito i oko 2.000 članova ili, gotovo, polovicu od svih društava i članova u Hrvatskoj. Istrani iz povijesnog razloga i zahvalnosti naglašenje vole i poštiju Tita. Nepobitna je činjenica da brojnost članstva zavisi od aktivnosti društava, a mi članovi društava Tito imamo posebnu čast i privilegiju da promoviramo djela Tita.

Dr. Tomislav Badovinac je predložio da se Stipi Mesiću, predsjedniku Republike Hrvatske, dodijeli Zahvalnica, kojom bi se izrazila zahvalnost za njegovu promociju antifašizma i podršku našim antifašističkim nastojanjima. Učesnici Skupštine su aplauzom izrazili suglasnost.

Marinko Vlašić (Dubrovnik), ističe da bi Hrvatska trebala priznati Tita kao svog najvećeg sina. Svjetska povijest priznaje Tita kao pozitivnu ličnost. Najveći problem je u prezentiranju povijesti u školama. Djeca u školama ne dobivaju povijesne činjenice o antifašizmu, o NOB-u, ni o Titu. Jedno-

stavno, ne postoji dobronamjernost da se prezentiraju povijesne činjenice..

Antun Ferlin (Fažana, Vodnjan i Svetvinčenat) upozorava da djeca u školi ništa nisu naučila o NOB-i i Titu, ni u nastavi niti u udžbenicima. Nisu dozvolili niti nama da govorimo istinu. Crkva se previše upliće u društveno-politički život i posebno govori o zločinama partizana, a ni riječi o svećenicima privrženim partizanskom pokretu Istre.

Branko Vlah (Rijeka) Društvo Tito u Rijeci ima preko 800 članova. Istina je, da je društvo, po starosnoj strukturi, među najstarijima, pa to čini dodatne teškoće u radu. Crkva uporno nastoji pokazati da sjedinjene Istre s Hrvatskom nije zasluga partizana, NOB-a niti Tita, već da je to najveća i jedina zasluga svećenika Istre, ali ne i onih koji su suradivali s NOP-om. To je značajna prepreka u okupljanju mlađih, koji, nažalost, ne poznaju povijesne činjenice.

Slobodan Jurković (Zagreb) Društvo Tito Zagreb potvrdilo je orientaciju organiziranja ogranačaka prema teritorijalnoj podjeli grada Zagreba na gradske četvrti. Do sada je oformljeno 11 ogranačaka. Posebnu pažnju usmjerili smo na okupljanje i učlanjenje mlađih. Društvo Tito Zagreb ima preko 58 posto mlađih koji ni teoretski nisu mogli biti učesnici NOR-a. Sljedeće edicije naše znanstvene biblioteke treba usmjeriti mlađima i njihovom interesu.

Miljenko Vučković (Zagreb) govorio je o ulozi mlađih koji trebaju preuzeti organizaciju i aktivnost. Prigovorio je zbog nedovoljne informiranosti, zbog koje se, kako tvrdi, neistinito govori i o SDP-u, iako on svesrdno pomaže društva Tito.

Drago Mindoljević (Trogir) izvjestio je da je u Trogiru formirana Društvo Tito, koje sada ima 100 članova. a polovina su žene i 20 posto mlađi. Govorio je, također, o djelu Tita i o neshvatljivim pogrdama koje se pojavljuju u javnosti. Moramo s više hrabrosti hvatati se u koštac s problemima i da tako privući mlade.

Slobodan Colović (Split) podsjetio je da je Tito uvijek isao ispred, jer je bio vizionar. On je priznata politička ličnost u svijetu, a, nažalost, pojave rušenja njegove ličnosti događaju se u njegovoj zemlji. Vjerujemo da će Znanstvena biblioteka postići svoju svrhu i omogućiti mlađima da spoznaju istinu o Titovom vremenu. Treba shvatiti da profašisti blate antifašiste.

Zdravka Vučković (Zagreb) izrazila je dobrodošlicu. Velik broj članova SDP se nalaze u društвima Tito i obratno. Naglasila je da poznaju mnoge profesorice, koje su u situaciji da moraju govoriti i ono što ne bi nikad izrekle, jer ne vjeruju.

S.Tomašević

•Obilježena 65. godišnjica osnutka 12. slavonske udarne divizije NOV i PO Hrvatske koja je najviše djelovala u Slavoniji, po Moslavini, Kalniku, Bilogori i Hrvatskom zagorju

U organizaciji Sekcije 6. slavonskog udarnog korpusa SABA RH, upriličena je svečana sjednica povodom 65. obljetnice formiranja 12. slavonske udarne divizije NOV i PO Hrvatske. O borbenom putu te proslavljeni partizanske jedinice govorili su **Antun Magić**, predsjednik Sekcije 6. slavonskog udarnog korpusa, **dr. Vesna Čulinović-Konstantinović**, predsjednica Saveza antifašističkih boraca i antifašista Republike Hrvatske, **Vladimir Jurak**, predsjednik ZUABA GZ i ZZ i **Ivan Mišković-Brk**, prvoborac i ratni rukovodilac u Slavoniji.

Slavonija je za nešto više od pet mjeseci, od kraja 1942. do sredine 1943. godine, doživljala najveći domet u izgradnji oružanih snaga NOP-a Hrvatske. Osnovano je šest brigada, dvije divizije i 2. hrvatski (1. slavonski) korpus. Ovim je Štab III. Operativne zone u potpunosti izvršio zadaču Glavnog štaba Hrvatske o ustroju sva tri dijela oružanih snaga.

Formiranje divizije

Do potkraj 1942. godine u Slavoniji su djelovali vrlo uspješno 1. i 2. slavonski odred, a u Srijemu 3. odred koji je još u nadležnosti i GŠ Hrvatske. Okosnica

dr. Vesna Čulinović-Konstantinović, Antun Magić i Ivan Mišković-Brk na svečanoj sjednici

borbe, kao i nastanak novih slavonskih brigada i divizija, bila je poznata 1. slavonska (proleterska) brigada (formirana kod Pakracu, 11. listopada 1942.). Od jedinica 1. slavonskog, Moslavačkog i Kalničkog odreda, u Voćinu je 29. prosinca 1942.

NA PONOS SLAVONIJE

godine osnovana 17. slavonska brigada. Do 30. prosinca bila je pod komandom Štaba III. OZ, zatim u sastavu 4. hrvatske divizije. Istog dana, 29. prosinca 1942. godine u selu Gornji Borki kod Daruvara, formirana je 16. hrvatska brigada, od 22. lipnja 1943. naziva se Omladinska brigada »Joža Vlahović«.

- Od postojeće tri slavonske brigade, Glavni Štab Hrvatske naložio je da se osnuje 1. slavonska divizija, poznata kao 12. slavonska divizija - podsjetio je Antun Magić, predsjednik Sekcije 6. slavonskog udarnog korpusa pri SABA RH. - U početku, sve do 9. svibnja 1943. godine zvala se 4. hrvatska divizija ili 4. divizija Narodnooslobodilačke vojske Hrvatske. Po vremenskom redoslijedu bila je u Hrvatskoj četvrta, iza već formirane tri divizije (6. lička, 7. banjška i 8. kordunška). Brojku 12 dobila je kasnije, kada je Vrhovni štab NOV i POJ utvrdio jedinstvenu numeraciju svih divizija NOVJ. Proglašena je udarnom 11. listopada

1943. godine. U sastavu divizije je 12. slavonska, 16. omladinska i 17. slavonska brigada, a od 9. ožujka 1943. godine 18. slavonska brigada. Divizija je imala 2.693 boraca, a u travnju 1943. godine imala je 3.226 boraca. Krajem rata 12. slavonska divizija brojala je 5.228 boraca. Za komandanta divizije postavljen je Petar Drapšin, zamjenik mu je bio Mato Jerković, a komesar Jefto Šašić. Divizija je najviše djelovala u Slavoniji, po Moslavini, Kalniku, Bilogori i Hrvatskom zagorju. Sudjelovala je u borbama za obranu virovitičkog mostobra-

na, poslije proboga Srijemskog fronta ušla je u sastav Treće armije (21. travnja 1945. godine) i sudjelovala u oslobađanju niza mjesta u Podravini i do kraja rata izbila do jugoslavensko-austrijske granice. Bila je pod Glavnim štabom Hrvatske, a od 17.

svibnja 1943. godine pod 1. slavonskim (2. hrvatskim) korpusom (kasnije nazvan 6. korpus).

Ofenzivna djelovanja

Četvrta (12. slavonska) divizija s ostalim jedinicama III. OZ odmah je počela ofenzivna djelovanja po Slavoniji, stvorila novi slobodni teritorij u središnjem dijelu Slavonije, u Daruvarskoj i Požeškoj kotlini. Kako je istaknuo **Antun Magić**, naročito se usmjerila na rušenje prometnica, posebice željezničke pruge

Djelovi jedinice 4. (12.) slavonske divizije u Voćinu, siječanj 1943. godine

Zagreb-Beograd, u skladu s direktivom VŠ NOV i POJ da im se time pomogne tijekom IV. neprijateljske ofenzive.

Točno kada su 4. (12.) divizija i ostale snage III. OZ, objedinjene u Operativni štab za Slavoniju, izvodile napade na obodima slobodnog teritorija u Slavoniji, 20. ožujka 1943. godine, počela je velika ofanziva njemačko-ustaško-domobranskih snaga, poznata pod nazivom „Braun“, koja je trajala do 16. travnja 1943. godine. Koncentrirano napadajući na jedinice Operativnog štaba za Slavoniju k središnjici Papuk-Psunj-Krndija, njemačke jedinice i vojska NDH nisu uspjele zadati neki zapušteniji udar slavonskim partizanskim jedinicama, što je bio dokaz njihove kvalitete i dobrog rukovođenja.

- Ovo je bila najveća napadna operacija koju su do tada izvele njemačke snage i vojska NDH protiv Narodnooslobodilačke vojske Hrvatske u Slavoniji – kazao je **Antun Magić**. – Bilo je obostrano dosta gubitaka, ali ne poražavajućih. Poslije ofenzive formiraju se nove jedinice NOVH u sektoru III. operativne zone...

B. M.

»ZAHVALJUJUĆI ANTIFAŠISTIČKOJ BORB

•To je poručio predsjednik Republike Hrvatske STJEPAN MESIĆ na proslavi 65. obljetnice osnutka Prvog korpusa Narodnooslobodilačke vojske Hrvatske, koja je pod njegovim visokim pokroviteljstvom održana u Gradskom kazalištu »Zorin dom«

Povodom 65. obljetnice osnutka *Prvog hrvatskog korpusa Narodnooslobodilačke vojske Hrvatske* a pod visokim pokroviteljstvom predsjednika Republike Hrvatske **Stjepana Mesića**, održana je proslava u karlovačkom kazalištu »Zorin dom«. Na skupu su govorili: **dr. Vesna Čulinović-Konstantinović**, predsjednica Saveza antifašističkih boraca i antifašista Republike Hrvatske, **Juraj Hrženjak**, sudionik 1. korpusa i član Savjeta SABA RH, **dr. Đuro Zatezalo**, član Savjeta SABA RH, **Dragutin Francisković**, član Predsjedništva Udruge branitelja Domovinskog rata, **mr. Tatjana Holjevac**, predsjednica Gradske skupštine Zagreba, **Olga Grgurić**, zamjenica župana Karlovačke županije, **Aleksandar Tolnauer**, predsjednik Savjeta za nacionalne manjine Republike Hrvatske, te **Stjepan Mesić**, predsjednik Republike Hrvatske.

Brojni uzvanici

Svečanosti su, među inim, prisustvovali: **mr. Borislav Vučković**, savjetnik predsjednika Republike, general-pukovnik **Mladen Kruljac**, zapovjednik kopnene vojske Hrvatske,

snimio: Z. Herteg

NOB je bio općenarodni pokret – rekao je predsjednik Mesić

tske, **Dragutin Rendulić**, dogradonačelnik Karlovca, **Josip Skupnjak**, potpredsjednik Saveza antifašističkih boraca i antifašista Republike Hrvatske, narodni heroji **Rade Bulat**, **Milutin Baltić** i **Slavko Komar**, **Slavko Cerjanec** i **Đuro Maričić**, predstavnici Udruge

branitelja Hrvatske, **Josip Boljkovac**, znani antifašist i prvi ministar policije samostalne Hrvatske, **Krešimir Piškulić**, **Vinko Šunjara**, **Vedran Žuvela**, **Antun Magić**, **Nikola Uzelac**, **dr. Marko Pavković**, **Mirko Mećava**, **Vladimir Jurak**, **Biserka Vranić** i **Ante Morić**, članovi Predsjedništva i **Petar Raić**, tajnik SABA RH, **Jelka Glumičić**, članica Savjeta SABA RH, **Stjepan Ležajić** i **Dragutin Mrkoci**, članovi Komisije za očuvanje tradicije NOB-a SABA RH, **Adam Dupalo**, partizanski pravoborac i sudionik 1. hrvatskog korpusa, **Ivan Lončarić**, gradonačelnik Ludbrega, **Stanko Momčilović**, načelnik općine Udabina, **Lado Kocijan**, čelnik Zveze združenih boraca Slovenije, **prof. dr. Miodrag Zečević** i **Iso Vukelić** iz SUBNOR-a Srbije, **dr. Tomislav Badovinac**, predsjednik Saveza društva »Josip Broz Tito« Hrvatske, delegacije 1., 6. i 10. korpusa Narodnooslobodilačke vojske Hrvatske, predstavnici antifašističkih boraca iz Karlovačke, Sisačko-moslavačke, Primorsko-goranske i Varaždinske županije, izaslanici Udruge boraca NOB-a Bihaća i Društva »Josip Broz Tito« iz Velike Kladuše, **Joža Horvat**, književnik i sudionik Narodnooslobodilačke borbe i Domovinskog rata, predstavnici Saveza ratnih vojnih invalida Drugog svjetskog rata, članovi Udruge mladih antifašista...

Govoreći na svečanosti, **dr. Vesna Čulinović-Konstantinović**, predsjednica Saveza antifašističkih boraca i antifašista Republike Hrvatske, među ostalim, je istaknula:

- Od osnutka 1. korpusa NOV Hrvatske prošlo je 65 godina. Kroz to vrijeme sačuvali smo sjećanje na pale drugarice i drugove, i svake smo im godine, kao i ovog puta, odavali počast polažući cvijeće na grobove i spomenike. Danas skupine ekstremista blate NOB i prikazuju nas antifašiste kao kriminalne ubojice. Oni se ne libe oskrnjavati spomenike žrtvama fašističkog terora. Kroz posljednjih 16 godina uništeno je i oštećeno više od tri tisuće spomenika palima za slobodu. Velika većina tih spomen-obilježja čeka na restauraciju, a mnogi od njih su vrijedna umjetnička djela.

snimio: Z. Herteg

STJEPAN MESIĆ, predsjednik Republike Hrvatske »SMRT FAŠIZMU, SLOBODA NARODU!«

„Bez Narodnooslobodilačke borbe ne bi bilo ni Hrvata, koji bi danas bili povijesna činjenica poput Kelta i Feničana«, rekao je predsjednik Republike Hrvatske STJEPAN MESIĆ na proslavi 65. obljetnice Prvog korpusa Narodnooslobodilačke vojske Hrvatske, koja je pod njegovim visokim pokroviteljstvom održana u karlovačkom kazalištu »Zorin dom«.

„Zahvaljujući antifašističkoj borbi, mi danas imamo Hrvatsku«, poručio je okupljenima predsjednik Mesić, obećavši im da će, bez obzira tko obnaša vlast, »morati izjednačiti prava boraca iz NOB-a s onima branitelja iz Domovinskog rata«.

- Možemo se pitati što bi bilo da Srbi nisu otišli na stranu Narodnooslobodilačke borbe? Trećina bi ih bila pobijena, trećina bi pobjegla, a trećinu bi asimilirali. Nasreću, prevladala je logila da se treba boriti protiv fašizma i nacizma. Ista bi se formula primijenila i na Hrvatima da nisu krenuli u Narodnooslobodilačku borbu

– poručio je Mesić. Predsjednik Republike je podsjetio na činjenicu da su partizanske jedinice činili i Srbi i Hrvati te da su nacionalne manjine imale svoje jedinice, i talijanske, češke, mađarske, njemačke i druge. To govori da je »Narodnooslobodilačka borba bila općenarodni pokret, predvoden komunistima, na čelu s Josipom Brozom Titom«. Ustvrdio je kako je komunizam bio »mega ideja koja je u osnovi bila dobra, a u izvedbi nešto lošija«, dok je »fašizam i u ideji i u izvedbi bio – zločin«.

- Fašizam je bio zločin, i u ideji i u provedbi, a antifašizam činjenica. Bilo je i zločina na partizanskoj strani, ali to ne smije smetati čistoći antifašističke borbe. To je kao kad bi netko zbog zločina s naše strane u Domovinskom ratu rekao da je otpor agresiji bio zločin, a to jednostavno nije istina – rekao je predsjednik Mesić, pozdravivši na kraju govora slavljenike pozdravom »Smrt fašizmu, sloboda narodu!«.

I, MI DANAS IMAMO HRVATSKU«!

Takvu je sudbinu doživjela i ploča u spomen partizanskog rukovodioču Većeslavu Holjevcu, koji je s grupom boraca iz stare bolnice na Dubcu spasio od ustaša zarobljene partizane. Na postavljanje nove ploče, kakva je bila prvo bitna, morat ćemo još čekati.

Mi, koliko nas ima, s mlađim antifašistima, moramo se suprotstaviti lažima koje su u posljednje vrijeme postale moda. To zavodi mlade koji ne znaju povijesne događaje i potiče ih na agresivno ponašanje. Naše životno iskustvo i opredijeljenost za izgradnju poštenog društva, neka nam bude poticaj da pomognemo našoj državi da uđe u društvo europskih država koje također poštuju antifašizam kao nazor na svijet, jer samo on jamči stabilnost zemlje i mir...

U sjeni dvaju skandala

Dva su skandala zasjenila ovu proslavu. Prvo je zbog uskraćivanja suglasnosti županijskih vlasti samo dan prije svečanosti otkazano vraćanje spomen-ploče Većeslavu Holjevcu-Veci na zgradu Doma zdravlja, da bi sa svečanosti izostao i protokolom najavljen nastup Prvog hrvatskog pjevačkog društva »Zora« iz Karlovca. Pojedini članovi tog

kontakt oko nastupa »Zore« uspostavljen prije dvadesetak dana.

Predsjednik Stjepan Mesić pred novinarima (nakon službenog dijela svečanosti) komentirao je otkazivanje spomen-ploče Veci Holjevcu na zgradu karlovačke bolnice i »loptanje« antifašistima između tijela koja su im morala dati suglasnost: »Očito da se nekome nije previše žurilo, no ja se nadam da će ploča jednog dana ipak otici na mjesto koje joj pripada«. Dr. Vesna Čulinović-Konstantinović, predsjednica SABA RH rekla je da uskraćivanje suglasnosti vjerojatno ima veze s predizbornim vremenom. No nije joj jasno »zbog čega je odobrenje uopće bilo potrebno, jer je istovjetna ploča posvećena herojskom pokušaju oslobođanja partizanskih zarobljenika iz te bolnice 1941. godine već postojala na bolničkoj zgradi do početka Domovinskog rata«.

Spekulira se da je razlog izostanka nastupa »Zore« jer je dio članova angažiran u nekim desničarskim političkim strankama u predizbornoj kampanji. Svečanosti nisu nazočili HDZ-ov župan Ivica Horvat koji je u isto vrijeme bio »na stranačkom predizbornom skupu«, jednakao kao i karlovački gradonačelnik Damir Jelić. Hadezeovi karlovački dužnosnici nisu bili (iako najavljeni) ni na nedavno najvećem skupu partizanskih boraca i poklonika antifašizma u Drežnici.

U kulturno-umjetničkom dijelu svečanosti nastupio je zbor »Podravina« iz Ludbrega pod ravnateljem Rozike Othman, izvodeći pjesme »Po šumama i gorama« i »Šume, šume, velika vam hvala«. Operna umjetnica Barbara Othman otpjevala je pjesmu »Konjuh planino« i ariju »Domovini i ljubavi« Ivana pl. Zajca. Program je vodio dramski umjetnik Dubravko Sidor, koji je recitirao poeziju Jure Kaštelana i Ivana Gorana Kovačića.

Važnost korpusa

Inače, 1. hrvatski korpus nastao je paralelno kada su osnivane 6., 7. i 8. divizija (22. studenog 1942. godine) koje su u njega ušle. Tako nije bilo s ostalim korpusima jer su oni nastali od većeg broja divizija koje su ranije formirane. Znači, 1. hrvatski korpus se osniva i počinje funkcionirati istog dana kad i njegove divizije, što je specifično u odnosu na ostale korpuze. To je vrlo teško i složeno, tim više, što se sve odvija ne u jednoj mirnoj atmosferi, nego u procesu oružane borbe, kada nema ni trunka odmora, a borbe su neprekidne. Olakšavajuća okolnost bila je u tome što se 1. hrvatski korpus formirao na osnovama već postojećih i u borbi prekaljenih brigada.

Štab 1. hrvatskog korpusa, nastao je

Zahvalnica Mesiću

Predsjednik Saveza društava »Josip Broz Tito« dr. Tomislav Badovinac uručio je predsjedniku RH Stjepanu Mesiću ZAHVALNICU za njegovu »upornu, dosljednu i neprekidnu promociju vrijednosti tekovina antifašizma i priznanje heroju Titu za rukovođenje NOB-om, za borbu za mir u svijetu i ostvarivanje suradnje među narodima i državama«.

Dr. Badovinac je uručio i prvi svezak Znanstvene biblioteke »BRATSTVO I JEDINSTVO – SUŽIVOT«, a izdavač je Znanstveno vijeće Saveza društava »Josip Broz Tito« Hrvatske. »Koincidencija je što vam danas uručujem ovu svesku, upravo na dan obilježavanja Obljetnice I. korpusa, koji u izvjesnom smislu simbolizira sintagmu Bratstvo i jedinstvo« rekao je Badovinac.

od Štaba I. OZ Hrvatske. Njegove komandne funkcije nisu bile u suprotnosti s postojanjem GŠH. Naprotiv, GŠH preko 1. korpusa, kasnije i ostalih, rukovodio je borbenim djelovanjem u pojedinim oblastima, ujedno operativnim i teritorijalnim jedinicama. Komandant korpusa je bio Ivan Gošnjak, komesar Većeslav Holjevac, načelnik štaba Bogdan Oreščanin. Kasnije su se svi ovi kadrovi mijenjali sukladno ratnim potrebama. U komandi korpusa bio je još i obavještajni i operativni oficir, intendant i referent saniteta. Izrazito je zapažena uloga 1. hrvatskog korpusa u političkoj domeni, zadaća da u središnjoj Hrvatskoj događaje preokrene u korist narodnooslobodilačke borbe, a to se iskazalo i u strateškom porazu četništva i njegovo svođenje na uski pojas oko Knina. Djelovanje 1. hrvatskog korpusa utjecalo je i na raslojavanje pristaša HSS i njihovo sve veće angažiranje u partizanskim jedinicama. Takvoj vojnoj sili, kakav je bio 1. hrvatski korpus, uz druge sastave GŠH, vlast i vojska NDH nije se mogla suprotstaviti. Uskoro, nakon osnivanja 1. hrvatskog korpusa, vojska i vlast NDH najviše će se integrirati s njemačkom i talijanskim vojskom i zajednički nastupati, ali bez nekih povijesnih pobjeda.

Prvi hrvatski korpus bila je vojna i politička garancija da će se rat nastaviti bez obzira što se eventualno može dogoditi grupaciji oko Tita u dolini Neretve i Sutjeske. U tome, uz ostalo, počiva njegova strateška važnost i velika uloga u Narodnooslobodilačkom ratu. Prvi hrvatski korpus bio je velika vojna jedinica koju je u novijoj povijesti imala Hrvatska.

Bojan Miroslavlev

osninci na proslavi

pjevačkog društva, obilato financiranog iz karlovačkog gradskog proračuna navodno su odbili pjevati partizanske pjesme poput »Po šumama i gorama« i »Padaj silo i nepravdo«, pa je u kulturno-umjetničkom programu sudjelovao zbor »Podravina« iz Ludbrega. Izostanak nastupa pjevačkog društva »Zora«, »pravda« ravnatelj Kazališta »Zorin dom« Zvonimir Ilijić jer se »Zbor poželjelo angažirati tek četiri dana prije svečanosti, što je bilo prekratko vrijeme za kvalitetno uvježbavanje programa«. Njegovo tumačenje demantira pak Martin Jendrašić, predsjednik Zajednice udruga antifašističkih boraca i antifašista Karlovačke županije, koji tvrdi da je prvi

TRAJNO SAČUVANE VRIJEDNOSTI

♦Zajednička bitka hrvatskih, slovenskih i talijanskih partizana predstavljala je ključni momenat u oslobođanju tog dijela Istre

Na hrvatsko-slovenskoj granici održana je komemoracija u čast 63. godišnjice poznate bitke kod Kučibrega, što su je u noći s 3. na 4. studenog 1944. godine partizanske jedinice II. brigade 43. istarske divizije, talijanski partizani iz bataljona »Alma Vivoda« i jedinice slovenskih partizana koparskog područja zajednički vodili protiv znatno nadmoćnijih njemačkih i talijanskih okupatorskih snaga.

U spomen na taj događaj, u kojem je život izgubilo više od stotinu naših boraca, kod spomenika što su ga još 1959. godine podigli žitelji Bujštine i Koparštine, održan je narodni zbor, na koji je pristiglo više od dvije tisuće antifašista, preživjelih sudionika te slavne bitke, njihova rodbina i prijatelji iz tri susjedne države. Zbor su organizirale udruge antifašističkih boraca Bujštine, Istarske županije i srodnih organizacija iz Izole, Pirana, Kopra i Muggie.

Na spomenik je položeno više desetaka vjenaca delegacija hrvatskih, slovenskih i talijanskih antifašističkih udruga, lokalnih gradova i općina, društva »Josip Broz Tito« i Hrvatskog časničkog zbora. Počast poginulim sudionicima bitke odana je polaganjem cvijeća na spomen-ploču u Škrlićima i na groblju u obližnjem slovenskom selu Hrvoji, gdje se nalazi njihova zajednička grobnica.

O značaju kučibregske bitke u ime domaćina zboru govorila je gradonačelnica

Buja Lorella Limoncin Toth, naglasivši da je taj događaj predstavlja ključni momenat u oslobođenju tog dijela Istre od okupatora:

»U njoj su stvorene vrijednosti koje je istarski čovjek usvojio i sačuvao do danas, usprkos rastućem nacionalizmu u posljednjim godinama. Istra je zemlja mira, suživota i tolerancije, a ova manifestacija jedina u Hrvatskoj ove vrste sa statusom međunarodnog sretra. Bilo bi vrijeme da se hrvatska i slovenska država ugledaju na naše općine i gradove u pograničnom području, jer zajedničkim projektoma i suradnjom dajemo svoj prilog dobrosusjedskim odnosima.«

O ovoj obljetnici i njenim porukama budućim generacijama govorili su gradonačelnik Izole Tomislav Klokočovnik, zamjenik gradonačelnika Muggie Franco Crevatin i predstavnik Nacionalnog saveza talijanskih partizana i antifašista Nazareno Re. Pridružio im se i saborski zastupnik Damir Kajin,

U ime domaćina antifašiste iz Hrvatske, Slovenije i Italije pozdravila je gradonačelnica Buja

koji je pozvao Hrvatsku i Sloveniju da konačno riješe otvorena međusobna pitanja, poručivši da ih ne trebaju rješavati međunarodni sudovi.

»U donošenju odluka vezanih za granična pitanja trebali bi sudjelovati Istrijani triju zemalja. Da su nas prije pitali, tražili bismo život u Istri onakav kakav je bio do 1991., odnosno do osamostaljenja dviju država kada su se ljudi međusobno pomagali«, kazao je Kajin, primjetivši da »Titovi partizani koji su u Kučibregu položili živote nisu znali da će se stvoriti granice, oni su se borili protiv mržnje, fašizma i nacionalizma«.

U ime SABA RH na zboru su bili Etoare Poropat i Eduard Vostrel.

U kulturno-umjetničkom dijelu narodnog zbora kod Kučibrega nastupili su puhački orkestar »Naša sloga« iz umaških Babića, pjevački zborovi, mješoviti »Vox Siparis« iz Umaga i muški iz Izole, a prigodne stihove recitirali su učenici osnovnih škola iz Buja, Umaga i Izole.

Josip Žmak

Na narodnom zboru okupilo se dvije tisuće antifašista

Uz Dan mrtvih

POČAST SUBORCIMA I BRANITELJIMA

D elegacije udruga antifašističkih boraca i antifašista i ove su godine u povodu Dana mrtvih položile vijence i odale počast poginulim borcima NOR-a i žrtvama fašističkog terora, kao i onima iz Domovinskog rata.

U Zagrebu su predstavnici SABA RH predvođeni predsjednicom dr. sc. Vesnom Čulinović-Konstantinović i članovima Predsjedništva na Mirogoju posjetili i položili vijence na Grobnicu narodnih heroja i Zid boli te na grobove Vladimira Nazora, dr. Ivana Ribara i Vladimira Bakarića, na partizansko groblje, groblje kozaračke djece i kod križa za sve poginule u Domovinskom ratu.

Zagrebačke su udruge komemorirale i kod spomenika u Dotrščini i na drugim spomen-obilježjima za poginule borce

Vijenac kod spomenika u Kumrovcu

•Članovi udruga položili vijence na grobove i spomen-obilježja sudionicima NOR-a i Domovinskog rata

Počast žrtvama stratišta na Dotrščini u Zagrebu

i masovne žrtve iz Drugog svjetskog rata, a predstavnici ZUABA Sisačko-moslavačke županije u znak sjećanja na žrtve ustaškog logora položili su cvijeće kod Centralnog spomenika u Jasenovcu.

Predstavnici UABA Krapinsko-zagorske županije položili su cvijeće i zapalili

svijeće ispred Augustinčićeva spomenika Josipu Brozu Titu u Kumrovcu.

Spomen-groblja i druga obilježja poginulih suboraca obišli su i odali im počast članovi antifašističkih udruga i u drugim mjestima, uz sudjelovanje u komemoracijama i predstavnika lokalnih vlasti.

Split

CENTAR OTPORA

•Splitski antifašti trebaju biti ponosni na svoj doprinos u borbi protiv fašizma

Uz pjesmu, prigodne govore i podsjećanje na slavne dane NOB-e, Split je 26. listopada obilježio 63. godišnjicu oslobođenja. U antifašističkoj borbi sudjelovalo je oko 12 tisuća Spiličana, od kojih je 1.500 i svoje živote dalo za slobodu - rekao je predsjednik UABA Ante Adorić.

Grad je u vrijeme Drugog svjetskog rata bio jedan od najvećih centara otpora nacifašizmu u cijeloj Europi. Zbog toga splitski antifašisti, rekao je u ime Grada dogradonačelnik Boris Čapalija, trebaju biti ponosni na svoj doprinos u borbi

protiv zla koje se tih godina obrušilo na svijet, Europu i Hrvatsku.

Na svečanosti, kojoj su uz nekoliko stotina nekadašnjih partizana i antifašista prisustvovali i članovi Predsjedništva Vinko Šunjara, Vedran Žuvela, i mr. sc. Ivan Fumić, za doprinos u promicanju antifašizma uručena su priznanja SABA RH Jošku Dvorniku, Vjekoslavu Viđaku, Ivi Begi, Borisu Vuškoviću, Andru Gabeliću, Ivanu Rogliću i Nikši Dudi, te zahvalnice Željku Kerumu i »Srdelicama«.

Stipe Tadić

Svečanost su pjesmom uveličale članice zbora »Makedonija«

JUBILEJ »KONČAREVACA«

•Narod Žumberka smatrao je 13. proletersku svojom brigadom, popunjavao novim borcima, hranio i snabdijevao, pomagao u stvaranju što povoljnijih uvjeta za izvođenje njenih borbenih akcija

Dvodnevnim susretom boraca i poklonika antifašizma obilježena je 65. obljetnica formiranja 13. proleterske NOU brigade »Rade Končar« u Gornjem Sjeničaku, Budinjaku, Sošicama i Radatoviću. Evocirana su sjećanja, položeni vijenci na spomen-obilježja i odata počast poginulim borcima.

Na svojevrsnim satovima povijesti govorili su **Rade Bulat**, ratni komandant brigade i narodni heroj, **Marko Blažević** i **Milan Gajski**, čelnici Sekcije 13. proleterske brigade SABA RH, **Petar Raić**, tajnik SABA RH, **Alojz Cvetković**, predsjednik UABA Samobora, **Franjo Cvrtila**, pripadnik Omladinske brigade »Joža Vlahović«, **Štefanija Novak**, predsjednica Društva »Josip Broz Tito« Varaždinske županije, **Renata Brunskola**, županica Metlike, **Vedran Žuvela**, član zagrebačkog Poglavarstva, **Mirjana Marković**, zamjenica gradonačelnice Ozlja, **Ilija Strahinić**, predsjednik Mjesnog odbora Radatovići i **Josip Skupnjak**, potpredsjednik SABA RH.

Borbeni put

Obraćajući se komemorativnom skupu (preko 200 sudionika) ispred Spomen-obilježja poginulih boraca u Radatoviću, **Josip Skupnjak**, potpredsjednik Saveza antifašističkih boraca i antifašista Republike Hrvatske, uz ostalo, je istaknuo:

- Okupili smo se ovdje na Žumberku

da se podsjetimo na teške ratne, ali slavne dane naše prošlosti. Došli smo s najvećim poštovanjem i zahvalnošću da položimo cvijeće na grobove poginulim junacima koji su svoje živote ugradili za našu slobodu koju su toliko željeli, ali je nisu dočekali. S istim poštovanjem i zahvalnošću se odnosimo i prema braniteljima Domovinskog rata, kao i svim žrtvama fašističkog terora.

Sedmog studenog 1942. godine formirana je 13. proleterska brigada koja je u svom sastavu imala 3 bataljona, 600 boraca, od kojih 100 članova Komunističke partije i 200 pripadnika SKOJ-a, a preko 50 posto boraca bili su mlađi od 20 godina života. Naredbom Glavnog štaba NOV i PO Hrvatske, 11. prosinca 1942. godine, brigada je proglašena proleterskom.

Na dužnost prvog komandanta brigade postavljen je Ante Banina. Međutim, zbog ranjavanja, brigadu je na njen ratni put poveo Rade Bulat, koga posebno pozdravljaju. U toku NOR-a brigada je izvodila brojne teške bitke na Žumberku, Pokuplju, sve do pred samim Zagrebom. Početkom studenoga 1943. godine, po naredbi Vrhovnog štaba NOVJ, 13. brigada ulazi u sastav 1. proleterske divizije. Posebno se istakla u Drvarskoj operaciji u obrani Vrhovnog štaba. Tokom ljeta 1944. godine prelazi Drinu i u sastavu 1. proleterskog korpusa vodi borbu za oslobođenje Srbije, sve do oslobođenja Beograda, a zatim sudjeluje u borbama na Srijemskom frontu i u završnim operacijama za oslobođenje

zemlje. Završetak rata brigadu je zatekao u oslobođenom Zagrebu.

Značajno za ratni put 13. proleterske brigade je što je njen borbeno jezgro sačinjavao 1. proleterski bataljon Hrvatske i što je njen sastav popunjavan s pripadnicima svih naših naroda i narodnosti, te stranih državljanima. U redovima brigade borilo se preko 400 žena. Na svom borbenom putu od oko 17 tisuća kilometara poginulo je preko 4 tisuće boraca. Iz svojih redova iznijedrila je 17 generala i 15 narodnih heroja. Brigada je primila najveća priznanja za ratne zasluge i nosila slavno ime proleterska te ime Josipa Kraša, a kasnije Rade Končara. Pred svima nama je zadaća da očuvamo i njegujemo tradicije ove legendarne brigade i prenosimo ih na mlađe naraštaje.

Veza s narodom

Jedna od najvećih odlika 13. proleterske brigade bila je njeničeva čvrsta povezanost s narodom Žumberka i Pokuplja, kao i s radnicima, omladinom i građanima antifašistima Zagreba. Hrvatski narod s tih područja smatrao je »Končareve« svojom brigadom, popunjavao novim borcima, hranio i snabdijevao svim potrebnim, pomagao u stvaranju što povoljnijih uvjeta za izvođenje njenih borbenih akcija. Partizani Hrvatske i Slovenije borili su se zajedno i u Žumberku i u Beloj Krajini, pa ni danas narod ne zna gdje je granica. I danas je odnos prema antifašizmu i antifašistima čvrsto ugrađen u svijest naroda Žumberka.

Uspješne borbene akcije 13. proleterske brigade imale su posebno značenje za jačanje Narodnooslobodilačke borbe i čišćenje područja u Pokuplju i Turopolju od neprijatelja. Brigada je djelujući na prostoru Žumberka i Pokuplja stvarala uvjete za široki zamah ustanika i formiranje novih krupnih jedinica Narodnooslobodilačke vojske Hrvatske.

Na susretima i ugodnom druženju zamijetili smo i **Josipa Boljkovca**, člana Savjeta SABA RH i **Stjepana Kokota**, najstarijeg borca brigade na ovom skupu (94 godine). U kulturno-umjetničkom programu pjesnik **Bogdan Uzelac** izrezicirao je nekoliko svojih pjesama, **Marijan Hunjak** na harmonici odsvirao je partizanske koračnice a **Franjo Cvrtila** kazivao je Krležine tekstove.

B. M.

snimio: Z. Herceg

Vedran Žuvela, Josip Skupnjak, Marko Blažević, Rade Bulat i Renata Brunskola u Radatoviću

•Čelnici SABA RH i SUBNOR-a Crne Gore upoznali se s aktivnostima i rezultatima podružnice UABA i Društva perojskih Crnogoraca ovo istarskog mjesca

SADRŽAJNIM RADOM I SURADNJOM DO USPJEHA

U povodu Rujanskih dana i 60. obljetnice Pariške mirovne konferencije, u prostorijama Vijeća crnogorske nacionalne manjine Istarske županije u Peroju održan je 16. rujna susret predstavnika SABA RH i delegacije SUBNOR-a Crne Gore sa članovima perojske podružnice i drugih lokalnih antifašističkih udruga.

U ime domaćina pozdravila ih je **Mirjana Bartolić**, predsjednica podružnice koja djeluje u sklopu UABA grada Vodnjana. Izvjestila je o raznovrsnim i sadržajnim aktivnostima podružnice koja okuplja sve više članova i sada ih je oko 70, što čini oko 10 posto mještana Peroja s pravom glasa. To je rezultat dobrog programa rada, brige za članove i aktivnosti u lokalnoj samoupravi. Uspješna je i koordinacija s drugim udrugama i društvom »Josip Broz Tito«, u koje su učlanjeni i svи članovi perojske podružnice.

Predsjednica SABA RH izrazila je zadovoljstvo s radom perojske podružnice UABA

Gosti su upoznati i s djelovanjem i programom Društva perojskih Crnogoraca, o čemu je govorio predsjednik **Mihajlo Škoko**, kazavši da su prve crnogorske obitelji došle u ovo istarsko mjesto još prije 350 godina i da društvo u svojim kulturnim i drugim aktivnostima uživa potporu lokalne samouprave.

Uz predsjednika UABA Vodnjan **Brunu Marušića** i predsjednika društva »J. B. Tito« **Antona Frline** govorio je i crnogorski veleposlanik u RH **Branko Lukavac**, a predsjednica SABA RH **dr. sc. Vesna Čulinović-Konstantinović** istakla zadovoljstvom radom ove podružnice i uopće antifašističkim aktivnostima u Istri u prošlosti, ali i sada.

Predsjednik SUBNOR-a Crne Gore **Andrija Nikolić** uručio je podružnici zastavu svoje zemlje, a Društvu perojskih Crnogoraca prigodnu monografiju uz želju da se ostvari bolja međusobna suradnja i češće ostvariti ovakvi susreti.

Iz SABA RH na susretu u Peroju bili su, uz predsjednicu, **dr. sc. Branko Dubravica**, **mr. sc. Ivan Fumić**, **Juraj Hrženjak**, **Vinko Šunjara** i **dr. sc. Stanko Nick**.

Sudionici susreta zajednički su na kraju druženja posjetili i fotografirali se ispred spomenika palim borcima s ovog područja Istre.

M. Bartolić

PRVI KORAK

•Delegacija SUBNOR-a Crne Gore u posjeti SABA RH

D elegacija SUBNOR-a Crne Gore, u kojoj su bili predsjednik **Andrija Nikolić** i potpredsjednik **dr. sc. Ljubo Sekulić**, boravila je sredinom rujna u prvoj posjeti Savezu antifašističkih boraca i antifašista Republike Hrvatske.

U razgovoru s predsjednikom **dr. sc. Vesnom Čulinović Konstantinović** i članovima Predsjedništva gosti su detaljno upoznati s programom i radom SABA RH, a svoje su domaćine informirali o aktivnostima i uvjetima djelovanja boračke organizacije u Crnoj Gori.

Predstavnici SUBNOR-a Crne Gore izrazili su zadovoljstvo početkom razgo-

vora o suradnji, koja je proteklih godina bila opterećena agresijom na Hrvatsku i bombardiranjem Dubrovnika početkom 90-tih. Rekli su da je sadašnja crnogorska vlast opredijeljena antifašistički i da materijalno i politički daje potporu radu boračke organizacije.

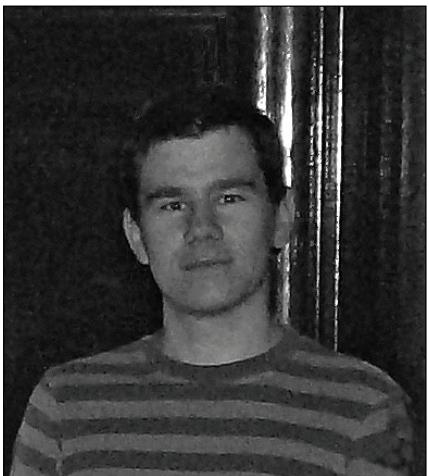
Predsjednik Nikolić uputio je poziv da, kao prvi korak međusobne suradnje, delegacije SABA RH prisustvuju skorom kongresu njihova SUBNOR-a i sastanku predstavnika boračkih organizacija zemalja jugoistočne Europe i Mediterana posvećenom uspostavljanju bolje suradnje.

Čelnici dviju boračkih organizacija

suglasili su se, uz ostalo, o potrebi znanstvene obrade pojedinih povijesnih tema, sudjelovanju na povijesno važnijim manifestacijama u obje zemlje, kao što su predstavnici Crne Gore već uzeli učešće na komemoraciji u Jasenovcu i manifestaciji u Kumrovcu.

Osim razgovora u Zagrebu predstavnici SUBNOR-a Crne Gore sudjelovali su na narodnom zboru u Puli u povodu 60.-godišnjice Mirovnog ugovora, te posjetili Muzej u Donjoj Stubici i susreli se s predsjednikom **dr. sc. Markom Pavkovićem** i članovima SABA Primorsko-goranske županije.

Borimo se protiv mržnje i diskriminacije

Mario Šimunković

Savez antifašističkih boraca i antifašista Republike Hrvatske stalno ističe da mu je prioritetan zadatak uključivanje mlađih ljudi u članstvo i rukovodstvo organizacije. Mlađih antifašista je sve više, a najnoviji primjer podmladivanja je iz najvišeg rukovodstva SABA RH. Naime, za člana Izvršnog odbora i Predsjedništva SABA RH imenovan je 19-godišnji student **Mario Šimunković**. On je jedan od najmladih, ako ne i najmladi član Saveza antifašističkih boraca i antifašista Republike Hrvatske, ali je u vrlo kratkom vremenu svoje aktivnosti pokazao vrijedne rezultate.

Prvo je izabran za predsjednika Udruge mlađih antifašista grada Zagreba čiji je rad obnovljen. U lipnju ove godine otvorena je njihova blog stranica na internetu (mladiantifasisti.blog.hr), a od početka rujna pomogli su da se otvori i službena blog stranica Saveza antifašističkih boraca i antifašista Republike Hrvatske (sabarh.blog.hr).

Šimunković je pozvao udruge SABA da mu se obrate ako trebaju pomoći za priključivanje na internet. Time su mlađi antifašisti doprinijeli da se osvremeniji komunikacija u Savezu antifašističkih boraca i antifašista i da na taj način više zainteresiraju mlade za aktivnosti u organizaciji.

Povodom tih zbivanja porazgovarali smo s Mariom Šimunkovićem koji nam se ukratko, naravno putem interneta, predstavio.

Rođen je 25. siječnja 1988. u Zagrebu u kojem je proveo prve četiri godine života. Poslije toga, zajedno sa svojima, preselio je u Jakovlje u Hrvatsko Zagorje gdje je polazio i osnovnu školu. Potom je završio srednju ekonomsku školu u Samoboru, a

♦Student Šimunković je nedavno imenovan za člana Izvršnog odbora i Predsjedništva SABA RH, a prije toga obnovio je rad Udruge mlađih antifašista Zagreba

sada je student prve godine Ekonomskog fakulteta u Zagrebu.

- U užoj, ali ni u mojoj široj obitelji nitko nije bio borac NOR-a, ali su pomagali antifašistički pokret koliko su mogli. Moje opredjeljenje za antifašizam počelo je kada sam gledao seriju »Kapelski kresovi«. Nakon toga sam pročitao istoimenu knjigu, a i ostala djela *Veljka Kovačevića*. Nastavio sam čitanjem knjiga o NOB-u, posebno o Hrvatskom Zagorju, Zagrebu i Desetom korpusu. Najbolji pisac kojeg sam čitao o toj temi za mene je *Ivan Šibl*. Ako me pitate koju njegovu knjigu bi posebno izdvojio onda je to Ratni dnevnik, kaže Šimunković.

- Shvatio sam da se fašizam Drugog svjetskog rata na ovim prostorima naročito iskazao u mržnji prema Srbima, Židovima i ostalim nacionalnim, ali i vjerskim manjinama. Taj se fašizam nije samo služio mržnjom već i ubijanjem nevine djece, žena i staraca. Mislim da mnogo, pa čak i previše, sličnosti ima tadašnje stanje s nekim pojавama u sadašnjosti. Posebno se to vidi u mržnji nekih prema Srbima, Židovima, strancima ali i svim onima druge vjere, nacionalnosti i opredjeljenja. Zbog svih ovih razloga priključio sam se jednoj lijevoj partiji čija se omladina aktivno bori protiv svih oblika diskriminacije.

No zbog svojeg velikog interesa za povijest a naročito NOB priključio sam se, u kontaktu s jednim članom Predsjedništva, u SABA RH. Odmah u proljeće ove godine počeli smo aktivnim djelovanjem i obnovili rad već postojeće Udruge mlađih antifašista grada Zagreba.

Od tada u nekoliko navrata javno smo reagirali na mnoge pokušaje veličanja fašizma, blaćenja NOB-a, iznošenja laži i uvreda.

Uvijek naglašavamo da smo nepolitička organizacija i zbog toga nikad nije bilo bitno tko je iz koje stranke, već da ima jasno antifašističko opredjeljenje. U udruži mlađe najčešće privlače tribine koje organiziramo, ali i stavovi koje iznosimo na našoj blog stranici.

Trebalo bi, nastavlja Šimunković, počaćati reagiranja na fašističke ispadne ali i pokrenuti aktivnosti protiv toga. U tome bi najvažniju ulogu trebala odigrati Ministarstvo obrazovanja koje bi se mo-

ralo zalagati za istinu o NOB-u, NDH i SFRJ, a ne trovati lažima mlađe u školama i najveći prostor u udžbenicima neistinama o Bleiburgu i slično.

Mi se suprotstavljamo svim pojavnim oblicima fašizma, ekstremnog nacionalizma, rasne, vjerske, spolne i dobne diskriminacije, te svih oblika nasilja, terorizma i netolerancije prema različitim skupinama, udrugama, organizacijama i pojedincima. Posebno se zalažemo za istinsko i pravično tumačenje cijelovite hrvatske povijesti, naglašava Šimunković.

On kaže da mlađi antifašisti sudjeluju na svim važnijim antifašističkim manifestacijama, od Dana antifašističke borbe pa sve do obilježavanja obljetnica vezanih uz Domovinski rat. Do sada su organizirali tribinu na temu Pad Italije a u pripremi je i tribina na temu »Obrana Madrija u Španjolskom građanskom ratu« i »Antifašizam u glazbi«.

Udruga mlađih antifašista Zagreba broji tridesetak aktivnih članova, a cilj nam je da se taj broj širi te da se mlađi antifašisti aktiviraju u cijeloj Hrvatskoj na jačanju i afirmaciji antifašističkih ideja, zaključio je Mario Šimunković

S. Tomašević

»Glas antifašista« na internetu

Od kako su Mario Šimunković i mlađi antifašisti otvorili službenu blog stranicu Saveza antifašističkih boraca i antifašista Republike Hrvatske na internetu se može pročitati i »Glas antifašista demokratske Hrvatske«.

Sada, dakle, pored tiskanog, postoji i internet izdanje našeg lista što je otvorilo mogućnost da bude dostupan daleko širem krugu čitatelja ne samo u Hrvatskoj, nego i inozemstvu.

Do sada su na internet stranicama objavljeni cjelokupni sadržaji »Glasa« od broj 47 do najnovijeg izdanja.

PET

STOTINA ČLANOVA

♦ Proslavljenja 10-godišnjica Društva »Josip Broz Tito«, jednog od najmasovnijih u Istri

Svečanom akademijom pred prepunim parterom kazališne dvorane obilježena je 10. godišnjica postojanja porečkog Društva »Josip Broz Tito«, kojoj je prisustvovao predsjednik Saveza društava Hrvatske Tomislav Badovinac, predstavnici istarskih i riječkog društva, predsjednik Udruge antifašističkih boraca Poreštine Božo Štifanić i porečki gradonačelnik Edi Štifanić.

Minutom šutnje odana je počast

Predsjednik društva Martin Matošević

preminulim članovima u posljednjih deset godina, a o društvu je govorio njegov predsjednik Martin Matošević, koji je rekao da je s 500-tinjak članova ovo jedna od najmasovnijih udruga na Poreštini.

- Njegujemo svijetli lik i veliko djelo najvećeg sina hrvatskog naroda bez kojega danas Istra, Rijeka i Primorje ne bi bili u sastavu Hrvatske, rekao je Matošević i podsjetio na politički kontekst »tuđmanizacije Hrvatske u kojem je nastajalo društvo i u kojem se do 2000. godine režim trudio prekorjiti povijesne činjenice«.

Premda je prije tri godine Sabor usvojio Deklaraciju o antifašizmu, Matošević je upozorio da je ona donijela samo »papirnato priznanje zasluga par-

tizanima«, koji ni danas nemaju jednak prava kao borci Domovinskog rata.

I s ove su govornice osuđeni stavovi hrvatske Katoličke crkve koja Tita stavlja u istu ravan s Hitlerom. Upozorenje je da čitav svijet Tita poštuje kao antifašistu, a ne ratnog zločinca kakvim ga pokušava prikazati Crkva na čelu s Josipom Bozanićem.

Matošević je posebno zahvalio Gradu Poreču na moralnoj i materijalnoj podršci društvu, a gradonačelnik Štifanić obećao je podršku i u budućnosti.

U programu akademije sudjelovali su učenici ovdašnje Osnovne glazbene škole »Slavko Zlatić« i zbor Vox Siparis iz Umaga pod ravnateljem Sergiom Bernichom.

S.M.

Rižarna

SPASITE »RIŽARNU«

♦ Međunarodni komitet nacifašističkog logora u Trstu upozorio da zbog neodržavanja i lošeg stanja tom muzejskom kompleksu prijeti i zatvaranje

Trstu je 30. listopada održana godišnja skupština Međunarodnog komiteta nacifašističkog logora »Rižarna«, na kojoj su ponovno potvrđeni mandati članovima Izvršnog i Nadzornog odbora. Među ostalima, za potpredsjednika skupštine ponovno je izabran Ettore Poropat, koji je na tom skupu zajedno s Ferruciom Pastrovicchiem iz Pule predstavljao Savez antifašističkih boraca i antifašista RH.

Skupština je pozdravila i prihvatile apel Gradskom vijeću Trsta da se u Muzeju

»Rižarna« dozvoli postavljanje spomen-ploče za u tom logoru stradale Slovence kao talijanske državljanе. Sredstva za to je osigurala Vlada Slovenije, a predloženo je da i naš Savez zatraži od hrvatske Vlade novčanu potporu za postavljanje sličnog spomen-obilježja Hrvatima stradalim u »Rižarni«.

Na skupu u Trstu podržan je apel koji će predsjednik Međunarodnog komiteta uputiti predsjedniku Republike Italije, talijanskom parlamentu, Vladi i

drugim najvišim državnim institucijama i uglednicima, sa zahtjevom da se osigura hitna intervencija kako bi se zbog neodržavanja i lošeg stanja taj muzejski kompleks spasio od propadanja, jer mu iz sigurnosnih razloga prijeti i zatvaranje. U prilog apelu rečeno je da bi to bila ne samo ogromna šteta za antifašistički odgoj mlađih generacija, nego i nedostojno ponašanje prema tisućama žrtava tog zloglasnog logora.

E. Poropat

Zajedničke akcije

♦Odbor za obnovu spomen-doma II. zasjedanja AVNOJ-a u Jajcu prihvatio koncept buduće muzejske postave

UBanja Luci je sredinom rujna održana druga sjednica Odbora za obnovu Muzeja AVNOJ-a u Jajcu, na kojoj su SABA RH predstavljale potpredsjednica **Katica Sedmak** i članica Savjeta antifašista Hrvatske **Nataša Mataušić**. Odbor sačinjavaju predstavnici antifašističkih boračkih organizacija iz svih država koje su bile u sastavu bivše SFRJ.

Razgovaralo se o mujejskoj postavi i akcijama na uređenju prostora spomen-muzeja koji bi, kako se predviđa, trebao biti dogotovljen do 29. studenog 2008. godine, kada će se svečano obilježiti 65. obljetnica održavanja II. zasjedanja AVNOJ-a.

Prihvaćen je koncept obnove postave muzeja, čiji je idejni projekt pripremila savjetnica Hrvatskog povijesnog muzeja Nataša Mataušić pred kojom je bio postavljen zadatak da mujejska postava bude

AUTENTIČNO UPOZNAVANJE POVIJESTI

što autentičnija i koliko god je to moguće slična onoj iz 1943. godine.

Koncept uz ostalo predviđa da se dvorana u kojoj je održano zasjedanje AVNOJ-a i namještaj koji je tu postojao obnove što vjernije na osnovu fotografija iz onog vremena. Kroz eksponate stalne izložbine postave posjetiocima muzeja bit će dočarana atmosfera koja je u vrijeme zasjedanja vladala kako u dvorani tako i u Jajcu. Tu sliku posjetoci će moći steći na osnovu dijela izložbe na temu »Drugo zasjedanje AVNOJ-a 29/30.11.1943.«.

Kako je poznato, II. zasjedanju AVNOJ-a prethodilo je razdoblje kada su u svim bivšim republikama, a danas samostalnim državama, formirani organi nove vlasti. Vrhovni organi vlasti svih država su na zasjedanjima svojih antifašističkih vijeća narodnog oslobođenja tijekom 1943. godine donijeli značajne odluke i obnovili svoju državnost, koja je u travanjskom ratu 1941. bila uništena od strane okupatorskih država Trojnog pakta. Na zasjedanjima

antifašističkih vijeća širom Jugoslavije bili su izabrani predstavnici za II. zasjedanje AVNOJ-a koje je 1943. održano u Jajcu. Upravo razdoblju u kojem su stvoreni novi organi buduće države, bit će posvećen dio izložbenog prostora na način da će sve države u dvorani muzeja postaviti svoj dio izložbene postave na temu »Razvoj narodne vlasti 1941. - 1943.«.

Na sjednici odbora raspravljalo se i o financiranju radova na obnovi muzeja u Jajcu, pri čemu je rečeno da je poslije Crne Gore i Bosne i Hercegovine svoj prilog toj zajedničkoj akciji dala i Slovenija.

Prisutni članovi odbora izrazili su žaljenje zbog nedolaska predstavnika SUBNOR-a Srbije, jer njihovo odsustvo produžava planirane rokove završetka obnove muzeja, s obzirom na značaj i važnost povijesne građe koja se čuva u znanstvenim i mujejskim institucijama u Beogradu. No, to nije omelo prisutne predstavnike da preciziraju rokove i druge aktivnosti odbora.

A. Z.

Ratnim stazama

♦Članovi Sekcije 6. korpusa i udruge Osječko-baranjske županije posjetili partizanske baze Istočne Slavonije

Posjetom Paučju, Boroviku i Podgorju, poznatim partizanskim bazama Istočne Slavonije, članovi Sekcije 6. slavonskog korpusa i Zajednice antifašističkih udruženja Osječko-baranjske županije obilježili su početkom listopada 65. godišnjicu formiranja 12. udarne slavonske brigade i masovnog odvođenja u logore većine stanovnika četiri sela tog kraja.

Pohod stazama i ratnim putovima slavonskih partizanskih jedinica počeo je u ustaničkom Paučju, gdje je na groblju kod spomenika poginulim borcima i žrtvama fašističkog terora odana počast i položeno cvijeće. Predsjednik Sekcije **Antun Magić** podsjetio je da ih je samo na tom mjestu sahranjen 450.

Prvoborac i ratni komandant Osječkog partizanskog odreda i vojnog područja **Jovo Nišević** govorio je o velikom značaju i doprinosu tog kraja ustanku i NOP-u. Zbog toga je stalno bio na meti neprijateljskih napada i ofenziva, od koji je najteža bila ona u kolovozu 1942. godine, nakon koje je samo u Jasenovcu zauvijek završilo život oko 850 mještana ovog područja.

Ispred devastiranog spomen-doma sudsionike pohoda dočekao je **Ćedo Olić**, odbornik općine Levanjska Varoš, i pozvao nekadašnje partizanske borce da ih češće posjećuju, i tako pruže moralnu podršku narodu ovog nerazvijenog i zapuštenog kraja.

Posjetiocu su se u Boroviku podsjetili da

su se upravo na obali borovičkog jezera borci 6. korpusa u travnju 1945. godine suprotstavili njemačkoj vojsci koja se povlačila iz pravca ranije oslobođenog Osijeka.

Na ulazu u Podgorje odana je počast na partizanskom groblju, gdje je tijekom rata sahranjeni oko 450 palih boraca.

Dvoje sudsionika pohoda, **Miloje Stanić** i **Milan Papiga**, za »Glas« su opisali ovu posjetu partizanskim bazama u Istočnoj Slavoniji, ne propustivši izraziti žaljenje što su, nažalost, naišli i na mnogo vandalski devastiranih, zapuštenih spomenika iz NOB-e, kao i razvojno zaobiđenih sela. Doživjeli su to kao vrijedanje stotine i tisuće žrtava ovog kraja koje su za slobodu domovine dale i živote.

Sudsionici pohoda ratnim stazama slavonskih partizana

Veliki doprinos Istočne Slavonije NOP-u

Negacija istarskog povjesnog pamćenja

•Svećenik Kustić kleveće sudionike slavne antifašističke borbe i povjesne rujanske događaje

Uvašem listu od 18.09.2007. objavili ste komentar, odnosno propovjed svećenika Živka Kustića pod naslovom: »Istru su nam sačuvali glagoljaši«. Pozivom na Zakon o javnom informiraju molimo da objavite odgovor Predsjedništva Saveza antifašističkih borača Istarske županije koji ne može prihvati Kustičeve nebuloze i njegovu negaciju istarskog povjesnog pamćenja, što svećeniku ne služi na čast. Svećenik Kustić osvijedočeni je nostalgičar apsolutizma i nepotizma onog dijela Crkve u Hrvata koji prepotentno, neukusno i necivilizirano emitira mržnju među narodima Hrvatske.

Vremena inkvizicije davno su prošla i nije uputno danas u 21. stoljeću obarati se na one koji u cjelini ne dijele mišljenje Crkve u Hrvata, svijet se globalizira, Ujedinjena Evropa izrasta na zasadama antifašizma, a svećenik Kustić si dozvoljava klevetati sudionike slavne antifašističke NOB-e istarskog naroda i povjesne rujanske događaje nazivajući ih Titonostalgicarima, nametljivcima i eksploratorima proslave u pulskoj Areni 60-te obljetnice Pariškog mirovnog ugovora o razgraničenju sa susjednom Italijom i definitivnom sjedinjenju Istre s maticom domovinom Hrvatskom što je i konačna kruna antifašističke NOB-e naroda Hrvatske, posebno Istre, i to pogrdno naziva neukusnim.

Istovremeno hvali kršćane (kao da oni u Areni nisu kršćani) koji su nedavno kako piše na mnogobrojnijem skupu (što ni blizu nije točno) o 60. obljetnici mučeničke smrti svećenika Miroslava Bulešića vidi mnogo obzirnije. Ne znamo na koga Kustić misli, ali se za kardinala Bozanića to ne bi moglo reći.

Možda Kustić nezna ili neće da zna kao i njegovi istomišljenici da se svećeniku Bulešiću ništa ne bi desilo u Lanišću da nije na vratima crkve stavio obavijest da se partizanska djeca ne mogu krizmati, a niti partizani mogu biti šantuli (kumovi) na krizmi. To je bila teška uvreda nenarodnog svećenstva napaćenom kraju, koji je najviše stradao u ratu. Sva su sela Ćićarije temeljito spaljena, mnogo nedužnih ljudi među njima djeca, žene i starci izmasakirani i poubijani po naciističkim barbarima. Narodni revolt bio je spontan, masovan i nekontroliran. Šta više svećenik Bulešić je provocirao ljude. U tom metežu (psihologija mase) nije nitko očekivao da će se desiti ubojstvo. To nije ubojstvo političkog sustava kako ga prikazuje mons. Bozanić već zločin pojedinca i njegove samovolje. Zato je slučaj procesuiran i počinitelj ovog zločina bio primjereno osuđen na 6,5 godina zatvora kojeg

je izdržao, a osuđen je i provokator svećenik Cek, ali mnogo blaže. Bulešić i sam snosi dio odgovornosti zbog svog provokativnog ponašanja u ovom metežu.

Štaviše politička javnost i aktuelna tadašnja vlast kao i predsjednik Narodne vlade Hrvatske dr. Vladimir Bakarić ispričali su se Crkvi za ovo nepotrebno ubojstvo. Mi osuđujemo svaki zločin ma ko ga je i gdje počinio, ali ovdje to nisu učinili »komunistički vlastodršci« kako to tvrdi mons. Bozanić.

Gosp. Kustić dalje navodi da su Istru sačuvali svećenici glagoljaši. Slažemo se, da su oni mnogo doprinjeli stvaranju hrvatske nacije u vremenima kada su se budila nacionalna svijest i zavarale u svoje nacionalne države na čemu su Istrani zahvalni njegujući uspomenu na njih, Alejom glagoljaša u Istri. Isto tako se slažemo da je mons. Božo Milanović mnogo doprinjedio na promicanju pokreta Dobrilićnog preporoda i Laginjinog narodnjaštva. Ali Kustić neće da zna, da je mons. B. Milanović bio narodni antifašistički svećenik, kao takav maltretiran, mučen i na kraju interniran kao Hrvat i antifašist, zahvaljujući biskupu Santiniju i Papi Piu XII. Mons. B. Milanović mnogo je učinio i doprinio na argumentiranim dokazivanju kako u Istri vjekovima žive pretežno Hrvatsko i Slovensko stanovništvo i da upravo zbog toga je predstavljalo posebnu metu istrebljenja represivne fašističke vladavine. I zbog njegove antifašističke uloge i aktivnosti na Pariškoj mirovnoj konferenciji bio je kažnjen i nije proglašen biskupom, ali to Kustić prešuće. Proslava u pulskoj Areni bila je viša nego korektna, općedržavna, kojoj je prisustvovalo više od 5.000 učesnika i s pravom primjereno povjesnom značaju tretirana i uvažena. Međutim, Kustića smeta povjesna istina i ono što je na ovoj proslavi rečeno; da su presudno na Pariške odluke utjecale date naše velike žrtve (17.000 ljudskih života) i herojski pobednički marš 30.000 antifašističkih partizanskih boraca NOR-a Istre: Hrvata, Talijana i Slovenaca nad nacizmom, fašizmom, ustašama i četnicima pod vodstvom druga Tita. Bez te borbe i Titove odlučnosti i dosljednosti Istra ne bi bila danas u sastavu Republike Hrvatske, a stim niti bi bilo Crkve u Hrvata u Istri pa ni mogućnosti manifestacije vjerskih zborovanja i evangelja Hrvatske crkve u Svetvinčentu bez obzira na ulogu glagoljaša i narodnjaka. Zato uvažavamo Tita, baštinimo bogate antifašističke tradicije hrvatskog naroda koje su brana podmuklo rehabilitaciji ustaškog režima i njegovih recidiva, što je jasno u pulskoj Areni manifestirano. Očito da

to smeta svećenika Kustića. Prilažemo Vam Ugovor Ante Pavelića i Benuta Mussolinija o predaji hrvatskih pokrajina fašističkoj Italiji zbog bolesnih ambicija Pavelićeve samovolje, da ga uručite svećeniku Kustiću čije kolege često služe mise A. Paveliću, a da se nikada Katolička crkva nije poklonila našim velikim žrtvama za slobodu i sjedinjenje ovih krajeva matici zemlji.

Metropoliten nadbiskup Riječko-Senjske biskupije mons. Pavlišić, potpisnik Rujanskih pazinskih odluka o otcjepljenju Istre od kraljevine fašističke Italije i njenom sjedinjenju s domovinom Hrvatskom u intervju na ponuđeno pitanje novinara, da su tijekom Drugog svjetskog rata Istru oslobođili i pripojili domovini emigranti, intelektualci, narodnjaci i svećenici pomoću Boga, mons. Pavlišić odgovara: »... Jest i Bog nam je pomogao, ali da nije bilo tako složnog jedinstvenog naroda Istre njegovih boraca koji su se s puškom u ruci borili protiv nacifašizma širom Hrvatske, srušili i pobijedili fašizam, te oslobođili Istru od vječitih ugnjjetača, da nije bilo Tita odlučnog vojnog, političkog, državničkog stratega i vještog diplomate ne bi ništa bilo od toga.«

U svojim propovjedima na stranicama Vašeg lista svećenik Ž. Kustić nastoji redovito demonizirati bogate antifašističke tradicije naroda Hrvatske i njegove civilizacijske vrijednosti podržavajući povjesni revisionizam. Ima više primjera kojim neki svećenici neobjektivnim pristupom i licemjernošću nanose štetu Crkvi i dovode u zabludu svoje vjernike, a da Kustić i slični zbog toga se ne srame. Tako i Istarska katolička crkva navodeći imena 135 biskupa i svećenika dijelom popraćeni ličnim fotografijama u Istarskoj enciklopediji izostavila je svećenika Marka Ze Ika, kojeg su nacifašisti objesili za ladonju na kanfanarskoj placi, svećenika Šimu Milanovića kojeg su nacisti strijeljali i druge svećeničke žrtve. Zašto? Valjda zato što su se borili protiv fašista, nacista i ustaša!

Nemaju pravo pojedini svećenici na revanšizam i neobjektivno ponašanje i osvetu zato što se bivša socijalistička vlast nije dovoljno primjereno ponašala prema Crkvi, što je svakako bila pogreška. Ničemu ne služi prijezir ni govor mržnje. Molimo za toleranciju i svećeničko poslanje koje poštije ljudska i građanska prava i propovjedi upućene miru, civilizacijskom ponašanju, međusobnog uvažavanja, ekumenizmu i konstruktivnom demokratskom dijalogu, bez obzira na nacionalnu, vjersku, političku ili inu pripadnost.

Za Predsjedništvo Saveza antifašističkih borača Istarske županije T. Ravnić i M. Valić

(Reagiranje je »Jutarnji list« objavio 7.11.2007).

Slavko Goldstein:

Poigravanje brojkama ubijenih u Teznom

♦Traume koje smo u Hrvatskoj naslijedili iz svih naših ratova dvadesetog stoljeća najzlogukije se raspiruju olakim licitacijama s brojkama ubijenih, a najracionalnije se liječe istinom i trijeznim suočavanjem s njome

Dr. Srboljub Živanović je znanstvenik čijim se istraživačkim radovima najčešće argumentiraju tvrdnje o 700.000 ubijenih u ustaškom logorskom sustavu Jasenovac. U godinama 1963. - 1965. Živanović je kao mladi asistent Medicinskog fakulteta u Novom Sadu sudjelovao u prvoj ekipi koja je iskapanjem najvećeg grobišta i sondiranjem ostalog terena trebala utvrditi ukupni broj jasenovačkih žrtava. Voditelj ekipe, bosanski arheolog dr. Zdravko Marić, već je tada ustvrdio da je takav postupak nedovoljan za postizanje pouzdanih rezultata. Dr. Živanović ipak je poslije toga, nekoliko puta, nastavio istraživati upravo na taj isti, dokazano nepouzdan način: istražio je po nekoliko desetaka kvadratnih metara na najvećim jasenovačkim grobištima, pobrojao zemne ostatke žrtava, izračunao prosječan broj ubijenih po kvadratnom metru i taj broj pomnožio s kvadraturom cijelog terena na kojem se, bez provedenog istraživanja ili samo na osnovi površnih sondaža, moglo pretpostaviti da postoje grobišta. Naravno da s takvom metodom nikad nema pouzdanih rezultata, a lako je i manipulirati, osobito kad se izbjegnu uzeti u obzir razlike u razmjerima i gustoći kostiju pojedinih grobišta. Ipak je tom metodom nastala »pouzdana procjena« o 730.000 žrtava, za koju dr. Živanović tvrdi da je »700.000 najmanji broj ubijenih u jasenovačkim logorima 1941. - 1945. godine ispod kojeg se ne može ići«. Bez ikakve provjere, tadašnja politička vlast prihvatile je te brojke, nametnula ih historiografskim, leksikografskim i udžbeničkim izdanjima i onemogućavala svaku kritičku provjeru i osporavanje. Na toj politizaciji neprovjerenih brojki izrasle su huškačke manipulacije, sve do morbidnih tvrdnji o genocidnosti hrvatskog naroda.

Apsurdne proizvoljnosti o broju žrtava

Bio sam jedan od prvih koji se u tadašnjoj Jugoslaviji osamdesetih godina javno suprotstavio političkom manipuliranju s jasenovačkim brojkama. Materijalno i izdavački pomogao sam

istraživanja Vladimira Žerjavića i bio sam urednik prvog izdanja njegove knjige koja je sve do danas glavni oslonac za uspostavljanje racionalnog odnosa prema broju jasenovačkih žrtava i, općenito, prema žrtvama Drugog svjetskog rata na području bivše Jugoslavije. Utoliko više osjećam se dužnim upozoriti hrvatsku javnost na apsurdne proizvoljnosti o broju žrtava koje su se pojavile u hrvatskim medijima u povodu nekih novih otkrića na gubilištu iz 1945. godine u mariborskem predgrađu Tezno. Žao mi je što moram reći da su metode po kojima je došlo do nekih procjena o broju žrtava na tom gubilištu gotovo identične metodama kojima se služio dr. Srboljub Živanović u procjenama jasenovačkih žrtava.

Prikupljujući građu za knjigu »Godina 1945« krenuo sam 11. rujna sa svojim sinom, prof. dr. Ivom Goldsteinom, na predavanje koje je u Mariboru organizirao Počasni bleiburski vodr o masovnoj grobnici Tezno. S velikom pažnjom saslušali smo iscrpan i vrlo informativan referat dr. Mitje Ferenca, voditelja istraživanja prikrivenih grobišta u Republici Sloveniji. Obišli smo i zatrpani protutenkovski rov nedaleko od groblja, prostor glavnog stratišta iz druge polovice svibnja 1945. zajedno s grupom uzvanika, bili smo potreseni žalosnim pnzorom.

Prema podacima koje nam je priopćio dr. Ferenc, prva sustavna istraživanja stratišta u Teznom obavljena su između 7. travnja i 22. lipnja 1999. godine, kad se preko tog područja gradila obilaznica autoceste Ljubljana - Maribor. Tada je otkopano 72 dužna metra protutenkovskog rova i pronađeno 1179 ljudskih kostura. Rov je bio širok od 4 do 6, a dubok od 3 do 4 metra. Utvrđeno je da su žrtve oko 80 % bile pripadnici vojske NDH, vjerojatno uglavnom ustaše, a oko 20 % bili su četnici i vojnici drugih postrojbi (uz nekoliko njemačkih oficira). Svim žrtvama ruke su bile vezane žicom, nekima i noge. Sve su likvidacije obavljene vatreñim oružjem, na licu mjesta, nad samom jamom. Među pronađenim kosturima nije bilo žena, vjerojatno ni civila. Nedaleko od središnjeg dijela stratišta podignuto je primjereno spomen-obilježje.

Dr. Ferenc se suzdržavao od tvrdnji o broju žrtava

Po nalogu Ministarstva rada i socijalne skrbi Republike Slovenije dr. Mitja Ferenc je 8. i 9. kolovoza obavio 14 sondaža na dalnjih oko 950 metara zatrpanog protutenkovskog rova u Teznom. Kako je ukupna dužina rova iznosila blizu 2900 metara, proizlazi da je i nakon provedenih sondaža dr. Ferenca još ostalo sasvim neistraženo oko 1800 metara, ali - prema raznim indicijama i iskazima svjedoka iz obližnjih naselja - na tih preostalih 1800 metara nije bilo likvidacija. Međutim, sondažama na dužini od oko 950 metara gotovo su svuda pronađene kosti i ostaci vojne opreme, pa računajući i ranije istražena 72 metra može se tvrditi da se stratište u Teznom u drugoj polovici svibnja 1945. prostiralo na dužini od oko 1000 metara protutenkovskog rova.

U svom predavanju 11. rujna i u naknadnom razgovoru savjesni istraživač dr. Ferenc odlučno se suzdržavao od bilo kakvih tvrdnji o broju žrtava. Njegove sondaže izvršene su u vrlo kratkom roku od svega dva radna dana, na relativno vrlo maloj kvadraturi, a išlo se do dubine od svega 1,20 do 1,40 metara. To, naravno, ne može biti pouzdana indikacija za gustoću kostiju po ukupnoj dužini i širini cijelog rova, to više jer sam dr. Ferenc spominje da je ta gustoća sve manja prema dijelovima rova udaljenijima od temeljitiye istraženog središta. Doduše, oprezni dr. Ferenc usput spominje da bi se primjenom prostog množenja broja kostiju na otkopanih 72 metra s ukupnom površinom sondiranih dijelova rova moglo doći do procjene od oko 15.000 žrtava, ali odmah dodaje da iza tog broja ne može stajati, jer je postupak prostog množenja ne samo nepouzdan već i nekorektan.

Informacije o otkrićima u Teznom, lansirane u Hrvatskoj, nažalost nisu slijedile preciznost i suzdržljivost slovenskih istraživača. Žrtve u tezanskoj šumi opisivane su kao »zarobljeni hrvatski vojnici« ili »Hrvati« ili »uglavnom Hrvati«, a nigdje nisam pročitao da je među njima bio i znatan broj srpskih i crnogorskih četnika. Olako se dodaje da među žrtvama ima i civila, što

nalazi iz jedinog dosad obrađenog dijela grobišta ne potvrđuju. Najneumjesnije je olako poigravanje s brojkama, koje po metodi izračunavanja neugodno podsjeća na dr. Živanovića.

Početak pripada pozivnici na mariborsko predavanje Počasnog bleiburškog voda, iako su ta prva pretjerivanja još uvijek najmanja i relativno obzirno plasirana. Umjesto brojke od 15.000 žrtava, koju dr. Ferenc navodi kao neobavezni primjer iza kojeg ne može stajati, Počasni bleiburški vod u pozivnici već tvrdi kako se »može opravdano prepostaviti da se u tom protutenkovskom rovu ... nalazi oko 18.000 ljudskih kostura«, do koje se brojke došlo jednostavnim množenjem istraženih 7 % stratišta i s nedokazivom prepostavkom da se po cijeloj dužini »nalazi identična gustoća kostiju«.

Spekulacije u javnosti

Dan poslije mariborskog predavanja u hrvatskim novinama već smo umjesto 15.000 ili 18.000 čitali brojku od 20.000

kostura u Teznu, a tri dana kasnije u jednim novinama već se spekuliralo s brojkom od 40.000. Kulminiralo je 15. rujna u Jutarnjem listu, koji prenosi neslužbeno telefonsku izjavu **Ratka Mačeka** kako je u Teznom »po nekim spekulacijama ubijeno čak 70.000 ljudi«, što je dodatno potencirano legendom ispod slike po kojoj je »samo u Teznom smaknuto 70.000 Hrvata«.

Mučni dojam licitacije s brojkama ubijenih sasvim je nedovoljno ublažen epitetom »spekulacije«. Dobro je poznato kako su dugotrajne štete i mučne atmosfere što ih takve »spekulacije« stvaraju u javnosti i koliko ih je teško racionalno suzbiti. Ratko Maček razuman je političar i odgovorna osoba, pa ne bi smio ni neslužbenim izjavama doprinositi nepromišljenom poigravanju s brojkama iz kojih izrastaju neželjene društvene traume. Donekle ohrabruje Mačekova naja-va da su »mehanizmi pokrenuti« i da se ide »prema konkretniciji sporazuma sa Slovenijom« o zajedničkom istraživanju i obilježavanju otkrivenih grobišta u kojima su među ubijenima i brojni pripadnici oružanih snaga NDH. Treba se nadati da će ta istraživanja biti temeljita i objektivna

i da će dovesti do realne slike o poginulima na obim stranama u borbama u sjevernoj Sloveniji od 8. do 15. svibnja 1945., dakle nakon potpisanoj završetka Drugog svjetskog rata, o osvetničkim ubijanjima za vrijeme tih borbi i o zločinu nad zarobljenicima nakon završetka svih ratnih operacija.

Pomnim istraživanjem, uključujući poimenične popise, u Sloveniji su prilično precizno utvrdili broj njihovih belogardista i drugih slovenskih kolaboracionističkih vojnika koji su ubijeni 1945. poslije završetka ratnih operacija: između 14 i 15 tisuća. Time su rasprave o tom razdoblju u Sloveniji svedene u racionalne okvire. Držim da je to sada dužnost i hrvatske vlade - sadašnje i svih budućih - kao što im je bila dužnost, dobrim dijelom već ispunjena, da se poimeničnim popisom utvrdi bar približno točan broj jasenovačkih žrtava. Traume koje smo u Hrvatskoj naslijedili iz svih naših ratova dvadesetog stoljeća najzlogukije se raspiraju u olakim licitacijama s brojkama ubijenih, a najracionalnije se liječe istinom, neumoljivom istinom i trijeznim suočavanjem s njome.

(Jutarnji list 20.09.2007)

Zagreb

SABRANA DJELA JOŽE HORVATA

• Predstavljeno 11 svezaka istaknutog književnika i antifašističkog borca

Sabrana djela u 11 svezaka istaknutog hrvatskog književnika i antifašističkog borca **Jože Horvata**, jednog od najstarijih i najpoznatijih hrvatskih pisaca, predstavljena su 13. studenog u Staroj gradskoj vijećnici u Zagrebu. Svečanosti je prisustvovao i predsjednik Republike **Stjepan Mesić**.

Horvat je nesvakidašnja pojava u hrvatskoj književnosti i doajan Hrvatskog

društva pisaca (HDP) kao najstariji hrvatski pisac, rekao je predsjednik HDP-a **Velimir Visković**.

On je pisac velikog životnog iskustva i zanimljive biografije, uvijek vjeran ideji bratstva i socijalne pravde, dodao je.

Visković je istaknuo da je Horvat bio sudionik NOB-a, ali je, prema »stajalištu tadašnje vlasti 1952. godine zbog scenarija

za film 'Ciguli Miguli' u kojemu ismijava krutost ideologiziranog društva, skrenuo s 'partijske linije' te je marginaliziran».

Obilježili su ga fasciniranost prirodom i putopisi, naročito dnevnići s njegovih dugih krstarenja svjetskim morima, ocijenio je Visković.

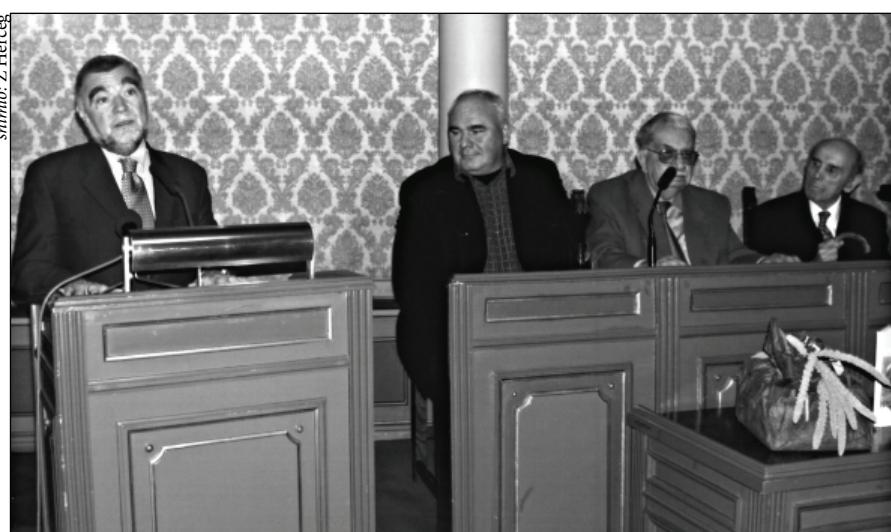
O Horvatu, kao o izuzetnom književniku, govorili su i **Strahimir Primorac** i **Đurđa Mačković** te akademik **Miroslav Šicel**, urednici izdanja koji su iskazali veliko zadovoljstvo radom s Jožom Horvatom.

Na dugogodišnjem književnom radu Joži Horvatu čestitali su predsjednica zagrebačke Gradske skupštine **Tatjana Holjevac** te u ime nakladnika **Stjepan Medak**.

O Horvatu kao piscu, ali i demokratu i antifašistu, govorio je i predsjednik Republike Stjepan Mesić koji je slikovito govorio da u Hrvatskoj ima mnogo Horvata, ali da je jedan Joža Horvat.

Joža Horvat zahvalio je svima koji su mu u životu pružili ruku. Premda je rekao da se »na uznenirujućoj pučini života primiče drugoj obali, tamo gdje su mu djeca, mornari i ratnici«, s radošću je primio predsjednikov dar, nalivpero, koje mu je predano uz želju da ne prestane pisati.

S.T.

Joži Horvatu je čestitao i predsjednik Stjepan Mesić

Oko 1.300 partizanskih boraca i antifašista

•To je, među ostalim, istaknula dr. Vesna Čulinović-Konstantinović, predsjednica Saveza antifašističkih boraca i antifašista Republike Hrvatske na velikom narodnom zboru

»NAŠA JE OBVEZA DA BRANIMO I ČUVAMO ANTIFAŠIZAM«

Povodom 65. obljetnice obilježavanja značajnih povjesnih događaja iz NOB-a na područjima Primorja, Gorskog kotara, Like, Banije i Korduna, Zajednice udruga antifašističkih boraca i antifašista Karlovačke, Primorsko-goranske, Istarske i Ličko-senjske županije u suradnji s tijelima vlasti i Savezom antifašističkih boraca i antifašista Republike Hrvatske, upriličili su narodni zbor pod pokroviteljstvom predsjednika Republike Stjepana Mesića.

Reorganizacijom **1. primorsko-goranskog odreda** Štab *Pete operativne zone* je 12. listopada 1942. godine u Drežnici formirao **1. primorsko-goransku brigadu (6. brigadu Hrvatske)**. Nastala je od **1. i 2. udarnog bataljuna**, onda od **bataljuna »Ljubica Gerovac«** i **»Mirko Trbović«** iz **1. primorsko-goranskog odreda**. Imala je 1.147 boraca i bila je pod zapovjedništvom **Pete operativne zone**, onda na kraće u sastavu **8. kordunaške divizije**, pa od 11. prosinca 1942. godine opet u sastavu **Pete operativne zone**. U studenom (26.) isto u Drežnici formira se **2. brigada Pete operativne zone**, ili **14. primorsko-goranska brigada Hrvatske**. Osnovana je od **1. i 2. bataljuna 2. primorsko-goranskog odreda** i **bataljuna »Matija Gubec«** iz **1. primorsko-goranskog odreda**. Imala je 599 boraca i bila pod štabom **Pete operativne zone**, a u proljeće 1943. godine u sastavu **13. primorsko-goranske divizije**.

Delegacija SABA RH podno Spomen-kosturnice položila je vijenac

Značenje novih brigada

Ovim se i na teritoriju Pete operativne zone osnivaju brigade uz reorganiziranje odreda, ali je i dalje ostao **1. primorsko-goranski odred**. Značenje je ovih brigada u tome što su razvile djelovanje sve do Sušaka i počele prodirati na teritorij Istre. U Gorskem kotaru od polovice kolovoza 1942. godine postoji **1. istarska četa »Vladimir Gortan«**. Ona ruši željezničku prugu Trst-Rijeka (28. listopada 1942. godine), ali se pod pritiskom talijanske vojske povlači s Planika u Gorski kotar u sastav **2. primorsko-goranskog odreda**. Na teritorij Gorskog kotara i Hrvatskog primorja, tj. na području *Pete operativne zone*, stigli su krajem srpnja 1942. godine **1. lička brigada i Proleterski bataljun Hrvatske** koji su s **1. i 2. primorsko-goranskim NOP odredom** izveli uspjele napade prema Senju, Novom, Jelenju i Mrzlim Vodicama, nanijeli poraze Talijanima i odbili napade **3. talijanskog armijskog korpusa**.

Na najvećem ovogodišnjem skupu (u Drežnici se okupilo oko 1.300 partizanskih boraca i poklonika antifašizma govorili su: **Paula Mišar**, predsjednica UABA Ougulina, **Nikola Magdić**, gradonačelnik Ougulina, **Mihajlo Maravić**, prvoborac ovog kraja, **Olga Grgurić**, zamjenica župana Karlovačke županije, **Luka De nona**, zamjenik župana Primorsko-goranske županije, **Josip Boljkovac**, član Savjeta SABA RH, **dr. Marko Pavković**, predsjednik županijskog Saveza ABA Primorsko-goranske županije, **Lado Kocijan**, čelnik Zveze borcev Slovenije, **dr. Vesna Čulinović-Konstantinović**, predsjednica SABA RH, **Siniša Tatalović**, izaslanik predsjednika Republike i **dr.**

Član Savjeta SABA RH Josip Boljkovac govorio

Vesna Pusić, potpredsjednica Sabora.

Prije svečanosti brojne su delegacije položile vijence i cvijeće ispred Spomenika ustanka i Spomen kosturnice (delegaciju SABA RH činili su **dr. Vesna Čulinović-Konstantinović, Josip Skupnjak i Vinko Šunjara**).

NAJMLAĐI BORAC

Na skupu smo sreli i **mr. Vitomira Grbca**, danas afirmiranog publicista i dugogodišnjeg predsjednika Društva »Josip Broz Tito« u Rijeci. Vitomir Grbac svoj je ratni put počeo kao dječak u Kastavskoj četi bataljuna »Vladimir Gortan«, Drugog primorsko-goranskog partizanskog odreda. Stjecajem ratnih okolnosti, promjenio je mnoge jedinice. Oko osam ratnih mjeseci bio je borac Pratećeg bataljuna Vrhovnog štaba. U Titovoј pratnji prošao je najveće bitke NOR-a, Neretu i Sutjesku...

S nepunih 16 godina kao borac **Udarnog bataljuna PG NOPO** zajedno sa svojom jedinicom priključio se novoformiranoj **6. primorsko-goranskoj brigadi**, 12. listopada 1942. godine. O tom događaju kaže:

- U Drežnici smo smješteni u oštećenu

fašista na narodnom zboru u Drežnici

Skupu su prisustvovali i saborski zastupnici Nenad Stazić i Milanka Opačić, te Stjepan Adanić, državni tajnik u Ministarstvu obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti. Zamijetili smo i narodne heroje Rade Bulata i Milutina Baltića. Takoder i Josipa Skupnjaka, potpredsjednika, Biserku Vranić, Martina Jendrašica, Vladimira Juraka, Nikolu Uzelca, Vinka Šunjaru, Mirku Mečavu, Antu Morića, Gabrijela Malovića, članove Predsjedništva, Petra Raića, tajnika, te Slavka Goldsteina, Nikolu Miku Pavličića i dr. Đuru Zatezala, članove Savjeta saveza antifašističkih boraca i antifašista Republike Hrvatske. Dakako, skupu su nazočili brojni članovi sekcija ratnih jedinica koje

snimio: Z. Hercog

ori na skupu

djeluju pri SABA RH, pripadnici Hrvatske vojske i MUP-a, predstavnici tijela vlasti, Društva »Josip Broz Tito«, političkih stranaka (SDP-a, HNS-a i SRP-a) kao i velik broj mlađih poklonika antifašizma.

Otvarači skup, **Paula Mišar**, pre-

pravoslavnu crkvu koja za bogosluženje nije bila dobra, ali je za naš smještaj itekako dobro došla. U crkvi su napravljene palače i to na nekoliko katova, tako da je tu mogao spavati veliki broj boraca. Osvanuo je 12. listopada... Ovdje su prikupljeni svi bataljuni. U partizanskem stroju su bili najbrojniji golobradi vojnici, koji nisu odslužili vojsku. Možda sam ja bio najmladi među njima (16 godina). Svi su oni iza sebe imali pet-deset mjeseci ratnog iskustva, a to je vrednije od bilo kakvog služenja vojnog roka. Stigli su komandanti i druge starješine: Veljko Kovačević, komandant Zone, Viktor Bubanj, komandant novoformirane brigade, Jozo Gržetić, politički komesar...

Bila je to prva brigada Pete operativne zone, međutim, prema naredbi GŠ Hrvatske o njenom osnutku, dobila je službeni naziv Šesta primorsko-goranska brigada. Za nas, njene borce, ona je bila i ostala Prva brigada...

»PARTIZANSKA DREŽNICA«

Prilikom okupacije 1941. godine, Talijani su u Drežnici uspostavili garnizon. Drežnica je ubrzo postala jedno od najjačih žarišta ustanka u Gorskom kotaru. U kolovozu i rujnu 1941. godine tu je organizirano nekoliko partizanskih logora jačine 25-40 boraca, a iz njih je sredinom rujna formiran *Drežnički bataljun* koji je u listopadu ušao u sastav *Primorsko-goranskog NOP odreda*.

Pod pritiskom partizana, Talijani su 9. listopada napustili Drežnicu u kojoj je zatim izabran NOO. U međuvremenu, Talijani su često napadali Drežnicu. Dijelovi divizije Lombardio ovladali su

dsjednica UABA Oguština, rekla je kako je Drežnica tokom NOR-a više puta bila paljena i pljačkana od strane fašističkog okupatora i domaćih slugu. »Sve to nije pokolebalo narod koji se još masovnije i odlučnije uključuje u oružani otpor.«

Mladi – jamstvo antifašizma

Predsjednica saveza antifašističkih borača i antifašista Republike Hrvatske **dr. Vesna Čulinović-Konstantinović**, među ostalim, upozorila je da još postoji opasnost od novih oblika fašizma i ksenofobije:

- Naša nas prošlost obvezuje da čuvamo antifašizam koji je pokret protiv fašizma i rata, pokret za oslobođenje, za mir i demokraciju. Europa je antifašistička, a samo grupe koje su dodošle glasne, pokušavaju afirmirati desnicu. Nastala je moda izmišljanja i preuvjetovanja zločina tzv. komunizma, a cilj je toga da bi se umanjili zločini fašističke ustaške vlasti. Mi ne krijemo istinu i ističemo potrebu kažnjavanja krivaca, ali i to da pravdu treba ostaviti struci. Mrtvima odajmo pijetet, ne ubijajmo ih po drugi put.

Drago nam je da su među nama mladi antifašisti, pojedinačno i u udružama mlađih antifašista te mladi iz raznih političkih stranaka koje antifašizam imaju u svom opredjeljenju. Oni su obrazovani i spoznali su povijesnu istinu, iako je nekoliko naraštaja mlađih zadojeno krivim informacijama. U udžbenicima do sada učili su samo o Bleiburgu, ali ne i o Jasenovcu. Sada se ipak mijenjaju stavovi, iako se nama

drežničkim krajem listopada 1941. godine, pohvatili 512 boraca i civila, te ih povezane tjerali prema Ogulinu. Usput su ih većinu pobili u Klečkoj jami, dio ih bacili u Đulin ponor, a dio otpremili preko Gospića na zloglasno gubilište u Jadovno. Zločinci nisu mogli zaustaviti ustanak. On se proširio na Plaški, Ličke Jesenice, Gornje i Donje Dubrave, Josipdol... – na cijeli ogulinski kraj.

U siječnju 1942. godine u Drežnici je stigao *Glavni štab NOPO Hrvatske*, a kasnije i CK KP Hrvatske. U to je vrijeme Drežnica bila središte NOD-a Hrvatske, a ostala je središte Narodnooslobodilačkog pokreta ogulinskog područja sve do oslobođenja (studeni 1944. godine). Stoga je i nazvana »Partizanska Drežnica«.

možda čini da to ide presporo. Ipak, mlađi su nama jamstvo da će se antifašizam održati. U Europu se ne može ući bez jasne antifašističke opredjeljenosti, a to znači osiguranje mira u zemlji i svijetu, tolerancije prema svim različitostima i ravnopravnosti svih različitih. Europa i svijet ne mogu opstatiti s fašističkim nazorima i eliminiranjem svih nepoželjnih.

Kritičniji od predsjednice SABA RH bio je **Josip Boljkovac**, član Savjeta SABA RH. On je hrvatsko društvo nazvao »teškim bolesnikom koji nema terapeuta«. Boljkovac se okomio i na hrvatsku emigraciju krilaticom »emigraciji čast, ali ne vlast«. S govornice je kritizirao pokušaj izjednačavanja antifašizma i fašizma, dodavši da to čine oni koji žele sakriti pljačku svega što je mukom stvarano.

Skupu se ispred Sabora obratila i **dr. Vesna Pusić**. Ona je, međutim, u nadahnuti govor o tekvinama antifašističke borbe uspjela ubaciti i dašak predizborne kampanje. Objećala je izjednačavanje mirovina svim borcima za slobodu Hrvatske, »bez obzira da li se radi o partizanima ili hrvatskim braniteljima iz Domovinskog rata«.

U kulturno-umjetničkom programu (voditelj dramski umjetnik **Dubravko Sidor**) recitirane su pjesme Jure Kaštelana, Vladimira Nazora, Ivana Gorana Kovačića... **Riječki oratorijski zbor** pod ravnateljem Dušana Prašelja izveo je nekoliko partizanskih i domoljubnih skladbi. U proglašenoj Drežnici, nakon što su svi sudionici počašćeni vojničkim grahom, druženje se nastavilo u ugodnom ambijentu.

Bojan Miroslavljev

PREOKRET NA HRVATSKOM VOJIŠTU

•Krajem 1942. godine došlo je do prekretnice na jugoslavenskom ratištu. Hrvatska je bila u središnjici toga. Vojni pohodi, ofenzive postojećih proleterskih i drugih hrvatskih i kраjiških brigada i odreda, doveli su do stvaranja velikog slobodnog teritorija, do preokreta u strateškoj vojnoj domeni

Kraj 1942. i početak 1943. godine donio je tijeku Drugog svjetskog rata obilje promjena u korist vojnih sila država Antifašističke koalicije. Vojske država sila Osovine prešle su potpuno i konačno u stratešku defanzivu iz čega se postepeno nazirao njihov totalni fijasko, a finale u bezuvjetnoj kapitulaciji. Događanja na svjetskim ratištima imaju snažno djelovanje i na jugoslavensko ratište. Vrhovni komandant **Josip Broz Tito** u razgovoru s Krajišnicima, 7. siječnja 1943. godine je rekao: »Današnju prekretnicu ne shvaćaju mnogi, a to je najznačajnija prekretnica u historiji svijeta«.

Slobodni teritorij

Nekoliko odrednica karakterizira razdoblje krajem 1942. i početak 1943. godine, kojima je ishod u prekretnici rata i na jugoslavenskom ratištu. Preokretni čimbenici najviše su se zbili u zapadnim dijelovima okupirane Jugoslavije, a Hrvatska je bila u središnjici toga. Vojni pohodi, ofenzive postojećih proleterskih i drugih hrvatskih i krajiških brigada i odreda, doveli su do stvaranja velikog slobodnog teritorija, do preokreta u strateškoj vojnoj domeni. Tome su doprinijele i slovenske brigade, tako da se, izuzev manjih prekida, spojio slovenski i hrvatski slobodni teritorij.

Ofenziva postrojbi Glavnog štaba

Hrvatske dovela je front do samog Zagreba, pa do Sušaka i Rijeke, Zadra i Splita, Makarske, Metkovića. Front se protezao do Banja Luke, uz Savu i preko Save na područje Slavonije, Moslavine i Kalnika, s manjim slobodnim teritorijem u Hrvatskom zagorju. Na oslobođenom teritoriju, uz druge postrojbe, bilo je 14 brigada i 27 partizanskih odreda i drugih jedinica, preko 20 tisuća boraca pod GŠ Hrvatske. Na tom prostoru poražene su sve ustaško-domobranske i četničke snage i likvidirani njihovi garnizoni. Srušena je vlast NDH na skoro 50% njenog teritorija, a uspostavljena nova narodna vlast, koja je u Bihaću, 26. i 27. studenog konstituirana osnivanjem AVNOJ-a, najvišeg političkog tijela nove buduće države. Osnovane su omladinska i ženska antifašistička organizacija, dvije brojčano najjače političke strukture NOP-a.

U vojnoj domeni presudan, prijelomni čin rata sadržan je u odluci Vrhovnog komandanta Josipa Broza Tita, donijetoj 1. studenog 1942. godine, kada je zapovijedio da se pristupi osnivanju prvih divizija partizanske vojske, koja se od tada naziva *Narodnooslobodilačka vojska i partizanski odredi Jugoslavije*. Kako je Narodnooslobodilačka vojska Hrvatske u svom sastavu krajem 1942. godine imala 25 tisuća boraca i kad se tome doda 7.000 boraca što je GŠ Hrvatske dao

PRVI HRVATSKI KORPUS

Istog dana, 22. studenog 1942. godine, kada su osnovane 6., 7. i 8. divizija, po naredbi Vrhovnog komandanta **Josipa Broza Tita** formiran je i *Prvi hrvatski korpus* (od 5. listopada 1943. godine nazvan *4. korpus NOVJ*). U sastav korpusa su ušle 6. lička, 7. banjška i 8. kordunaška divizija, a u proljeće 1943. godine i *Unska operativna grupa*.

Komandant je dotadašnji zamjenik komandanta NOV Hrvatske **Ivan Gošnjak**. Za komesara je postavljen **Većeslav Holjevac**, dotadašnji zapovjednik 2. OZ Hrvatske koji je tu dužnost primio 14. prosinca 1942. godine. Za vršioca dužnosti načelnika korpusnog štaba postavljen je **Bogdan Oreščanin**. Korpus je u osnivanju imao 9.468 boraca. Korpusno operativno područje bila je Lika, Kordun, Banija, sjeverna Dalmacija (neko vrijeme), Cazinska krajina. Na kraju rata djelovao je i u Slovenskom primorju. Korpus je nastao od jedinica i štabova 1. OZ Hrvatske. Jedno su vrijeme pod njegovom komandom bili 1. lički, 2. kordunaški i 3. banjški partizanski odred i komande vojnih područja.

Borci 8. kordunaške divizije prelaze Mrežnicu (potkraj 1942. godine)

Vrhovnom štabu NOV i POJ, onda je Hrvatska na kraju 1942. godine imala 32 tisuće partizana. Od operativnih sustava imala je jedan korpus i četiri divizije, ukupno 18 brigada, 9 partizanskih odreda i 4 samostalna partizanska bataljuna. U isto vrijeme u Srbiji još nema formirane niti jedne brigade. Slovenija ima četiri brigade, dok Bosna i Hercegovina ima jedan korpus, dvije divizije, 10 brigada i tri partizanska odreda.

Cin osnivanja divizija i korpusa NOV prijelomni je trenutak rata, veliki kvalitetni skok u organiziranju oružanih snaga, stvorena je oružana sila znatnih operativno-strateških mogućnosti, najveća tada operativna struktura NOR-a, stvorene su povoljne mogućnosti za izvođenje

ofenzivnih i obrambenih operacija širih razmjera, za brzo i efikasno manevriranje, za očuvanje strateške inicijative, preduvjet da se iz partizanskog ratovanja preraste u viši kvalitet – kombiniranim borbenim djelovanjem. Tito je na Prvom zasjedanju AVNOJ-a u Bihaću (26. studenog 1942.) vjećnicima rekao: „*Danas mi imamo snažnu NOV, koja ne samo da je ravna neprijatelju, već je i nadmoćnija od njega. Danas je perspektiva jasna da će pobjeda biti na strani saveznika.*“

Formiranje divizija

Na osnovi suglasja GŠH i odluke VŠ, vrhovni je komandant, Josip Broz Tito 22. studenog 1942. godine, izdao zapovijed da se na području GŠH formiraju divizije i jedan korpus, i to:

▪ **Sesta (lička) divizija** formirana je od 1., 2. i 9. narodnooslobodilačke brigade Hrvatske (to su 1., 2. i 3. lička). Divizija je 19. ožujka 1944. godine proglašena proleterskom i dobila ime »Nikola Tesla«. Kod osnivanja imala je 4.230 boraca. Komandant je **Srećko Manola** (poslije **Đoko Jovanić**), a politički komesar **Rade**

TITO U HRVATSKOJ

U Bihaću je Vrhovni komandant NOV i POJ **Josip Broz Tito**, 24. prosinca 1942. godine primio komandanta i komesara Glavnog štaba Hrvatske – **Ivana Rukavina** i **Vladimira Bakarića**. Raspravljaljalo se o vojnoj i političkoj situaciji u Hrvatskoj. Vrhovnog komandanta najviše je zanimalo stanje u novoosnovanim divizijama i u 1. hrvatskom korpusu. Govorilo se i o perspektivi osnivanja novih brigada i divizija GŠH, s nalogaskom na situaciju u Dalmaciji i Slavoniji.

Tito je htio prvi put, od kako je počeo rat, otići u Hrvatsku i osobno se uvjeriti u stanje novoosnovanih divizija i Štaba 1. hrvatskog korpusa. Sutradan, 25. prosinca, zajedno s Rukavinom i Bakarićem, krenuli su preko Ličkog Petrovog sela u Liku, onda na Kordun, obišli neke nove jedinice i u Slunj, u Štabu 1. hrvatskog korpusa, imali sastanak. Prisustvovali su svi visoki vojni i politički rukovodioci novih divizija, Štaba 1. hrvatskog kprpusa i drugi. Poslije tog sastanka Tito se iz Slunja vratio istog dana u Bihać.

Žigić. Divizija je djelovala najviše u Lici, sjevernoj Dalmaciji, zapadnoj Bosni i Bosanskoj krajini, u srednjoj i istočnoj Bosni, Sandžaku, Crnoj Gori, zapadnoj Srbiji, u Šumadiji. Učestvovala je u oslobođanju Beograda, na Srijemskoj fronti, djelujući sve do Zagreba.

▪ **Sedma (banijska) divizija** formirana je od 7. i 8. banijske i 13. hrvatske brigade »Josip Kraš«. Komandant je **Pavle Jakšić**, politički komesar **Đuro Kladarin**. Djelovala je najviše na Baniji, onda se prebacila s Vrhovnim štabom NOV i POJ prema Neretvi i Sutjesci gdje je imala velikih gubitaka. Nastavila je borbe po istočnoj Bosni i Crnoj Gori, vratila se u Hrvatsku ratujući na Baniji, u Cazinskoj krajini, na Kordunu, u Lici, Moslavini, Gorskom kotaru i Slovenskom primorju. Početkom rujna 1943. godine dobila je naziv udarna.

▪ **Osma (kordunaška) divizija** osnovana je na Kordunu od 4. i 5. kordunaške i 6. hrvatske brigade (1. primorsko-goranska). Sredinom prosinca 1942. godine dobila je 15. NO brigadu. Komandant je bio **Vladimir Ćetković**, komesar **Artur Turkulin**. Borbeno je djelovala na Kordunu, Baniji, Lici, Žumberku, Cazinskoj krajini, Gorskom kotaru, Pokuplju, Turopolju, Beloj krajini u Sloveniji, Bosanskoj krajini i Slovenskom primorju. Naziv udaran je dobila 16. lipnja 1944. godine.

Ovim je završeno formiranje prvih triju divizija NOV Hrvatske. Krajem prosinca 1942. godine osnovat će se još jedna – **1. slavonska divizija**, poznata kao **12. slavonska divizija** (u početku se zvala **4. hrvatska divizija**). Proglašena je udarnom 11. listopada 1943. godine. U sastavu divizije je **12. slavonska, 16. omladinska i 17. slavonska brigada, a od proljeća 1943. godine i 18. slavonska brigada**. Za zapovjednika divizije postavljen je **Petar Drapsin**, zamjenik mu je bio **Mato Jerković**, a komesar **Jefto Šašić**. Divizija je najviše djelovala u Slavoniji, po Moslavini, Kalniku, Bilogori i Hrvatskom zagorju.

Dva dana prije nego što je Vrhovni štab zapovijedio da se formira 6., 7. i 8. divizija i 1. hrvatski korpus (20. studenog 1942.), Tito je naredio da se promjeni ime Vrhovnog štaba NOP i DVJ u **Vrhovni štab Narodnooslobodilačke vojske i partizanskih odreda Jugoslavije (NOV i POJ)**. Ovim se dekretom automatski promjenio i naziv partizanske vojske u Hrvatskoj. Raniji naziv Glavni štab Narodnooslobodilačkih partizanskih odreda preimenovan je u **Glavni štab Narodnooslobodilačke vojske i partizanskih odreda Hrvatske**.

PLANovi NEPRIJATELJA

U tešku, nikada do tada goru situaciju dovela je Narodnooslobodilačka vojska Hrvatske koncem 1942. godine vlast NDH. Ona je snažno potresena. **Ante Pavelić** je bio prisiljen tražiti izlaz iz postojećeg stanja, nije više mogao izdržati prisustvo jedinica GŠH na vratima Zagreba. Primoran je tražiti pomoć u Trećem Reichu, ne kod Talijana, jer su mu objektivno i oni zagorčili život na anektiranom i okupiranom području.

Pavelić s glavnim njemačkim zapovjednikom Jugoistoka feldmaršalom **Wielhelm von Listom**, odlazi u Vinicu (Ukrajina) gdje se tada nalazio **Hitler** na pomoćnom komandnom mjestu njemačke Vrhovne komande. Sastanak je održan sredinom studenog 1942. godine. Drugog izlaza nije bilo nego da bi se spasila NDH, odlučeno je da se prikupe jake vojne snage u središnjoj Hrvatskoj (najviše) i u Bosni i u više operacija razbijte »Titova država« i u poraze glavne snage NOVJ. Operativni planovi su dograđeni 18. i 19. prosinca 1942. godine u stožeru njemačke Vrhovne komande u Rastenburgu, gdje su došli i predstavnici talijanske Vrhovne komande. Drugi se sastanak održao u Opatiji početkom siječnja 1943. godine. Ofenziva je zamišljena kroz tri operacije – **Weiss 1, Weiss 2 i Weiss 3**, od Zagreba i Karlovca do Neretve.

Taktička jedinica

U domeni ratne vještine divizija je bila viša taktička, ali i operativna jedinica. Po načelima organiziranja bila je univerzalna – za napad i obranu u svim uvjetima, na različitim zemljишtu i neovisno o vremenu. Mogla se lako kretati jer nije imala veliku logistiku, skoro bez motorizacije, najviše s konjskom opremom, što je uopće karakteristika partizanske divizije i u čemu se ona razlikuje od klasične divizije. Mogla je voditi frontalne borbe, ali ih je nastojala izbjegći. Dosta je manevrivala, u čemu i je njena prednost. Nikada u NOR-u protivnik nije uspio uništiti ili zarobiti neku diviziju NOVJ. Bilo je slučajeva da joj se nanesu veliki gubici, kao 7. banijskoj u bici na Sutjesci, ali nije uništena, ponovo je popunom i drugim mjerama vraćena u prvobitno stanje.

B. M. – N. A.

Prvo zasjedanje AVNOJ-a

• Prije 65 godina (26. i 27. studenoga 1942.) u bosanskom gradiću Bihaću održano je osnivačko zasjedanje AVNOJ-a

Snažni razvoj oslobođilačkog rata u Jugoslaviji u drugoj polovici 1942. godine nužno je iziskivao osnivanje jedinstvenoga političkog tijela svih naroda. Trebalo je rukovoditi dalnjom izgradnjom narodne vlasti, predstavljati narodnooslobodilački pokret u zemlji i inozemstvu i upoznati svjetsku javnost sa stvarnim stanjem borbe protiv okupatora te postići međunarodno priznanje narodnooslobodilačke borbe.

Osnivačko zasjedanje AVNOJ-a održano je 26. i 27. studenoga 1942. godine u bosanskom gradiću Bihaću, tada središtu velikog oslobođenog područja u Bosni. Inicijativu za saziv AVNOJ-a dao je Vrhovni štab, koji je s potpisom Tita kao vrhovnog komandanta uputio individualne pozive na zasjedanje najistaknutijim vojnim i političkim predstavnicima narodnooslobodilačkog pokreta, a nakon savjetovanja s organima narodne vlasti na terenu. Zbog teških ratnih uvjeta od 71 pozvanog vijećnika na zasjedanje u Bihać stigla su 54 vijećnika, probijajući se kroz mnoge opasnosti kroz neprijateljske linije fronte. Zbog neprijateljske ofenzive nisu mogle stići kompletne delegacije

Makedonije i Slovenije, dok je Hrvatska na zasjedanju u Bihaću bila zastupljena s 15 delegata.

Prvog dana zasjedanja (26. studenog) održana je svečana sjednica na kojoj je AVNOJ konstituiran. Izabrano je radno predsjedništvo na čelu s dr. Ivanom Ribarom. Verificirani su i mandati svih prisutnih vijećnika. Nakon toga je vrhovni komandant Tito otvorio zasjedanje kraćim govorom. On je ukazao da je kao rezultat dosadašnje uspješne borbe za oslobođenje Jugoslavije sada stvorena mogućnost da se organizira AVNOJ kao političko tijelo koje će podupirati NOV i organizirati pozadinu. Tito je u svome govoru posebno naglasio činjenicu da »*mi još nemamo mogućnosti da stvorimo jednu legalnu vladu jer nam to međunarodni odnosi i prilike ne dozvoljavaju*«. Drugog dana zasjedanja (27. studenog), Veselin Masleša podnio je politički referat u kojem je ocrtao konkretnu vojno-političku situaciju zemlje. Zatim je referat o organizaciji AVNOJ-a podnio Moša Pijade, ističući da će se AVNOJ u svome radu trajno oslanjati na narodnooslobodilačke odbore i druge masovne antifašističke organizacije.

AVNOJ je na kraju svoga prvog zasjedanja donio tri temeljna dokumenta: *rezoluciju o osnivanju AVNOJ-a*, *rezoluciju o organizaciji AVNOJ-a* i *proglašenje narodima Jugoslavije*. Za rukovođenje poslovima između zasjedanja, AVNOJ je izabrao Izvršni odbor, koji je raspisao zajam narodnog oslobođenja, donio opširna uputstva za rad osnovnih škola i analfabetskih tečajeva te statut narodnog univerziteta. Donio je i niz drugih uputstava i proglaša i objavio političke izjave za stranu javnost.

Tako je AVNOJ već u razdoblju između svoga Prvog i Drugog zasjedanja predstavljao po svojim osnovnim funkcijama faktičku vladu nove Jugoslavije. Stvaranje AVNOJ-a snažno utječe na još brži i efikasniju izgradnju organa narodne vlasti te ubrzava i stvaranje središnjih političkih rukovodstava u pojedinim jugoslavenskim zemljama, u kojima ona dotele još nisu bila konstituirana. Odmah nakon Prvog zasjedanja AVNOJ-a CK KPJ pokrenuo je osnivanje nacionalnih antifašističkih vijeća. Time su udareni temelji federalističnog uređenja Jugoslavije.

B. M.

Prvi kongres USAOJ-a

• Omladinski antifašistički pokret brzo se razvijao nakon 1. kongresa omladine Jugoslavije, održanog od 27. do 29. prosinca 1942. godine u Bihaću

Skojevske organizacije su uz pomoć Partije razvijale snažnu akciju na okupiranju demokratske i antifašističke omladine u Savez mladih generacija Hrvatske. U toku 1942. godine postignuti su izvanredni uspjesi u masovnom uključivanju omladine u borbene redove narodnooslobodilačkog pokreta. U svim krajevima Hrvatske osnivane su organizacije i brojni seoski, općinski i kotarski odbori Saveza mlade generacije.

Omladinski antifašistički pokret osobito se brzo razvijao nakon 1. kongresa omladine Jugoslavije, održanog od 27. do 29. prosinca 1942. godine u Bihaću, kojemu je prisustvovalo 365 delegata, među njima su bili i delegati iz

oslobodene Hrvatske kao i iz okupiranog Zagreba i Sušaka. Kongres je ujedinio organizacije antifašističke omladine u *Ujedinjeni savez antifašističke omladine Jugoslavije (USAOJ)*.

Nakon kongresa Savez mlade generacije Hrvatske pretvoren je u *Ujedinjeni savez antifašističke omladine Hrvatske (USAOH)*. Pred jedinstvenu omladinsku antifašističku organizaciju postavljeni su zadaci još šire mobilizacije omladine u partizanske jedinice, organiziranje omladinskih radnih akcija na obradi zemlje, obavljanju žetve i drugim radnim zadacima na oslobođenom području, organiziranje kulturno-prosvjetne i sportske aktivnosti među omladinom

kao i organizirane Saveza pionira.

Također, Skojevska organizacija u Hrvatskoj znatno se proširila 1942., te je potkraj te godine imala oko 50 tisuća članova, premda su mnoge tisuće skojevaca pale na bojnim poljima ili kao žrtve fašističkog terora. Osnovan je velik broj okružnih, kotarskih i mjesnih rukovodstava. Drugoga siječnja 1943. godine je u Slunju održana Pokrajinska konferencija SKOJ-a za Hrvatsku uz sudjelovanje više od 200 delegata iz svih krajeva Hrvatske. Izabran je novi Pokrajinski komitet SKOJ-a za Hrvatsku: Ivica Kranželić, Milka Kufrin, Slobodan Uzelac, Bude Grahovac i Josip Manolić.

B. M.

RATNICI OD PUŠKE MANJI

Legenda o prvoj oružanoj pionirskoj četi iz Divosela ne počinje datumom njezina osnutka nego strašnim pokoljem koji je i desetogodišnjake natjerao da gledaju smrti u oči i bore se nejakim snagama za goli život. Tragično stradanje više od 700 stanovnika toga ličkog sela, od kojih su više od polovice bila djeca, nagnalo je preživjele mališane da se, kao i njihovi očevi i starija braća, late oružja.

No njihova su junaštva ostala zasjenjena velikim bitkama i slavnim partizanskim jedinicama. Šezdesetak dječaka u dobi od 12 do 16 godina, gotovo tri pune ratne godine odolijevalo je najezdama neprijatelja. Od osnutka jedinice pa sve do oslobođenja mali su se ratnici svakodnevno tukli s ustašama, ali i Talijanima i Nijemcima. U svoj nepisani ratni dnevnik upisali su stotinjak krvavih okršaja. Koliko je borbi i susreta sa smrću imala ta skupina dječaka, možda se nikada neće točno saznati, jer djeca nisu imala ni svoje kroničare ni ratnu dokumentaciju.

U Divoselu, 1. lipnja 1941. godine pušljala je prva ustanička, antifašistička puška, 2. kolovoza iste godine formiran je Prvi narodnooslobodilački odbor kao organ vlasti u Hrvatskoj. Godine 1942. (16. travnja) formiran je poznati partizanski bataljon »Pekiša Vuksan«, koji je kasnije kao 2. bataljon ušao u sastav Prve hrvatske udarne brigade, a potom Prve brigade 6. ličke proleterske divizije »Nikola Tesla«. Sedmog studenoga 1942. godine formirana je Prva pionirska partizanska četa.

Gojko Matić – komandir

- Za komandira čete određen sam ja, tada trinaestogodišnjak – kaže Gojko Matić, danas predsjednik Podružnice ABA Lepoglave.

- Za komandire triju vodova postavljeni su petnaestogodišnjaci: Mile Počuća, Pećo Stanić i Ljubiša Vojnović. Na brdu Klepaliste, pod

•U Divoselu sedmog studenoga 1942. godine formirana je Prva pionirska partizanska četa. Od osnutka jedinice pa sve do oslobođenja mali su se ratnici svakodnevno tukli s ustašama, ali i s Talijanima i Nijemcima

Velebitom, okupilo se toga jutra 43 odabranih dječaka, od kojih je najstariji Dragan Vujnović imao 16 godina. Najviše je bilo trinaestogodišnjaka.

Ta su djeca stala u prvi vojnički stroj, čvrsto stežući pušku u desnom ramenu. Mahom su to bile kratke »talijanske«, kao stvorene za male borce, ali bilo je i »mauzera«, »zbrojovki« i jedan puškomitrailjer. Tragična je bila spoznaja da je većina njih već dobrano omirisala barut, a neki bili i ranjavani. Djeca iz Divosela, Rizvanuše, Brušana, Ličkog Novog, Čitluka, Ornica, Smiljana i Lukova Šugarja nisu toga jutra gajila maštovite, romantične iluzije o ratu iz povijesnih romana. Znali su što je to smrt i umiranje, što bespomoćnost pred golim nožem, što pasivnost u borbi. Bili su to vučići spremni da što skuplje prodaju svoju vlastitu kožu, svjesni da prema njima nitko neće imati milosti.

Iako je do kraja rata kroz četu prošlo ukupno 78 pionira, ona nikada nije dosegla brojno stanje pješadijske čete (četa ima 150 do 200 ljudi), ali se tukla kao da u svom sastavu ima tri bataljona, jer je od osnutka do kraja rata na Divoselo, izvršeno 89 napada koje su pioniri dočekali s oružjem u ruci, a borbeni ugled pionira toliko je bio velik u neprijateljskim redovima da se ni jedna neprijateljska jedinica nije usudivala zanoći u selu. Četa je čuvala, osiguravala i branila preživjeli narod Divosela, ranjene i bolesne te 54 hrvatske obitelji izbjegle,

pred ustaškim terorom, u Divoselo, iz susjednih sela.

Uništena ustaška bojna

Položaj golobradih dječaka kao partizana boraca po svim objektivnim shvaćanjima bio je daleko teži i za život opasniji nego mladića njihova uzrasta i dobi u većim borbenim partizanskim formacijama u kojima se pionirima iz humanih i očinskih poriva poklanjala veća pažnja, briga i zaštita. Dječake borce iz pionirske partizanske čete na položaje i u bitkama nije imao tko zamijeniti, ni da požali – tek po neki invalid koji se vratio kao ranjenik iz većih partizanskih jedinica, nesposoban za duge marševe ili odbornik NOO-a ili šezdesetogodišnjak seljanin... Ali i takvih je iza pokolja u Divoselu, sposobnih za oružje bilo malo – tek pokoj.

Teško se danas staviti u poziciju tih dječaka, od kojih je 17 poginulo u borbi, uspješno branilo i čvrsto držalo vatrene položaj na liniji od Rizvanuše do Čitluka dugu oko 12 kilometara, ispred su se nalazila neprijateljska uporišta. Ta prva pionirska naoružana četa od svog formiranja do oslobođenja zemlje uspješno je ne samo odbila brojne napade moderno naoružanih neprijateljskih bataljona, nego i nanosila gubitke u živoj sili i pljenila naoružanje i ratnu opremu. Ta četa naoružane djece, primjerice, u jesen 1944. godine, uz pomoć nekoliko odbornika i partizanskih invalida uništila je kompletну ustašku 35. bojnu, štiteći živote preostalih i preživjelih oko 600 stanovnika Divosela i oko pedesetak izbjeglih hrvatskih obitelji pred ustaškim terorom iz zapadne Like.

Pogibija najmlađeg borca

Ta mala vojska bez opasača, kasarni i vojne obuke počela je najteži dio vojničkog posla od prvog dana jedinice – borbu, svakodnevnu, neprestanu. Zasjede, straže, patrole i izvidnike postavljane su svakog ljetnog dana u 4, a zimskoga u 6 sati izjutra i trajale sve do mraka, jer noć je bila posve sigurno vrijeme kad su se neprijatelji povlačili u sigurnost svojih utvrda. Prve žrtve u četi bili su braća Mile i Dušan Obradović, koje su ustaše jednoga jutra iznenadili u patroli, ali iako teško ranjeni, dječaci su se lavovski tukli sve dok nisu natjerali ustaše na povlačenje.

Najmlađi borac čete, mali Vlado Vujnović, upao je u zasjedu, bez izgleda za obranu. Nađen je u Velebitu nakon četiri dana, privezan za malo stabalce, sav izmasakriran, u polusjedećem stavu.

Imao je 12 godina!

B. M.

Skupina boraca Pionirske čete u predahu borbi, Divoselo, 1944. godine

KAZALIŠNA DRUŽINA »MOSLAVINA«

Odlukom Okružnog komiteta KPH Čazma, 17. srpnja 1943. godine, u Velikoj Bršljanici (nedaleko od Garešnice), osnovana je Kazališna družina »Moslavina«. Imala je 17 članova, većinom srednjoškolaca. Rukovodilac je bio Natko Devčić, kompozitor, a umjetnički rukovodilac profesor Petar Lasta. Do srpnja 1945. godine, kroz nju je prošlo oko 60 članova. Bila je organizirana kao vojnička formacija. Sama se kretala po terenu i sama osiguravala u pokretu i prilikom davanja priredbi i održavanja mitinga. Svoja scenska djela najviše je sama stvarala. Profesor i kompozitor Natko Devčić komponirao je u Moslavini poznatu partizansku pjesmu

»Mitraljeza«, koju je prvi izvodio vokalni zbor Kazališne družine »Moslavina«.

Prvi nastup družine je imala 1. kolovoza 1943. godine u Andigoli, a povodom Prve konferencije AFŽ-a za Moslavinu. Predstavi je prisustvovala i predsjednica AFŽ-a Kata Pejnović. Nakon toga do oslobođenja družina je imala više od 200 nastupa: na mitinzima, koje je i sama organizirala, u bolnicama i u jedinicama NOV. Nastupala je i na poluoslobodenom teritoriju Posavine, Turopolja i Vukomeričkih Gorica.

Uz svoj osnovni zadatak, razvijanje kulturno-zabavnog života kod naroda i pripadnika NOV, družina je sudjelovala i u drugim akcijama: za vrijeme žetve

1944. godine, koju je trebalo spasiti od neprijatelja, davala je osiguranje, uz to i sama je pomagala u žetvi na području Palešnika; u Starom Glogu sudjelovala je u gašenju požara koji je u selu ugrožavao nekoliko susjednih kuća; na obali Kupe osiguravala je prijelaz jednom omladinskom bataljonu, koji je bio napadnut od jakih neprijateljskih snaga iz Petrinje.

Kada je formiran 10. korpus zagrebački Družina je ušla u njegov sastav. Tada je dobila i novo ime: »Umjetnička ekipa 10. korpusa zagrebačkog«. Pripadala je Agitpropu Korpusa, u kojem su se već od ranije nalazili Ferdo Pomikal, Vatroslav Mimica i Jakov Sirotković. Tu nam se pridružila i ekipa muzičara i pjevački zbor. S muzičarima je rukovodio Zlatko Černjul, a pjevačkim zborom Ivan Curl.

Dolaskom u Zagreb (9. svibnja 1945. godine), umjetnička ekipa dala je u Radničkom domu priredbu koju je publika prihvatala s velikim oduševljenjem i pozdravila dugotrajnim aplauzom.

Nakon što je Korpus prestao postojati, umjetnička ekipa ušla je u sastav Propagandnoga odjela II. armije i nastavila djelovati još mjesec dana, a onda je prestala postojati. U međuvremenu bila je na turneji po Hrvatskom Zagorju, gdje je dala priredbe u Klanjcu, Krapinskim Toplicama i u Krapini, zatim u Varaždinu i u Čakovcu.

Vera Picek-Badovinac

Moslavačka kazališna družina u Čazmi, u proljeće 1944. godine

Zapis

MICIKINA POGIBIJA

Utamnoj noći krenula je prva moslavačka brigada u nepoznato. Tako je uvijek bilo, nitko nije znao kuda se ide. Magla je bila sve jača – ruke u džepovima zebu – tišina ne sluti na dobro. Drug do druga, drži vezu. Tako mora biti. Misli se roje u glavi – kad će odmor? Nema još odmora – gazi se šumska staza. Od ruke do ruke nosi se teški ranac puškomitrjescu – puši se jedna cigareta i popije koji gutljaj vode iz čuturice.

Mala Micika stalno nešto zapitkuje: »Imamo li dosta municije? Da li ćemo zarobiti koju pušku?« Možda se i njoj dogodi da zarobi pušku. Do sada je uvijek moralati pušku »starijem drugu«.

Počelo je svitati – kreće kolona uz plotove, na kojima su okrenuti čupovi. Micika se opet javlja: »U te čupove moja mama spremila toplo mlijeko. Rano je, baš sada odlazi našem blagu. Da sam doma bila bi uz nju«. Kolona zastaje. Čuje se glas

komandira čete. Borci su hitro polijegali, da odmore noge i čuju u tišini naređenja komandira čete: »Napad na neprijateljsko uporište započet će signalnom raketom«. U tom momentu, svi na svoja mjesta. Micika se opet javlja: »Druže komandire, pucnjava se već čuje! To nas neprijatelj upozorava da nas je primjetio.« U taj čas nebo se osvijetli ispaljenom raketom – to je bio znak na juriš. Sve su raspoređene jedinice u isti čas zapucale. Grmi sa svih strana, zapalio se stog sijena i jasno su se vidjele prve kuće. Naročito su nam dobro osvijetljeni neprijateljski bunkeri.

Borba se odužila, ulazi strah od neprijateljskog pojačanja. Žurimo, puškom i galatom djelovati na neprijatelja da se preda. Stižu prvi ranjenici, previjališta su puna. Borci traže predaju neprijatelja. Grupa boraca došuljala se do bunkera – tada su morali prestati pucati i pod jakom vatrom se povući. Pojačanje neprijatelju je došlo

prekasno, a mi smo pokupili pljen i brzo krenuli u najdražu šumu, gdje nas je čekao topli kasan.

Naša mala Micika zarobila je toliko željenu pušku – da bude pravi borac, kako je često znala reći. No, kada na čas pomisliš – još jedan dan je prošao napet i okrutan, uz osmijeh zapjevaš »Po šumama i gorama« i kreneš na zaslужen odmor, neće život da te sluša – već izdaleka se čuje zaglušna tutnjava koja se polako približava. »Avion!« vikne komandir, »prevrni kasan, pokret!« Za dijelić sekunde avion je bio iznad naših glava. Napamet je pustio malu bombu i pogodio nesretnu djevojku.

Nije dočekala misli svoje obitelji – svoje ljubavi – u tim teškim trenucima, uzela je vlastiti život u svoje ruke i pomislila: zašto sam se rodila u takvo okrutno vrijeme. **Nema nade za sreću – nema ljubavi za sunce!**

Zdenka Brčić

(borac X. korpusa zagrebačkog)

HRABROST JAČA OD SMRTI

• U povodu 65. godišnjice mučeničke smrti skojevca i prvoborca Petra Marijana - Braco u ustaškom zatvoru u Brčkom

Već za vrijeme prijeratnog studija u Zagrebu Petar Marijan - Braco aktivan je kao skojevac sudjelovao u studenckom pokretu. Nakon kapitulacije 1941. u Brčkom se odmah uključio u ilegalni rad, sudjelujući u najsloženijim akcijama i sabotažama. Međutim, 5/6. siječnja 1942. u brčanskoj partijskoj i skojevskoj organizaciji došlo je do provale. Braco je uspio pobjeći. Nakratko se prikrio u rodnoj Cerni kod Vinkovaca, ali mu je policija ušla u trag, pa je zajedno s grupom drugova završio u ustaškom zatvoru.

Za vrijeme istrage i zlostavljanja hrabro se držao, ništa nije ni priznao niti ikoga odao. Od batinjanja i mravarenja padao je u nesvjest, ali su ga ponovno tukli i gazili po već iskravavljenom tijelu.

Bilo je oko ponoći kad smo čuli jurnjavu, ustaške psovke i jauke čovjeka kojeg su vukli hodnikom i ubacili u našu čeliju. Bio je sav mokar i oblichen krvlju. To nas nije iznenadilo jer smo takve prizore već vidjeli, a i sami doživjeli.

Netko je zapalio šibicu da vidimo koji je to naš drug. Bio je u takvom stanju da bismo ga odmah teško prepoznali i na dnevnoj svjetlosti. Lice mu je bilo otećeno i krvavo, iz usta mu je curio mlaz krvi. Jedva je disao i puštao glas.

U takvom stanju Bracu smo jedva prepoznali. Dok smo ga podizali i smještali na ležaj, jaukao je od bolova i zaklanjao otećene i okrvavljenе dijelove tijela. Pridržavali smo ga rukama i htjeli mu pomoći, ali nismo mogli. Rane na tijelu bile su otvorene na nekoliko mjesta.

U najvećim mukama Bracu je umro

na našim rukama, 11. siječnja 1942. godine.

Lupali smo po vratima da obavijestimo stražare o Bracinoj smrti. Kada smo ključaru pokazali mrtvo tijelo, bez riječi je ponovno zaključao čeliju i otišao. A mi smo tužno gledali našeg mrtvog druga, koji je - prije nego što je umro - buncao u vatri i jedva smogao snage izustiti »Druže Suljagiću... ja nisam ništa priznao... dobro se i ti drži...«. (S tim drugom Suljagićem, komunistom iz Brčkog, bio je povezan u Zagrebu i surađivao u skojevskim akcijama). Ponovno smo lupali po vratima i vikalili da je čovjek umro. Nakon nekog vremena vrata se ipak otvorile, a na njima su se pojavili kotarski predstojnik Montani i ustaše Babić i Užičanin, poznati krvnici. Jedan od njih, taj

Babić, svoju je zapaljenu cigaretu pritisnuo na nekoliko mjesta po mrtvom Bracinom tijelu i tako prisutnima gnušno »potvrdio« da je naš drug zaista mrtav.

U to vrijeme u brčanskom zatvoru mučeni su, a neki na licu mjesta i ubijani, i drugi uhapšeni članovi Partije i Skoja-a. Nas 51 su 18. veljače 1942. preko zatvora u Slavonskom Brodu otpremili u Jasenovac i Staru Gradišku, a zatim u tri ustaška zatvora u Zagrebu (na Trgu N, Savskoj cesti i Petrinjskoj ulici). Tu nam je sudio ustaški prijeki sud, ali suđenje nije dočekalo 12 naših drugova i drugarica koji su u međuvremenu ubijeni u Jasenovačkom logoru. Optužnica je bila podignuta protiv nas 39, izrečene su vremenske, ali i tri smrtnе, pomilovanjem preinačene u vremenske kazne.

(*Autor živi u Rijeci, sudionik NOR-a i umirovljeni pukovnik*)

PRETHODNICA OTPORA OKUPATORU

• Svečanost posvećena stradanju Brezničke partizanske čete

U Pečicama, u slovenskoj općini Brežice, 27. listopada održana je komemorativna svečanost u povodu tragičnog stradanja Brežičke čete - jedne od prvih partizanskih jedinica na prostoru Trećeg Reicha. Svečanosti je prisustvovalo oko 350 partizanskih boraca, predstavnika vlasti, političkih stranaka i drugih organizacija iz Brežica, Krškog i mjesne zajednice iz Pečica. Pokrovitelj je bila općina Brežice, koja tim povodom obilježava i Dan općine.

Uz čelne ljudi općine i boračke organizacije na svečanosti su govorili u ime Vlade Republike Slovenije ministar **Ivan Bizjak** i predsjednik Zveze združenih borcev za vrednote NOB-e Slovenije **Janez Stanovnik**, ističući značaj otpora slovenskog naroda okupatoru i njegovana antifašističkih tekovina u suvremenoj slovenskoj državi.

Na svečanosti je bila i delegacija SABA RH (**Josip Skupnjak**, **Rade Bulat**, **Ante Morić** i **Vladimir Jurak**). Pozdravljajući slovenske suborce, Skupnjak je podsjetio da je Brežička četa bila među prvim partizanskim jedinicama na okupiranim područjima. »U četverogodišnjem ratu pod vodstvom Josipa Broza Tita izvojevali smo blistavu pobjedu i slobodu i pripojili domovini otete krajeve« rekao je Skupnjak dodavši da »bez zajedničke borbe i suradnje nikada ne bismo mogli ostvariti te velike i plemenite ciljeve. Suradnju smo nastavili do današnjih dana i nitko je neće osporiti i poremetiti, jer je to izvor opstanka slovenskog i hrvatskog naroda na ovim prostorima«.

Na svečanosti je, uz bogat kulturno-umjetnički program, prikazana i izložba o stradanju Brezničke čete.

J. Skupnjak

Piše: prof. Mladen Grgurić,
autor izložbe Povijesnog muzeja Grada Rijeke u povodu 60. godišnjice Mirovne konferencije u Parizu

OSTVARILI SMO NACIONALNE TEŽNJE

•Diplomatska borba za Istru i Rijeku trajala je sve do 1947. godine, kada je potpisani Mirovni ugovor kojim je međunarodna zajednica priznala pravo da se veći dio otuđenog teritorija, ustupljenog Italiji poslije I. svjetskog rata, ima vratiti Hrvatskoj i Sloveniji, tj. FNRJ

One godine navršava se točno šezdeset godina od potpisivanja Mirovnog ugovora u Parizu 1947. Mirovna konferencija u Parizu bila je glavni diplomatski događaj 1946. godine u svijetu, pogotovo za Hrvatsku i Sloveniju. Potpisivanje Mirovnog ugovora bila je prva etapa u rješavanju spornih pitanja između dviju država, što će završiti tek nakon trideset godina potpisivanjem Osimskih sporazuma 1975. godine. Za nas je Mirovna konferencija u Parizu imala veliko značenje jer je međunarodna zajednica priznala pravo da se veći dio otuđenog teritorija, ustupljen Italiji nakon Prvog svjetskog rata, ima vratiti Hrvatskoj i Sloveniji, tj. FNRJ.

Ovom izložbom, na više od 100 izložaka, preslika povećanja originalnih fotografija i originalnih predmeta, želio sam istaknuti najvažnije događaje koji su prethodili potpisivanju Mirovnog ugovora. Da bi smo to razumjeli moramo se vratiti nekoliko desetaka godina unatrag, tj. do potpisivanja tajnog Londonskog ugovora 26. travnja 1915. godine između Antante i Kraljevine Italije. Teritorijalni ustupci određeni londonskim ugovorom bili su osnova za utvrđivanje novih granica na Mirovnoj konferenciji u Versaillesu 1919. godine. Potpisivanjem bilateralnih ugovora o utvrđivanju granica s Kraljevinom SHS u Rapallu 12. studenoga 1920., Kraljevina Italija je i pravno legalizirala odredbe Londonskog ugovora iz 1915. godine i

tako proširila svoje granice na Južni Tirol, Goričku i Gradišku, Trst, Istru, kvarnerske otoke i Zadar sa zaleđem. Spor oko pripadnosti Rijeke razriješen je potpisivanjem sporazuma u Rimu 27. siječnja 1924. godine, kojim Kraljevina SHS priznaje puni suverenitet Italije nad Rijekom.

Da bi se uopće počelo razgovarati o reviziji granica, moralno se nešto krupno dogoditi u svijetu, a to je bio Drugi svjetski rat. Nakon kapitulacije Kraljevine Jugoslavije koja je podijeljena između zemalja koje su je zauzele, a od nekih su dijelova uspostavljene nove države pod protektoratom nacističke Njemačke i fašističke Italije. Jedina snaga koja je bila u stanju organizirati otpor fašizmu na ovim prostorima bila je Komunistička partija Jugoslavije, koja je u svom programu pored oslobođenja zemlje jasno istakla i oslobođenje teritorija koji su nakon Prvog svjetskog rata ustupljeni Italiji.

Ostale političke stranke koje su djelovale u Kraljevini Jugoslaviji pasivizirale su se ili su se priklonile politici marionetskih država nastalih nakon njezina raspada u travanjskom ratu 1941. Građanski vrhovi u emigraciji uglavnom se oslanjaju na podršku koju im daje Velika Britanija koja gradi svoju ratnu politiku na obnavljanju poslijeratne moći, služeći se političkim snagama kojima su pružile utočište.

Nakon što su jedinice 4. armije oslobodile zapadne dijelove naše zemlje, nije

tada došlo do međunarodnog priznanja teritorija koji su ustupljeni Italiji nakon Prvog svjetskog rata. Pod pritiskom vlada SAD i Veleike Britanije vlada Demokratske Federativne Jugoslavije pristala je da se ponovo, samo formalno, uspostavi stara jugoslavensko - talijanska granica. Teritorij zapadno do Rječine bio je podijeljen u dvije operacione zone. Zonu A okupirale su anglo - američke vojne snage, dok je zona B bila povjerena Vojnoj upravi Jugoslavenske armije. Diplomatska borba za Istru i Rijeku trajala je sve do 1947. godine, kada je u Parizu potpisani Mirovni ugovor. Važnu podršku jugoslavenskoj delegaciji pružili su stanovnici Julijanske krajine koji su u uključenju svoga kraja u Jugoslaviju vidjeli ostvarenje svojih nacionalnih težnji, a golemu podršku imali su i od stanovnika ostalih krajeva.

To bi u najkraćim crtama bio sadržaj izložbe, koja je rezultat višegodišnje dobre suradnje Udruge antifašističkih boraca i antifašista Rijeke i Povijesnog muzeja Grada Rijeke.

Split

Obnovljen »Streljko«

♦Slavna partizanska brodica dio je postave Povijesnog muzeja

Rekonstrukcija ratnog broda »Streljko«, najvrednijeg eksponata splitskog Pomorskog muzeja, završen je do listopada, kada je jedini sačuvani drveni brod iz Drugog svjetskog rata zasjao u novom ruhu. Slavni »Streljko«, koji je vodio bitke protiv okupatora na Jadranu, teško je oštećen u požaru koji su prije nešto više od godinu dana u njemu podmetnuli nepoznati vandali. Zalaganjem ravnatelja Muzeja Stjepana Loze ove je godine rekonstruiran brod koji je dobrano nagrizao Zub vremena.

S.D.

Iskrcavanje boraca partizanske mornarice u Istri, travanj 1945.

PUTEVIMA STRADANJA

•Članovi UABA posjetili spomen-područja Jasenovac, Donja Gradina i Kozara

Članovi i prijatelji Udruge antifašističkih boraca Garešnice Costvarili su planirani i s nestrljenjem očekivani izlet znakovita naziva »Putevima stradanja«. Radna grupa na čelu s našim dugogodišnjim članom i iskusnim organizatorom **Milenkom Prodanićem**, organizirala je posjet Spomen-području Jasenovac, te u susjednoj Bosni i Hercegovini Spomen-području Donja Gradina, kao i legendarnoj Kozari - spomeniku na Mrakovici.

Došavši u Jasenovac sudionici izleta uputili su se do Jasenovačkog spomenika »Cvijet«, gdje je položen vijenac i minutom šutnje odana počast i bolno sjećanje na jasenovačke žrtve. Novi postav Memorijalnog muzeja u Jasenovcu ostavio je na sve dubok dojam, a vrlo stručno i profesionalno vođenje mладог kustosa pomoglo nam je da upotpunimo svoja dosadašnja saznanja u jasenovačkoj tragediji. Sigurno je ostalo i određenih dilema o mogućim i drugačijim rješenjima novoga postava Muzeja, što znači i dugoročniju stručnu aktivnost na njegovom usavršavanju.

Prešavši granicu na Savi ubrzo smo stigli na Spomen-područje Donja Gradina, gdje je također položen vijenac, te se krenulo u obilazak toga velikoga gubilišta. Riječi kustosa i prikazani film govorili su o svoj stravičnosti ustaških zločina. Duboko potreseni osjetili smo i određenu gorčinu zbog zanemarivanja pa i nehumanog pristupa istraživanju i obilježavanju strašnih zločina na području Jasenovca i Donje Gradine. Iako su kao logor i gubilište Jasenovac i Donja Gradina činili cjelinu o ondašnjoj NDH-a, postavlja se pitanje otkuda tolike razlike u broju žrtava, te uopće u povjesnom pristupu toj velikoj i dotada nezabilježenoj tragediji, gdje su zločinački umovi čovjeka i njegov život degradirali do ništavila. Poslije Donje Gradine na kratko je posjećeno i spomen-groblje u selu Draksenić, gdje su ustaše na prevaru doveli u crkvu blizu dvjesto ljudi i izvršili krvavi masakr nad stanovnicima toga sela.

Dolaskom na Mrakovici kod veličanstvenog spomenika poginulim borcima Kozare, ukratko smo upoznati sa značajem i doprinosu Kozare u partizanskom pokretu. Dojmljivo i s puno

Polaganjem cvijeća i minutom šutnje odana je počast jasenovačkim žrtvama

Snimak za uspomenu kod spomenika »Cvijet«

osjećaja iskusni kustos govorio je o poznatim sinovima i kćerima Kozare, kao i čitavom narodu ovoga kraja koji je nesobično dao sve što je imao za slobodu, pravdu i istinu, kao ikonske vrijednosti u povijesti ljudi Potkozarja.

Nikola Puran

Rijeka

Biserka Perman nova predsjednica

Društvo »Josip Broz Tito« Rijeka izabralo je, na redovnoj godišnjoj skupštini održanoj 3. studenog, za svoju novu predsjednicu **Biserku Perman**, istaknuta sportašicu i bivšu zastupnicu Hrvatskog sabora. Nova predsjednica rođena je 1955. godine i pripada mlađoj generaciji u članstvu Društva »Josip Broz Tito«.

Još uvijek u Hrvatskoj ima dosta ne razumijevanja, pa čak i negiranja povjesne uloge antifašističkih boraca, pogotovo Tita, u oslobođenju Hrvatske i njenom svrstavanju u pobjedičku antifašističku koaliciju. Situacija se ipak poboljšava, a tu se pogotovo ističu Rijeka i Primorsko-goranska županija u kojima je stanje posve drukčije, točnije mnogo povoljnije, istaknuto je, uz ostalo, u raspravi.

Govoreći o radu u protekle dvije godine dosadašnji predsjednik **Društva Branko Vlah** je naglasio da sada ima 826 članova, ali da starosna struktura nije povoljna. Zbog toga, kako je naglasio, Društvo Tito u Rijeci treba uložiti više

Sudionici skupštine riječkog društva

napora da u članstvo uđe što veći broj mladih.

Skupštini Društva »Josip Broz Tito« prisustvovali su i brojni gosti među kojima dožupan Primorsko-goranske županije **Luka Denona**, pročelnica gradske uprave za zdravstvo i socijalnu skrb Rijeke **Ankica Perhat**, predsjednik Saveza antifašističkih boraca i antifašista Primorsko-goranske županije **dr. Marko Pavković**, potpredsjednik UABA Rijeke **Igor Topić**, predsjednik Društva »Josip Broz Tito« Poreča **Martin Matošević**, tajnica Društva »Josip Broz Tito« Pazina **Ljubica Troš** i predsjednik Udruge Ratnih vojnih invalida NOR-a **Nikola Vrban**.

Sjednici je prisustvovao i počasni predsjednik Društva **mr. Vitomir Grbac**.

Emilija Ivošević

Međunarodna konferencija ratnih veterana

Medunarodna konferencija »Europska sigurnost i nacionalni interesi - ratni veterani - uloga i zadaće« održana je od 16. do 18. studenog u Zagrebu u organizaciji Udruge hrvatskih dragovoljaca i veterana Domovinskog rata (UHDVDR) i Svjetske veteranske federacije (WVF), pod pokroviteljstvom Vlade Republike Hrvatske. U radu konferencije su sudjelovali predstavnici 20 veteranskih organizacija iz 16 evropskih zemalja (Albanija, Bosna i Hercegovina, Hrvatska, Danska, Mađarska, Izrael, Makedonija, Crna Gora, Poljska, Rusija, Slovenija, Španjolska, Srbija, Švedska, Ukrajina, Velika Britanija).

Svjetska veteranska federacija okuplja 180 veteranskih organizacija iz 89 zemalja te zastupa interesu više od 30 milijuna ratnih veterana. Član te veteranske federacije je i Savez antifašističkih boraca i antifašista Republike Hrvatske.

Skup je otvorila potpredsjednica Vlade RH **Jadranka Kosor**, a na otvaranju su govorili predsjednik Svjetske veteranske federacije **Datuk Abdul Hamid Ibrahim** i predsjednik UHDVDR-a **Duro Dečak**. Pozdravne riječi uputili su i izaslanik predsjednika Republike **dr. Vlatko Cvrtila** te zagrebački gradonačelnik **Milan Bandić**.

Konferencijsu prisustvovali i predsjednica SABA RH **dr. Vesna Čulinović-Konstantinović** i član Predsjedništva SABA RH **mr. Ivan Fumić**.

Konferencija je usvojila Deklaraciju u kojoj poziva organizacije veterana da doprinesu razvoju sigurnosti, mira i međusobnog razumijevanja na osnovi općih vrijednosti i interesa. Sudionici su istaknuli potrebu stalne i pune primjene Povelje UN, a naročito poštivanje suvereniteta i teritorijalnog integriteta zemalja, ne uplitanje u unutarnje stvari, mirno rješavanje konfliktova, poštivanje ljudskih prava i sloboda i poštivanje prava manjina.

U deklaraciji se podvlači potreba daljnje povećanja međunarodne suradnje među državama, međunarodnim organizacijama, udrugama i međunarodnim institucijama uključujući UN i EU, s ciljem sprječavanja terorizma i eliminiranja terorizma u svim njegovim oblicima i pojavama, posebice bioterorizma.

Za vrijeme boravka u Zagrebu predstavnici ratnih veterana položili su vijence kod velikog Križa u Aleji hrvatskih branitelja te na Grobnici narodnih heroja na zagrebačkom groblju Mirogoj

S.Tomašević

Mesić primio veterane

Predsjednik Republike **Stjepan Mesić** primio je delegaciju Međunarodne konferencije ratnih veterana u kojoj su bili predsjednik Svjetske veteranske federacije **Datuk Abdul Hamid Ibrahim**, predsjednik Udruge hrvatskih dragovoljaca i veterana Domovinskog rata, general pukovnik u mirovini **Duro Dečak**, predsjednik Zajednice udruga hrvatskih ratnih veteranata, general bojnik u mirovini **Ivan Prodan** i predsjednik Komisije za međunarodne odnose Saveza antifašističkih boraca i antifašista Republike Hrvatske **mr. Ivan Fumić**.

Predsjednik Mesić istaknuo je kako su veterani najpozvaniji da govore o miru i sigurnosti, jer su sami iskusili strahote ratovanja te naglasio kako hrvatska država nastoji pružiti što kvalitetniju skrb ratnim veteranima.

ZA ŽIVOT DOSTOJAN ČOVJEKA

•Zajednička komemoracija hrvatskih, slovenskih i talijanskih antifašista

Članovi Udruge antifašističkih boraca i društva »Josip Broz Tito« iz Rijeke i ovog su studenog zajedno sa suborcima i antifašistima iz Slovenije i Italije kod spomen-kosturnice u talijanskom Gonarsu polaganjem vijenaca odali počast poginulim hrvatskim borcima i drugim stradalnicima iz II. svjetskog rata.

Na tom spomen-obilježju dostoјno su pohranjene i obilježene imenom i prezimenom i crvenom petokrakom urne od 450 poginulih u ratu ili ubijenih u tamošnjem fašističkom logoru.

Na komemoraciji je sudjelovao i potpredsjednik Hrvatskog sabora **Mate Arlović**, koji se u prigodnoj riječi posebno prisjetio velikog broja poginulih boraca iz čabarskog kraja. Arlovićevo i izlaganje drugih naših govornika na talijanski jezik prevodila je **Jovanka Bokorović**.

Pijetet žrtvama iskazali su i talijanski domaćini, župan Gonorsa, predstavnici Republike Slovenije i drugi sudionici skupa, što nas je još više osnažilo u čvrstom opredjeljenju da je život samo jedan i da se i danas moramo boriti da ga dostoјno proživi svaki čivjek.

Emilija Ivošević

Polaganje vijenaca na spomen-kosturnici

Među sudionicima bio je i potpredsjednik Mate Arlović

Ševa predstavio povijesnu knjigu

Uzbori za parlament, koji su pokazali da će Hrvatski sabor ostati »siromašniji« za neke koje bi se tamo rado kočoperili, ali su ih birači nepoznali. To se, primjerice, dogodilo s najčišćom strankom u Lijepoj našoj - Hrvatskom čistom strankom prava i nositeljem liste te stranke Lukom Podrugom. I u ovoj godini koristili smo njegove citate za obogaćivanje naše humorske i sad nam ga je žao što je ostao pod pragom. Naime, nije prešao izborni prag iako je silno napadao antifašiste, Josipa Broza, slavio 10. travnja dan NDH ističući da je to dan kojeg treba slaviti kao rođenje djeteta.

E, ali nije samo drug Podrug otpao, nego su još neki izgubljeni. Sjetimo se samo lucidnog »povjesničara« Ive Lončara koji je sa saborske govornice grmio da je Tito najveći zločinac u povijesti čovječanstva. I kad smo ga gledali onako bradatog s naočalama izgledao nam je kao početnik. Ali nismo mi bezobrazni pa da kažemo da je izgledao kao četnik. To nikako.

Žao nam je, naravno, i svenazočnog Slavena Letice, jer je i on počesto potirao napadajući Josipa Broza i NOB. I kod njega je bilo dosta materijala za ovu našu rubriku Umjesto homoreske.

Ali mi se ipak čini da je najveći materijalist ove godine bio pop don Živko Kustić - Jutarnje propovijedalo. On je imao najviše materijala koji smo koristili i citirali jer je redovito iskazivao puno »kršćanske ljubavi« prema antifašizmu. Evo, baš nedavno je naš don Živko prigovorio »malobrojnim titonostalgicarima što su iskoristili proslavu 60. obljetnice pripajanja Istre Republiци Hrvatskoj« i ocijenio da je njihovo ponašanje »teško nazvati ukusnim«.

Istru su »sačuvali hrvatski katolički svećenici glagoljaši. Kad su saveznici, pobjednici u Drugom svjetskom ratu, konačno odlučivali komu će Istra pripasti, glavnu su ulogu imali ti čuvari i svjedoci hrvatskoga jezika u tamošnjim župama«, kaže don Živko iznoseći originalno povijesno tumačenje. Jer ispada da su Istru oslobodili, zamislite, popovi, a ne narod i antifašistički borci. I sad nek mi netko kaže da pop Živko nije pun humora i da nije u stanju nasmijati mase pa i cijelu Istru odjednom.

I kako ga onda preskočiti kada ovako lijepo povijeno propovijeda lagano šireći mržnju i podjele među ljudima u Hrvatskoj i sve to zalijevajući svetom vodicom. Kada je Savez antifašističkih boraca i antifašista reagirao na taj propovijedni tekštic o Istri don Živko je odgovorio u svom stilu. Pa kaže on da nikad nijednom izjavom ili pisanjem »nije emitirao mržnju« među ljudima Hrvatske. A onda je dodao: »Neću ponavljati što najnovija istraživanja utvrđuju o partizanskom teroru i krvavim zločinima baš u Istri 1945.«. Tako don pop upotrebljava najnježnije riječi koje izazivaju puno lagane mržnjice. Možda bi don Živko i pjesmice mogao pisati upotrebljavajući birane pjesničke izraze poput »krvavih zločina«. Ali cilj njegove lirike o Titu i antifašistima i jest da izazove pozitivan emotivni doživljaj i kod Istrijana jer tako im može lakše objasniti kako su teško prošli s Titom. On to, naravno, bolje zna nego sami Istrijani pa to želi pretvoriti u dogmu. Sam don Živko je nedavno napisao: »Mi smo u Crkvi navikli i o dogmama glasno razmišljati, ne nijekati ih, ali promišljati ne bi li se mogle i bolje izreći«. Drugim riječima Tito i antifašisti su zločinci i to se ne može »nijekati« veća samo o tome »glasno razmišljati«. To je prava demokracija, koju propagira don Živkan i njegovi istomišljenici.

Eto zašto nam je drag naš don Živko. Ali ima još konkurenata glede takve književnosti. Moglo bi se reći da je dr. Zdravko Tomac i jači u toj vrsti stvaralaštva. U povijest će ući njegova pjesnička figura o zelenom zagrebačkom trgu odnosno parku kojeg je nadahnuto nazvao pišalištem.

No, dr. Tomac je upravo objavio još jednu knjigu pod naslovom »Tuđmanizam i mesićizam«. U toj knjizi, u kojoj pjevuši o politici u Hrvatskoj, kao gangama, gotovo »očinski« upozorava: »Ako se ne osvijestimo na vrijeme - prijeti nam rat križa i crvene zvijezde«. Pa kad čovjek pročita takvu tezu autora, koji je nekad tražio »crvenu nit«, nije teško zaključiti da ga ta crvena boja navodi na stvaralačko nadahnucće. E sad što je to ozbiljna namjera da se u hrvatskom demokratskom korpusu navijesti realna ratna opasnost može se opravdati, a ono Tomčevim emoti-

vnim doživljavanjem ljepote crvenoga i odanosti križu. Jer nekad je bio odan crvenoj zvijezdi petokraki, pa zašto ne bi sada mogao prijeći u drugi klub. Uostalom on je profesionalac.

Evo što o tome piše komentator »Novog lista«: »Teško je nabrojati sve metamorfoze Zdravka Tomca, najvećeg hrvatskog konvertita posljednjih pola stoljeća, dok od vjernika partije nije postao ništa manje ostrašenim katolikom. Od titoiste-staljiniste do tuđmaniste-antimesištice vodi jedan znatno deblji trag od niti koji nije nužno crvene boje, ali konstantno i nepodnošljivo smrdi«.

Bilo je zanimljivo kada je dr. Tomac tu svoju predizbornu knjižurinu predstavio na televiziji. Izabrao je i adekvatan program za kulturu - Malnarovu »Noćnu moru«. U objašnjavanju knjige pomagao mu je i Ševa, apsolutno primjereni komentator za takva povijesna djela i za takve povijesne autore. Rijetko se kad Tomac našao u toliko sebi ravnom i primjerenom intelektualnom društvu kao tog trena. Tim više što im se u emisiji na predstavljanju doktorske knjige pridružio i dr. Slaven Letica. Kako su samo Ševa, Laki, Tomac, Letica i Jaran komentirali zbivanja i teme kojima je Tomac »razgolito« Mesića te nježnošću i svojstvenom mudrošću opisao Tuđmana.

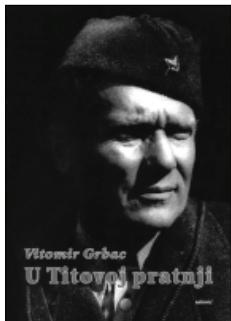
Po njemu, pet načela mesićizma su: »osobno kršenje Ustava«, »primjena dvostrukih kriterija ponašanja«, »svjesno laganje i prikazivanje laži kao istine«, »prikrivanje osobnih mana i nedostatak dosjekama i vicevima«, »korištenje dopuštenih i nedopuštenih, moralnih i nemoralnih sredstava radi ostvarivanja političke karijere i svojih interesa«.

Vjerojatno bi se ove osobine mesićizma mogle primijeniti i na opću ocjenu Tomčeve knjige. Tko bi znanstvenije, mudrije i s više nepodnošljivosti, mogao opisati predsjednika Mesića od veleumnog Tomca. A i Tomac je nekad bio kandidat za predsjednika, ali je ostao pod pragom. Poražen baš od Mesića. Obzirom da je bio nokautiran, možda su posljedice trajne prirode pa je zbog toga i tekst ove knjige ovakav kakav je.

Prema reakcijama u »Noćnoj mori«, izgleda da u knjizi nedostaje i dio koji se odnosi na možda potrebnu psihonalizu i Tomacizma.

NOVE KNJIGE

Vitomir Grbac
U TITOVOJ PRATNJI

Vitomir Grbac napisao je desetke stručnih i znanstvenih radova objavljenih u raznim novinama i časopisima. Objavio je nekoliko veoma uspješnih recenzija povijesnih radova na temu NOB-e; i bio promotor raznih izdanja. Uspješno se bavio novinarstvom, prvenstveno kao vojno-politički komentator. U svibnju 1942. godine odlazi u partizane. Svoj ratni put, s nepunih 16 godina, počeo je u Kastavskoj četi bataljuna »Vladimir Gortan«, Drugog primorsko-goranskog partizanskog odreda. Stjecajem ratnih okolnosti, promjenio je mnoge jedinice. Oko osam ratnih mjeseci bio je borac Pratećeg bataljuna Vrhovnog štaba.

Sadržaj ove knjige morao bi se uvjetno podijeliti u tri dijela. Prvo, ustanak i razvoj antifašističke borbe u Primorju i Gorskom kotaru do jeseni 1942. godine. Drugo, udarna tema je poglavljje: U Titovojoj pratnji, koje sadrži i dvije najteže bitke NOR-a – one na Neretvi i Sutjesci, i treće poglavlje opisuje nastavak ratovanja u istočnoj Bosni. Knjiga je pisana na osnovu osobnih sjećanja autora i sjećanja njegovih suboraca, arhivske građe i literature. Pisana je za široki krug čitalaca, pa nije opterećena znanstvenim bilješkama. Knjiga, dakle, nema pretenzije znanstvenog rada, mada joj se ne može osporiti i znanstvena vrijednost.

- Ovo je moja iskrena priča o našem antifašističkom i oslobođilačkom ratu bez ikakvih dodavanja i oduzimanja. Tako sam ga ja doživljavao sudjelujući u njemu od svoje 16. do 19. godine – piše mr. Vitomir Grbac u zaključku svoje knjige. – Istina, to je samo djelić priče, jer za cijelu ratnu priču trebalo bi više tomova. Posebna mi je čast što je upravo mene zapalo da tijekom rata, čitavih osam mjeseci, budem u Titovojoj pratnji, u vrijeme najtežih i njadramatičnijih bitaka, onih na Neretvi i

Sutjesci. Uz najistaknutijeg antifašističkog borca i legendarnog komandanta Josipa Broza Tita...

Ova knjiga središnjom temom posvećena je Titu kao vojniku, tvorcu snažne oružane sile u veoma složenim i specifičnim uvjetima. Nitko od nas nema iluzija da se mogu vratiti Titova vremena, ali to ne znači da nije vrijedno raditi na očuvanju lika i djela tog neponovljivog čovjeka, humanista, vojskovođe i državnika. »Ponosan sam na svoj doprinos u osnivanju Društva »Josip Broz Tito« u Rijeci i što sam bio njegov prvi predsjednik, a sada počasni predsjednik«, ističe Grbac.

B. M.

Josip Majski
ZLOČIN KOJI TRAJE

Iz davač »Razlog d.o.o.« objavio je drugo izdanje knjige Zločin koji traje (istina o zločinima u selima Cetinske krajine 1944.). U biografiji autora Jozе Božina Akra-

pa-Majskog navodi se da je rođen u Voštanima, Cetinska krajina, gdje je doživio pokolj njegove obitelji i mnogih mještana 29. ožujka 1944. godine. Završio je elektrotehniku u Ljubljani gdje je radio na odgovornim dužnostima u nekoliko poduzeća. Objavio je veći broj radova s područja kibernetike i upriva tehnologije na vrijednosne sustave.

Nakon šezdesetak godina ovo je do sada prvo i jedino pisano svjedočanstvo nekog tko je preživio strijeljanje u selu Voštane. Autor nije povjesničar nego čovjek koji se bavi egzaktnim znanostima, pa svoja saznanja i tvrdnje ne ispisuje u svojstvu nekog historičara, već kao svjedok i kao pojedinac koji u sebi cijelog života nosi sjećanje na tragediju svojih najbližih. Zapanjuje, međutim, činjenica da se nitko ne bavi tim zločinom i ne pita kako je do njega došlo. Svake se godine 29. ožujka održavaju mise zadušnice za ubijene. I vrijeme prolazi bez spoznaje o uzrocima i počiniocima zločina. Nove generacije ne znaju tko je to i zašto učinio ili im se o tome serviraju laži.

- Moja je moralna obveza da na vjerodostojan način pokušam iznijeti

mlađim naraštajima, a i povjesničarima, istinu o zločinima koji su počinjeni 28. i 29. ožujka 1944. godine u sedam sela istočnog dijela Cetinske krajine – piše u knjizi Josip Majski. – Izvršitelji zločina bili su pripadnici SS divizije »Prinz Eugen«, sastavljene uglavnom od folksdojčera iz Banata, Srijema i drugih prostora bivše Jugoslavije, uz suradnju ustaške legije 369. divizije, tzv. »vražje divizije«. Tih je dana u sedam sela istočnog dijela Cetinske krajine: Krvodolu, Podlima, dijelu sela Otok (obitelji Milanović i Litre), Rudi, Ljutu, Rožama (šest obitelji Varvodića) i Voštanima pobijeno oko 1800 žitelja. Tim žrtvama treba dodati i žrtve iz morskog sela Dolac Donji (u tadašnjoj općini Omiš) u kojem je 26. ožujka 1944. godine pobijeno 275 žena, djece i staraca, kao i žrtve u selu Humac, na otoku Braču (gdje su bili pobijeni svi muškarci stariji od 14 godina).

Ako se detaljno ne rasvjetli zločin u selima Cetinske krajine 1944. godine, stvorit će se uvjeti za moguće nove tragedije, smatra autor knjige. »Bojim se da se pričom da su taj zločin počinili partizani, presvučeni u njemačke uniforme, a zatim i pričom da su ga počinili četnici (Srbi), sije novo sjeme mržnje za neke moguće nove ratove na ovim prostorima«, kaže Josip Majski.

B. M.

Karel Kosík

O DILEMAMA SUVREMENE POVIJESTI

U izdanju Razloga d.o.o. izašla je knjiga Karela Kosíka (najprevodenijeg češkog filozofa 20. stoljeća) O dilemama svremene povijesti. Izbor tekstova i prijevod potpisuje Ante Lešaja a recen-

zenti su Milan Kangrga i Rade Kalanj.

Karel Kosík (1926-2003), u posljednjem desetljeću 20. stoljeća je vrlo jasno i dosljedno svom »filozofskom credu«, u brojnim esejima sistematski demistificirao dominantne ideološke konstrukcije i destruktivnu prirodu svremene buržoazije, kojoj te ideološke konstrukcije i služe. Bio je, među ostalim i stalni suradnik časopisa

Hrvatska ljevica (glavni urednik dr. Stipe Švar) u kojoj su objavljeni njegovi brojni eseji. Karel Kosik poznat je našoj – naročito filozofskoj – čitalačkoj publici prije svega po svom glavnem filozofskom djelu *Dijalektika konkretnoga*. Također, znan je što je jedan od aktivnih sudionika »Korčulanske ljetne škole« i jedan od članova Redakcijskog savjeta časopisa *Praxis* i suradnik tog časopisa.

Što se pak tiče njegovih tekstova u ovoj knjizi, koje je brižno i s velikim poznavanjem sakupio prevodilac Ante Lešaja, treba prije svega reći ovo: svojom kritičnošću, intelektualnim poštenjem i visokom misaonim dosljednošću, sa zavidnom filozofskom

dubinom uočavanja bitnih problema naše suvremenosti i sadašnjosti, kako ističe recenzent Milan Kangrga, Karel Kosik je već u onim tmurnim i tužnim staljinističkim vremenima i teškim uvjetima života uopće, prije tzv. *Praškog proljeća* (1968), »postao jedan od glavnih protagonisti otpora svemu retrogradnom, nazadnom, reakcionarnom i tada kontrarevolucionarnom, što je dolazilo od strane staljinističkog despotizma i mračnjaštva na svim područjima života«. I sam aktivni sudionik tog otpora sovjetskoj okupaciji Čehoslovačke 1968. godine, Kosik je najprije bio uhapšen, a onda mu je policija upala u kuću i odnijela više od tisuću stranica gotovih i za

tisak pripremljenih rukopisa, a on je tada izbačen sa svog radnog mjesta sveučilišnog profesora, te je svoju obitelj izdržavao radom na pumpnoj benzinskoj stanici. Tek nakon pada staljinizma Kosik doživljava bar djelomičnu rehabilitaciju i satisfakciju, kao i zasluzno priznanje, što je, doduše, trajalo nepunih trinaest godina, do prerane smrti 2003. godine.

Bogatstvo problema o kojima Kosik u ovoj knjizi raspravlja, a koji se i njega osobno najdublje životno tiču kao intelektualca *par excellence*, gotovo je nepregledno, te izaziva iskreno divljenje svojom produbljenom kritičnošću i duhovitošću.

B. M.

Promocije

• Autor je dao iznimno uspješni prikaz višestoljetnog života sela Bujavica u pakračkom području – rekao je prof. dr. Petar Strčić, član HAZU na predstavljanju nove knjige Gligorija Gliša Savića

Najnovijom knjigom »Prošlost koja se ponavlja«, Gligorije Glišo Savić na predstavlja publicističku djelatnost posvećenu svom zavičaju. Na predstavljanju knjige govorili su akademik dr. Petar Strčić, predsjednica SABA RH dr. Vesna Čulinović-Konstatinović i predsjednik Komisije za očuvanje tradicija NOB-a pri SABA RH Ante Magić, te autor Gligorije Glišo Savić. Nakladnik je Grafocentar Zagreb, recenzenti akademik prof. dr. Petar Strčić i mr. Ema Derosi-Bjelajac.

- Autor je dao iznimno uspješni prikaz višestoljetnog života sela Bujavica u pakračkom području. S obzirom na tragedije koje je selo doživljavalo, naselje je i karakterističan primjer života znatnog dijela Hrvatske, napose seoskog prostora. Autorov pristup temi i materiji je prikladan, drži se znanstvenih običaja i uobičajenih metoda znanstvenog i stručnog rada, te ima svoju znatnu ulogu u dosadašnjem i budućem razvoju hrvatske znanosti, napose povjesne, ali i demografske, političke, vojne, gospodarstvene i druge – istaknuo je, među ostalim, akademik Petar Strčić.

Tema je zaista osjetljiva, napose u nacionalnome obzoru nedavne prošlosti, no, autor je izbjegao »povjesne« zamke, pa je usprkos očitim strašnim tragedijama koje su selo zahvatile u 40-im i 90-im godinama 20. stoljeća održao i sačuvaо visoki, korektan, stručni i znanstveni pristup materiji. Djelo

PROŠLOST KOJA SE PONAVLJA

je u mnogočemu izvorno, pa i u tome kad se uspoređuje s drugim, sličnim radovima koji se pojavljuju u nas. »Smatram da je to primjer kako pristupati vrlo složenim povijesnim, napose međunarodnim temama, pa, uvjeren sam, bit će zanimljivo i korisno i široj hrvatskoj, ali i inozemnoj javnosti. Stoga je sasvim opravdana društvena potreba za objavljivanjem ovog rukopisa«, kazao je akademik Strčić.

Mr. Ema Derosi-Bjelajac, recenzentica knjige primjetila je kako je ovdje riječ o monografiji jednog naselja, Savićevog rodnog mjesta, zanimljivog po povijesnim zbivanjima u kojima su – nakon višekratnih razaranja i paljenja – njegovi živi stanovnici uvijek ponovo nastojali obnavljati život. U knjizi je dat presjek prijelomnih zbivanja u užem i širem okruženju pakračkog kraja i Zapadnoj Slavoniji.

Od događaja novije povijesti posebna je pažnja posvećena prikazu dvaju razdoblja: razdoblju 1941-1987., te zbivanjima koja su

obilježila raspad Jugoslavije i s tim povezane događaje 1991-1992. godine. Ovom svojom najnovijom knjigom Glišo Savić potvrdio se definitivno kao autor koji nam, na znanstveno utemeljen način, pomaže da bolje upoznamo i lakše shvatimo burnu povijest pakračkog kraja i njegove šire okoline. »*Tko god se ubuduće bude bavio tom tematikom, naći će u Savićevoj knjizi bogat i koristan izvor informacija, što se posebno može reći za poglavlja novije prošlosti toga kraja*«, ustvrdila je Ema Derosi-Bjelajac.

- Ovo je priča o povijesti naselja preko čije su se sudbine prelimali svi važniji događaji u povijesti pakračkog kraja, i gotovo cijele Zapadne Slavonije – kazao je autor Gligorije Glišo Savić. – Najvažnije u cijeloj priči je saznanje da su Bujavčani strpljivo podnijeli iskušenja kojima su bili izloženi godinama. Zahvaljujući njima, Bujavica ovih dana ponovo niče iz pepela, kao što je to činila i u prošlosti najmanje dvaput: nakon 1691. i 1945. godine.

B. M.

Detalj s predstavljanja knjige Gliša Savića

snimic: Z. Hercog

ZAVJET BANIJSKIH PARTIZANA

♦Komemorativni skup u povodu 66. obljetnice polaganja prve partizanske zakletve

Usrcu Šamarice (Zrinska gora), na Čavić brdu, kod spomen-obilježja, ZUABA Sisačko-moslavačke županije i UABA Petrinje, upriličili su komemorativnu svečanost u povodu 66. obljetnice polaganja prve partizanske zakletve banijskih i sisačkih partizana. Položeni su vijenci i cvijeće, zapaljene svijeće te evocirana sjećanja na taj povijesni čin.

Na skupu su govorili Živko Juzbašić, sudionik polaganja prve partizanske zakletve, Adam Dupalo, banijski prvorazvodnik i Gabrijel Malović, član Predsjedništva SABA RH i predsjednik ZUABA Sisačko-moslavačke županije. Tekst prve partizanske zakletve što ju je napisao Marko Orešković, pročitao je Joso Fakčević, predsjednik Udruga antifašističkih boraca i antifašista Petrinje. Među dvjestotinjak antifašističkih boraca i poklonika antifašizma, komemorativnom

skupu prisustvovali su i Pero Vučinić, predsjednik Sekcije 7. banijske udarne divizije SABA RH, Đuro Kalanja, tajnik UABA

nastupili su članovi KUD »Prosvjeta« iz Dvora.

Kažimo da je oružani ustanak na Baniji otpočeo sredinom 1941. godine akcijama Sisačkog partizanskog odreda i partizanskih grupa. Krajem srpnja formirana su još četiri odreda. U studenome je osnovan CK KP Hrvatske za Baniju, a u prosincu *Banijski NOP odred*. U svom bijesu i nemoći protiv ustanika, njemačke i ustaško-domobranske snage palile su čitava sela na Baniji, vršili masovna ubojstva i odvodili stanovništvo u logore. Od rujna 1942. godine do lipnja 1943. godine formirano je pet banijskih brigada. Na Baniji je radio CK KP Hrvatske, Glavni

snimio: Z. Herceg

Živko Juzbašić evocirao je sjećanja o polaganju zakletve

Petrinje, Zvonko Belošević, predsjednik Skupštine Sisačko-moslavačke županije i Darinko Dumbović, dogradonačelnik Petrinje. U kulturno-umjetničkom programu

štab NOV i PO Hrvatske, ZAVNOH... Banija je bila baza za prihvrat novih boraca iz Zagreba i Posavine, veza između Moslavine i Slavonije za Kordun i Liku.

B. M.

Tradicije

POČAST PALIM SUBORCIMA

♦Sekcija 34. udarne divizije organizirala je obilazak spomen područja podignutim u slavu palim borcima

Uorganizaciji Sekcije 34. udarne divizije preživjeli borci i poklonici antifašizma pohodili su Baniju, Kordun i Žumberak. Na svim spomen-obilježjima položeni su vijenci i cvijeće te zapaljene svijeće, evocirana sjećanja na borbeni put jedinice i odata počast palim borcima. O iscrpljujućim borbama u kojima su borci vodili s nadmoćnjim neprijateljskim snagama govorili su, među ostalim Nikola Pavlačić Mika, član savjeta SABA RH i Slavica Kanić Detelić u ime Sekcije koja njeguje i razvija tradicije 34. udarne divizije.

Sudionici pohoda obišli su i zapušteni spomenik palim borcima u Žažini (Banija). Vijence su položili Branko Božić, Dragica Lovreković i Vid Vlahović. Neprijateljsko uporište Žažinu nisu uspjeli razbiti u dva navrata *Karlovačka brigada*, potom 1. brigada 8. divizije i treći put brigada *Franjo Ogulinac Seljo*. Padom mraka,

2. veljače 1945. godine, brigada Franjo Ogulinac Seljo napala je uporište Žažinu. Neprijatelj je odgovorio žilavom obranom.

redbom GŠ Hrvatske od 30. siječnja 1944. godine u Žumberku od omladinske brigade *Joža Vlahović*, brigade *Franjo Ogulinac Seljo*, Žumberačkog i Turopoljsko-posavskog NOP odreda. Bila je u sastavu 4. korpusa i djelovala na području Žumberka, Pokuplja, Turopolja i u sjevernim dijelovima Korduna i Banje. Iz sastava 34. divizije izašla je 1. svibnja 1944. godine omladinska brigada *Joža Vlahović*, a ušla *Karlovačka brigada*. U srpnju je u njen sastav ušao *Karlovački NOP odred*, 27. kolovoza od Žumberačkog NOP odreda formirana je Žumberačka brigada, u drugoj polovici rujna formiran je i Samoborsko-jaskanski NOP odred. Naredbom GŠH od

31. prosinca 1944. godine, 34. divizija je proglašena udarnom. U njen sastav ušao je 22. veljače 1945. godine i Posavski NOP odred 10. korpusa NOV Hrvatske.

B. M.

Skupina sudionika pohoda ispred spomenika u Žažini

U borbama za likvidaciju uporišta u Žažini, brigada je pretrpjela najteže gubitke na svom ratnom putu. Iz stroja je izbačeno 185 boraca (44 poginulo i 141 ranjeno). Tridesetčetvrta divizija formirana je na

LABIN

Na mjestu kod Tonci podno Labina, gdje je 11. rujna prije 64 godine u borbi protiv nacista poginulo 43 ustanika, održana je prigodna komemoracija. Osim predstavnika Grada Labina i Udruge antifašističkih boraca Labina, komemoraciji su prisustvovali i učenici labinske Srednje škole, za koje je održan sat povijesti.

Prije 64 godine, grupa mladih Labinjana, čuvši da se gradu približava kolona njemačkih vojnika, bez razmišljanja je krenula u zasjedu u kojoj je njih 43 nažalost ostavilo svoje živote, što ovaj događaj svrstava među najplemenitije u labinskoj tisućuljetnoj povijesti.

N.F.

Komemoraciji su prisustvovali i učesnici labinske Srednje škole, za koje je održan sat povijesti

ĐURĐEVAC

Gradonačelnik Đurđevca **Mladen Roštan** otkrio reljefnu bistu i spomen-ploču **Mihovilu Pavleku Miškini** i to povodom 120. obljetnice njegova rođenja. Bista i spomen-ploča postavljene su na pročelju zgrade gdje je pred 63 godine osnovana Podravska brigada Mihovila Pavleka Miškine, borca za socijalnu pravdu i sudionika NOP-a. Reljef u bronci izradio je akademski slikar i kipar iz Zagreba **Josip Fluksi**, a na zahtjev predstavnika Grada Đurđevca. Osim biste, uz ploču kojuje 1957. godine postavio Savez boraca NOR-a Đurđevac, sada će stajati i spomen-ploča s natpisom - Za svojom zvezdom je hodil, žohkega pehara ponopot pil, a pesnik i pun-

tarje bil- koji najbolje u najkraćim crtama opisuje tog velikog čovjeka. Otkrivanju je prisustvovao i dožupan Koprivničko-križevačke županije **Vjekoslav Flamaceta** te predsjednik đurđevačke organizacije Saveza antifašističkih boraca **Ivan Žufar**. Svečanost otkrivanja spomenika nastavljena je u đurđevačkoj Gradskoj knjižnici recitalom Miškinih tekstova koji su pripremili đurđevački gimnazijalci. O njegovu životu i djelima govorio gimnazijski profesor **Zdravko Seleš** te gradonačelnik **Roštan**, a posjetitelji su mogli razgledati i dokumentarnu izložbu posvećenu tome pjesniku.

G.P.

Odavanje počasti pjesniku i sudioniku NOP-a

PAZIN

Nakon bombardiranja grada, 4. listopada 1943. godine njemačke trupe u sklopu Rommelove ofenzive ušle su u Pazin, čime je nestala u rujnu izvorena sloboda. U ne-ravnopravnoj borbi s okupatorom poginuo je velik broj branitelja Pazina i Pazinštine, a uslijedili su nacistički zločini nad civilnim stanovništvom unutrašnje Istre.

U spomen na stradale borce, na spomeniku na vjekovnom ulazu u grad - Štranjgi - članovi pazinske podružnice Udruge antifašističkih boraca Hrvatske položili su cvijeće. Minuti šutnje za stradale partizane i civile prethodio je govor tajnika pazinskog UAB-a **Josipa Čusa**, koji je istaknuo važnost obilježavanja događaja iz NOB-e, a najavio je i polaganje vjenaca u Semiću i Zabrežanima.

G.I.

X X X

U dolcu pokraj crkve Sv. Ivana i Pavla nedaleko od mjesta Zabrežani u Pazinskom polju mještani i antifašistički borci odali su počast šezdesetčetvorici svojih sumještana koji su na tom mjestu ubijeni u njemačkoj ofenzivi od 4. do 7. listopada 1943. godine. Nakon mise, cvijeće na spomenik položili su pazinski gradonačelnik **Neven Rimanc**, predstavnik boraca **Anton Dušan** i predsjednik Mjesnog odbora Zabrežani **Valter Žgrablić**.

O potresnim događajima iz listopada 1943. govorio je Valter Žgrablić, podsjetivši da je fašističko ludilo tada odnijelo mnoge

nevne živote i donijelo tragediju brojnim obiteljima iz Pazina, te sela Mečari, Foškići, Trošti, Drndići, Pariži, Gajmoviti, Kašćergani, Šajini i Zabrežani.

I.G.

Počast žrtvama pokolja iz 1943. godine

POREČ

Članovi Društva »Josip Broz Tito« iz Banja Luke sredinom listopada posjetili su Nacionalni park Brijuni i Pulu. Bili su i gosti Društva »Tito« iz Poreča.

Pored medusobnog upoznavanja, ovo je bila prilika i za razmjenu iskustava u dosadašnjem radu i dogovora oko narednih druženja.

M. Matošević

Druženje članova banjalučkog i porečkog društva »Tito«

PULA

Komemoracijama i polaganjem vijenaca uz spomenike u Puli i Podbermu obilježena je 78. obljetnica strijeljanja istarskog antifašista **Vladimira Gortana**. Na mjestu pogubljenja u Gortanovoju uvali uz članove Udruge antifašističkih boraca Pule i gradskog pročelnika odjela za lokalnu samoupravu **Vinka Kneza**, komemoraciji su prisustvovali i učenici Osnovne škole Stoja, koja je nekad nosila Gortanovo ime, te mu odali počast minutom šutnje.

Tajnik pulskog UAB-a **Livio Blasković** podsjetio je daje Gortan pripadao ilegalnoj organizaciji osnovanoj u Gorici pod skraćenim imenom TIGR (Trst - Istra - Gorica - Rijeka), koja se opirala fašizmu i zauzimala za sjedinjenje Istre, Slovenskog primorja i Rijeke Jugoslaviji. Na oružani sukob u kojem je ta skupina u ožujku 1929. godine htjela spriječiti odlazak na izbole koje su organizirali fašisti, podsjetili su se i sudionici komemoracije uz podberamski

spomenik gdje leže Gortanovi posmrtni ostaci. U tadašnjoj je pucnjavi jedna osoba poginula. Gortan je uhvaćen u bijegu i mučen, a specijalni sud osudio ga je na smrt strijeljanjem ne bi li tako zastrašio protivnike režima, posebice istarske Hrvate.

Na komemoraciji uz podberamski spomenik predsjednik pazinske Udruge antifašističkih boraca **Miljenko Benčić** istaknuo je da je Gortan postao simbol otpora i nepokorenosti naroda Istre te dodata da ne postoji alternativa antifašizmu na kojem se temelji i Europska unija.

G.I.

Polaganje vijenca u Gortanovoj uvali

RIJEKA

U udruzi antifašističkih boraca i antifašta Rijeka predstavljena je knjiga »Djeca zbjega« autora **Ante Božanića**, podnaslovljena romanom o El Shatlu, kompleksu izbjegličkih logora u Africi gdje je izbjegao značajan broj ovoprostornih civila po okupaciji Dalmacije u Drugom svjetskom ratu.

O knjizi stručno je govorio **dr Dinka Zorović** ustvrdivši da događaji nisu ispri-povijedani apsolutno faktografski, jer da bi takav način polučio dosadu, već kroz prizmu nekoliko djece čiji se životni put prati u većem vremenskom odsječku. Roman je to, prema Zoroviću, zapravo epopeja jednog vremena. Autor je govorio o povijesnim okolnostima zbjega više desetaka tisuća ljudi, ali i o poticaju pisanju knjige.

Uz pozdravne govore predsjednika UABA-e **Dinka Tamaruta** te **Drage Kordića**, skupu se obratio i **Milan Zagorac** u ime izdavača knjige.

R.I.

X X X

Članovi riječkog društva »Josip Broz Tito« iz ogranka Zamet posjetili su krajem rujna Kozaru, gdje im je domaćin bilo istoimeno društvo iz Banja Luke na čelu s predsjednikom **Mirkom Rocom**. Upoznali smo se s povijesnim događajima na Kozari za vrijeme II. svjetskog rata o čemu nam je govorio kustos **Mirko Macanović**. Razgledali smo memorijalni kompleks kojem je autor kipar **Dušan Džamonja**, kao i na tom mjestu postavljene biste nekoliko narodnih heroja. U pratnji domaćina, s kojima je

druženje bilo sručano, pa smo zaplesali i »Kozaračko kolo«, bili smo i na Ban-brdu i razgledali poznati spomenik koji je izradio kipar **Antun Augustinić**. Kao i slični raniji posjeti mjestima značajnim za našu NOB, i ovaj će nam susret upotpuniti sjećanja na slavne dane naše oslobođilačke borbe.

Emilija Ivošević

Zajednički snimak Riječana i Banjalučana

OMIŠ

Komemorativnim skupom i svetom misom u srednjopoljičkom mjestu Gata je obilježena 65. godišnjica pokolja koji su u tom mjestu počinili četnici predvođeni zloglasnim popom Đujićem. Samo u jednom danu u Gatima i susjednom Čištu četnici su ubili 96 nevinih mještana, uglavnom žene, djece i staraca, pri čemu je najmlađa žrtva imala tek devet mjeseci. Nazočnima su se obratili i jedan od preživjelih **Andrija Pivčević**, gradonačelnik Omiša **Ivan Škarić** te splitsko-dalmatinski dožupan **Luka Brčić**. U prigodnom programu nastupili su učenici mjesne OŠ »1. listopada 1942.«.

V.V.

ROVINJ

Sljedeće bi godine, uz 65. obljetnicu rujanskih događanja, Kresini, Šaine i Brgudac trebali biti proglašeni spomen-područjima, čime bi se posebno obilježila mjesta na kojima je u Drugom svjetskom ratu stradalo civilno stanovništvo. To je na komemoraciji palim žrtvama sela Kresini pred kosturnicom rekao član predsjedništva Saveza antifašističke borbe Rovinjskine **Romano Božac** i podsjetio na 7. listopada 1943. godine, kada je u svirepom masakru nastradal 57 nenaoružanih mještana sela Kresini. To je listopadsko poslijepodne, odnosno zadnji dan ofenzive jedna njemačka jedinica iskoristila za iživljavanje nad stanovništvom.

Najviše je stradalo žena, staraca i djece. Najmlađa je žrtva bila šestomjesečna **Andelina Kresina**, a **Ivan Rovis**, najstariji nastradali, imao je 91 godinu.

Prisutnima se obratio i predsjednik SAB-a Rovinjskine **Drago Pulić**, a polaganju vijenaca prisustvovao je i predsjednik

Općinskog vijeća Žminja **Josip Pamić**. Tom je prigodom uz spomen-ploču posađen bor. Osim u Kresinama, delegacija je položila vijence i na spomen-ploču u Ceru, gdje je 5. listopada živote dalo 10 ljudi, te u Grizilima, gdje je 6. listopada streljano njih 28.

I.G.

Pred kosturnicom žrtvama rujanskih događaja

ZADAR

Udruga ratnih i vojnih invalida grada Zadra nastavlja aktivan rad na njegovanju revolucionarnih tradicija. Do sada je svojim članovima i borcima NOR-a, antifašistima i omladini Zadarske županije organizirala 16 raznih izleta na povijesna i druga značajna mjesta. Zadnji izlet održan je 13. listopada, kada je 60 izletnika posjetilo Jasenovac. Položen je vijenac na »Kameni cvijet« i odana počast žrtvama.

Za 2008. godinu Udruga planira organizirati posjete Kući cvijeća, grobu Josipa Broza Tita i grobu Neznanog junaka na Avali u Beogradu. Drugi izlet kretat će se putevima revolucije: Zadar-Drvar-Jajce-Kozara-Bihać-Zadar.

Mate Grubiša

Zadarski antifašisti kod jasenovačkog »Cvijeta«

KARLOVAC

Uz dugo očekivano izdavanje monografije o spomeničkoj baštini iz 2. svjetskog rata, jedna je od najvažnijih aktivnosti Saveza antifašista i antifašističkih boraca Karlovačke županije i osnivanje radne skupine koja će razgovarati sa svim udrugama proisteklim Iz Domovinskog rata. Na sve naše pozive za suradnjom hrvatski se branitelji ne odazivaju, a svoje su aktivnosti vezali isključivo uz udrugu Hrvatski domobran. Zašto? Vrijeme je da, ustanovimo što je posrijedi - kazao je **Martin Jendrašić**, predsjednik županijskoga Saveza antifašista i antifašističkih boraca. Jendrašić je najavio i osnivanje udruge antifašista za grad Slunj, ali i gašenjem lasinjskog ogranka jer on već tri godine nema nikakvih aktivnosti. **V.K.**

Sastanak karlovačkih antifašista

ČAZMA

Udruga antifašističkih boraca i antifašista grada Čazme u Andigolama - »Maloj Bosni« kako su su je za rata nazivali - organizirala je obilježavanje 64. obljetnice formiranja Prve moslavačke brigade. Obilježavanju i druženju prisustvovalo je oko stotinjak članova UABA Moslavačke regije i Zagrebačke županije.

O formiranju brigade i drugih moslavačkih partizanskih jedinica i NOB-i u Moslavini nadahnuto je govorio mlađi profesor povijesti **Tomislav Boršić** iz Novoselca, rekavši uz ostalo da je ta tema bila i njegov diplomski rad. Nazočne je u ime preživjelih boraca i pripadnika brigade pozdravila **Zdenka Brčić**, predsjednica Sekcije 33. divizije.

Branko Čanković

OSIJEK

U povodu 63. godišnjice oslobođenja Subotice od fašizma predstavnici Zajednice antifašističkih udruga Osječko-baranjske županije tradicionalno su sredinom listopada sudjelovali na svečanostima u tom vojvođanskem gradu dajući potporu re-

gionalnoj suradnji i zajedništu u očuvanju antifašističkih tekovina. U duhu tradicije NOB-e i međunarodne tolerancije ovom se prigodom govorilo i pjevalo na jezicima multietničke Vojvodine - mađarskom, srpskom, hrvatskom i ruskom.

Osim prijema gradonačelnika za okupljene antifašiste, svečane sjednice, odavanja počasti žrtvama fašizma i poginulima u operaciji oslobođenja grada, na središnjem gradskom trgu priređen je bogat kulturno-umjetnički program. O borbama za oslobođenje grada govorio je predsjednik subotičke organizacije antifašističkih boraca **Vladimir Večić**, a počast oslobođiteljima polaganjem vjenaca odala je i delegacija SABA RH i Osječko-baranjske županije.

P. Matic

METKOVIĆ

Udruga antifašističkih boraca i antifašista Dubrovnika u Metkoviću je organizirala prigodnu komemoraciju u povodu 63. obljetnice oslobođenja južne Dalmacije od fašističke okupacije. Na komemoraciji su bili županica **Mira Suconić** i dožupan **Ivo Karamatić** te predstavnici HNS-a i SDP-a iz Županije, a pridružile su im se udruge ABA s Korčule, Ploča, Mljetu i Pelješcu. Skup se održao u Gradskom parku Ispred spomenika žrtvama II. svjetskog rata, a prisutne je u ime Grada Metkovića pozdravio gradonačelnik **Stipe Gabrić Jambo**. Uz prigodan program, položeni su vijenci na spomenik u parku te na spomenik poginulim braniteljima iz Domovinskog rata na metkovskoj rivi. Održana je i osnivačka skupština Udruge antifašističkih boraca i antifašista Metkovića, a predsjednik je postao **Slobodan Volarević**.

V.D.

Komemoracija je održana u Gradskom parku

OPUZEN

U ratu porušen i miniran spomenik narodnom heroju **Stjepanu Filipoviću** uskoro bi ponovno trebao biti postavljen u Opuzenu. Gradska se vlast obvezala pronaći novu lokaciju jer je na prostoru nekadašnjeg spomen-

kompleksa planirana i djelomično sagrađena poslovno-poduzetnička zona. Međutim, sporno je mjesto novog spomenika. Jedni smatraju ga treba postaviti u parku pokraj osnovne škole, a SDP je za povratak na izvorno mjesto uz magistralu.

J.L.

SINJ

Izaslanstvo Grada Sinja s gradonačelnikom **Nikolom Tomasevićem** i **Mišom Vareninom**, predsjednikom Gradskog vijeća, je zajedno s delegacijama SAB-a i SDP-a položila vjenac na središnju spomen-kosturnicu u Gradskom parku. Povod je 63. godišnjica antifašističkog oslobođenja Sinja

S.D.

VRGORAC

U povodu 63. obljetnice oslobođenja Vrgorca - 24. listopada 1944. godine vrgorački antifašisti su na spomen-kosturnicu na Maskari položili vjenac. **Slavoljub Maršić**, tajnik Udruge antifašista, tom prigodom je podsjetio na doprinos 3200 sudionika NOB-a iz vrgoračkog kraja u oslobođenju zemlje.

M.I.

DUGO SELO

Udruga antifašista i antifašističkih boraca Dugog Sela, općina Brckovljani i Rugvica izabrala je novo vodstvo. Dosadašnjeg predsjednika **Ivana Vranića** zamijenio je **Janko Filipović**, njegovom zamjenicom postala je **Zlata Vranić Paruž**, tajnicom **Zdenka Turčinac**, a predsjednikom Nadzornog Odbora **Jasminka Kokot Bambić**. Na skupštini je rečeno da je u proteklom mandatu u Udrugu primljeno 13 članova, uglavnom mlađih osoba, a kao glavna odrednica budućeg rada naznačena nužnost upoznavanja mlađih s antifašističkim idejama i zalaganje za istinsko tumačenje cijelovite hrvatske povijesti.

V.J.

PLAŠKI

Sedam brončanih partizanskih kapa ukrao je u razdoblju između 18. listopada i 8. studenoga nepoznati počinitelj, ili više njih, s betonskog spomenika NOB-u u mjestu Janja Gora. Materijalna se šteta procjenjuje na oko 2000 kuna, a pretpostavlja se da je i ovaj spomenik stradao od »trgovaca« sekundarnim metalom. U posljednje vrijeme u Karlovačkoj županiji na meti lopova su vrlo često različiti predmeti od vrijednih metalova poput bakra, bronce i sličnog, koji se mogu prodati u specijaliziranim otkupnim stanicama.

V.L.

IN MEMORIAM

ANTE GABRE 1919-2007.

Po okupaciji naše zemlje, primostenki kovač Ante pridružuje se Narodnooslobodilačkom pokretu organizirajući brojne oblike otpora neprijatelju. Zajedno sa svojim ocem uhićen je. Nakon suđenja u Šibeniku, Ante izražava kaznu u Firenci i otac u logoru kod Rima gdje ubrzo umire.

Nakon pada Italije, vraća se u Primošten. Obnašao je odgovorne partijsko-političke dužnosti u Dalmaciji sve do završetka rata. Nakon oslobođenja službuje u Karlovcu, Đurđevcu, Županji i Zagrebu. Nositac je Partizanske spomenice 1941.

MIRKO ŠTENGL 1928-2007.

Rođen u Rudama (Samobor). Početkom rata priključuje se Kordunskom partizanskom odredu krećući stopama svojih roditelja (otac Franjo zatočen u Jasenovcu odakle se nije vratio a majka Franciska umire od tifusa u partizanskoj bolnici na Petrovoj gori). Sudjelovao je u mnogim borbama, bio je rukovodilac SKOJ-a u više jedinica i obnašao odgovorne dužnosti.

Nakon oslobođenja uz rad se školovao, stekao je i zvanje diplomiranog ekonomista. Bio je direktor tvornice čarapa „Sloboda“ u Samoboru, direktor Privredne banke Zagreb i direktor Croatia osiguranja Zagreb. Aktivno je djelovao u društveno-političkim organizacijama (obnašao je dužnost predsjednika u više navrata i potpredsjednika Škupštine općine Samobor). U jednom mandatu bio je i predsjednik Udruge antifašističkih boraca i antifašista (a kasnije i dugogodišnji potpredsjednik) grada Samobora. Velik doprinos dao je i Dobrovoljnem vatrogasnom društvu općine i grada Samobora. Za zasluge i dostignuća u ratu i nakon oslobođenja, odlikovan je brojnim odličjima.

SAVO VELAGIĆ 1930-2007.

Rođen u Cremušini (Veliki Grđevac). Tijekom Drugoga svjetskog rata surađivao s NOP-om od polovice 1943. godine kao član Mjesnog odbora antifašističke omladine Hrvatske a od početka 1945. godine kao razvidnik i pismonoš u Općinskom stražarskom vodu u Velikom Grđevcu. Ukrzo je ranjen.

Poslije rata radio je u kotarskim udrugama

ma ratnih vojnih invalida i boraca NOR-a u Križevcima, Grubišnom Polju i Bjelovaru, zatim kao tajnik Komisije za historiju SKH te direktor regionalnog Historijskog arhiva u Bjelovaru. Sistematski je prikupljao, obradivao i publicirao povijesnu građu novijeg vremena na užem regionalnom području sjeverne Hrvatske. Objavio je više tematskih članaka i prikaza o ratnim operacijama u časopisima i povijesnim zbornicima, monografije o partizanskim jedinicama, te priredio više svezaka o žrtvama rata, razvitu radničkog pokreta i građanskim političkim strankama. Prikupio je opsežnu foto-dokumentaciju o spomeničkoj baštini i znamenitim osobama s područja sjeverne Hrvatske.

MARKO KALOĐERA 1924-2007.

Rođen u Blatu (otok Korčula). Od najranije mладости uključuje se u narodnooslobodilački i antifašistički pokret. Kao pripadnik 13. južnodalmatinske brigade prošao je ratni put od Korčule preko Visa, zapadne Bosne, Like, Hrvatskog primorja, Kvarnera i Istre. Bio je na odgovornim dužnostima u partizanskim jedinicama, najviše kao komesar čete.

Poslije oslobođenja ostaje u aktivnoj službi u JA. Stručno se usavršava, diplomira je pravo u Zagrebu. Radio je kao dužnosnik u Vrhovnom vojnem суду (jedno vrijeme bio je i predsjednik). Umirovljen je u činu general-pukovnika. Nakon penzioniranja pretežno boravi na rodnom otoku Korčuli aktivno djelujući u Udrudi antifašističkih boraca i antifašista Smokvice. Za zasluge u ratu i miru odlikovan je s više odličja i medalja.

KATA BRCKOVIĆ 1920-2007.

Rođena u obitelji Ploh u selu Križovljani (Ludbreg). Nakon izbjeganja rata aktivno se uključuje u NOP. Bila je partizanska kurirka na kalničkom području. Članica je SKOJ-a, AFŽ-a i Komunističke partije.

Nakon oslobođenja potaknula je i obnovila rad lokalnog Crvenog križa, gdje je bila dugogodišnja tajnica. Bavila se dobrotvornim i kulturnim radom, sudjelovala u raznim radnim akcijama. Nagrađena je plaketom »Kata Pejnović« i brojnim odličjima. Nositeljica je »Partizanske spomenice 1941.«. Aktivno je djelovala u Udrudi antifašističkih boraca i antifašista Ludbrega.

ZLATA FLEGO 1922-2007.

Rođena u Voloskom (Opatija). Sudionica je NOB-a od 1941. godine. Koncem 1942. godine uhapšena je i od Prijekog suda osuđena na smrt, pa na doživotnu robiju. Usljedilo je oslobođenje zemlje.

Nakon završetka rata radi kao novinar u redakciji Naprijeda u Zagrebu, u listu Omladina u Beogradu, kasnije kao član komisije za štampu u Glavnem odboru NF Hrvatske. Bila je glavna urednica lista Kerempuh, urednica u Vjesniku, Borbi, Glasu Istre i Večernjem listu, časopisu Žena te glavna urednica časopisa Turizam. Kao aktivna esperantistica bila je 10 godina izvršni sekretar Međunarodnog kazališta esperantista i sekretar Međunarodne organizacije novinara esperantista.

DURO HREŠIĆ-ĐUKA 1924-2007.

Rođen u Ludbregu. Sudionik je Narodnooslobodilačke borbe od 1943. godine. Djelovao je u 2. moslavackoj brigadi 33. divizije kao komandir čete.

Nakon oslobođenja bio je i direktor trgovackog poduzeća »Polet« u Ludbregu. Dugogodišnji je predsjednik Udruge antifašističkih boraca i antifašista Ludbreg. Nositelj je brojnih priznanja i odličja. Primio je i Plaketu grada Ludbrega za doprinos u razvoju grada.

RIFAT LELIĆ 1929-2007.

Rođen u Bosanskoj Dubici. Od sredine 1944. godine priključuje se partizanskim jedinicama (Samoborski odred i 3. udarna brigada), obnašajući tokom rata dužnosti političkog delegata voda, sekretara bataljon-skog komiteta SKOJ-a i druge zadatke.

Nakon oslobođenja zemlje završava Pravni fakultet. Radi kao rukovodilac u zagrebačkim poduzećima. Bio je tajnik Škupštine općine Črnomerec. Nakon umirovljenja aktivno djeluje u društvenim i humanitarnim organizacijama i Udrudi antifašističkih boraca i antifašista Črnomerec. Posebni doprinos dao je kao pokretač suradnje boraca Črnomerca i Talijanske antifašističke partizanske organizacije (na sprovodu od njega se oprostio **Eduardo Resteli**, čelnik Talijanske antifašističke organizacije). Za vrijedne rezultate u radu tokom rata i u miru odlikovan je brojnim odličjima.

*Savez antifašističkih boraca i antifašista
Republike Hrvatske*

PREDsjEDNIK REPUBLIKE HRVATSKE
STJEPAN MESIĆ

PORUKE

2007.

Savez antifašističkih boraca i antifašista Republike Hrvatske tiskao je brošuru, u kojoj su objavljene Poruke o trajnim vrijednostima antifašizma koje je predsjednik Republike Hrvatske Stjepan Mesić uputio građanima povodom obilježavanja nekih važnih datuma iz novije hrvatske povijesti. To je samo manji dio iz govora i drugih oblika komuniciranja Predsjednika Republike s građanima, u kojima je on istaknuo temeljno značenje antifašističke narodnooslobodilačke borbe u Hrvatskoj, borbe za njezinu opstojnost i afirmaciju u Europi i svijetu, za njezin razvitak, za njezinu slobodu i, najzad, za njezinu nezavisnost izvojevanu borbom hrvatskih branitelja 1991. godine.

Želja SABA RH je da i na ovaj način pružimo priliku, prvenstveno mladim ljudima na fakultetima i školama, ali i svim ostalim građanima da se upoznaju s najsvjetlijim stranicama hrvatske povijesti.

Zlatko Prica: Šibenik

Prica 95
Šibenik